

Isma'il R. al-Faruqi

ΙΣΛΑΜ

ΘΡΗΣΚΕΙΑ, ΠΡΑΚΤΙΚΗ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ

ΙΣΛΑΜ

ΘΡΗΣΚΕΙΑ, ΠΡΑΚΤΙΚΗ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ

Ισλάμ: Θρησκεία, πρακτική, πολιτισμός και παγκόσμια τάξη (Greek)
Isma'il R. al-Faruqi

Copyright © Center for Advanced Studies and the International Institute of Islamic Thought (IIIT), First Edition 1443AH / 2022CE

ISBN: 978-9926-471-58-3 Paperback

Μετάφραση στα Ελληνικά από τον αγγλικό τίτλο:
Islam: Religion, Practice, Culture & World Order
Ismā'īl R. Al Fārūqī

Copyright © The International Institute of Islamic Thought (IIIT), First Edition
1433AH / 2012CE

ISBN: 978-1-56564-587-5 Paperback
978-1-56564-588-2 Hardback

IIIT
P.O. Box 669
Herndon, VA 20172, USA
www.iiit.org

IIIT London Office
P.O. Box 126
Richmond, Surrey
TW9 2UD, UK
www.iiituk.com

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ
DTP ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ

Tijana Prodanović
Champil Serif Damadoglou
Suhejb Djemailji
Centar za napredne studije
Marka Marulića 2C, 71000 Sarajevo
www.cns.ba / cns.sarajevo@gmail.com

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Amos Graf d.o.o. Sarajevo

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος δημοσίευσης και πνευματικών δικαιωμάτων! Κανένα μέρος αυτού του βιβλίου δεν επιτρέπεται να αναπαραχθεί, σε οποιαδήποτε μορφή ή με οποιοδήποτε μέσο, συμπεριλαμβανομένης της φωτοτυπίας, χωρίς την προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη, εκτός από τους σκοπούς κριτικών άρθρων και επαγγελματικών κριτικών στις οποίες επιτρέπονται σύντομα αποσπάσματα. Επίσης δεν επιτρέπεται η αποθήκευση σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων και η δημοσίευση της εργασίας στο Διαδίκτυο από τρίτους.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

28-428

Al-FARUQI, Isma'il Raji
Islam : threskeia, praktike, politismos kai pagkosmia taxe / Isma'il R. al-Faruqi ; metaphrase Tijana Prodanović. - 1 st ed. - Sarajevo : Center for Advanced Studies ; London : International Institute of Islamic Thought, 2022. - 130 str. ; 21 cm

Bibliografske i druge bilješke uz tekst.

ISBN 978-9926-471-58-3 (Center for Advanced Studies)

COBISS.BH-ID 50580486

Isma'il R. al-Faruqi

ΙΣΛΑΜ
ΘΡΗΣΚΕΙΑ, ΠΡΑΚΤΙΚΗ,
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ

Μετάφραση
Tijana Prodanović

Σεράγεβο, 2022.

Το βιβλίο εκδόθηκε με την υποστήριξη του
Διεθνούς Ινστιτούτου Ισλαμικής Σκέψης (IIIT).

Περιεχόμενα

Εισαγωγικό σημείωμα.....	7
Σύντομη Βιογραφία του Isma'íl R. al-Faruqi (1921-1986).....	11
Εισαγωγή.....	13
Πρόλογος.....	21

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1: Ποιος είναι ο Μουσουλμάνος;.....	23
Κεφάλαιο 2: Τι είναι Μουσουλμάνος;.....	27
Κεφάλαιο 3: Γιατί ο Μουσουλμάνος είναι Μουσουλμάνος;.....	33
Κεφάλαιο 4: Από πότε υπάρχουν οι Μουσουλμάνοι;.....	43

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ.....	52
Κεφάλαιο 5: Shahadah (Μαρτυρία της Πίστης).....	52
Κεφάλαιο 6: <i>Salah</i> (Λατρεία, Προσευχή).....	57
Κεφάλαιο 7: <i>Zakah</i> (Η Κατανομή του Πλούτου).....	61

Περιεχομενα

Κεφάλαιο 8: Η Νηστεία	65
Κεφάλαιο 9: <i>Hajj</i> (Προσκύνημα)	71

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΑΛΛΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ	75
Κεφάλαιο 10: Τα Γενέθλια του Προφήτη	75
Κεφάλαιο 11: <i>Hijrah</i>	82
Κεφάλαιο 12: <i>Isra'</i> και <i>Miraj</i>	86

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	91
Κεφάλαιο 13: Γυναίκα	91
Κεφάλαιο 14: Γάμος	95
Κεφάλαιο 15: Η Ευρύτερη Οικογένεια	99

ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ

Ο ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΣ ΕΡΓΑΤΗΣ	103
Κεφάλαιο 16: Η Επιστασία στη Φύση	103
Κεφάλαιο 17: Ο Πλούτος	108

ΕΚΤΟ ΜΕΡΟΣ Η ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ 112 |

Κεφάλαιο 18: Η Παγκόσμια Αδελφότητα υπό το Κράτος Δικαίου	112
--	-----

ΕΒΔΟΜΟ ΜΕΡΟΣ

Ο ΙΣΛΑΜΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ	116
Κεφάλαιο 20: Ο Ισλαμικός Πολιτισμός	116
Κεφάλαιο 21: Η Ιστορία του Ισλάμ	122

Εισαγωγικό σημείωμα

Η πραγματική κατανόηση του Ισλάμ ως θρησκεία θα αποκαλύψει... ότι το Ισλάμ είναι μια μεταγενέστερη στιγμή της ίδιας εκείνης συνείδησης που γέννησε τον Ιουδαϊσμό και τον Χριστιανισμό. Επίσης θα αποκαλύψει ότι το Ισλάμ είναι πηγή του δυτικού πολιτισμού της δικής μας χιλιετίας όσο και η Αρχαία Ελλάδα και η Ρώμη. Ότι ο ισλαμικός αντικληρικαλισμός είναι η πρώτη «προτεσταντική» επανάσταση, ο ορθολογισμός του είναι ο πρώτος «διαφωτισμός», ο πραγματισμός του η πρώτη «τεχνοκρατία» και ο νόμος του για την ειρήνη και τον πόλεμο τον κάνουν την πρώτη «ΟΗΕ».

Έτσι έγραφε ο καθηγητής Isma'íl Raji al-Faruqi, παλαιστίνιος – αμερικανός φιλόσοφος, οραματιστής, αυθεντία στον τομέα των συγκριτικών θρησκειών και ένας από τους μεγαλύτερους μουσουλμάνους επιστήμονες του 20ού αιώνα. Σε αυτήν τη μελέτη ο al-Faruqi εξηγεί τη σημασία και το μήνυμα του Ισλάμ στην ευρύτερη παγκόσμια κοινότητα. Κρίσιμα στοιχεία αυτής της θρησκείας συνοψίζονται και εξηγούνται ως ένα ολοκληρωμένο θέμα, μοιρασμένο σε 7 μέρη, σε μόλις 21 κεφάλαια. Ωστόσο, αυτά τα κεφάλαια είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια απλή περιγραφή των Μουσουλμάνων και της θρησκευτικής τους πρακτικής. Ο al-Faruqi ήταν μεγάλος στοχαστής και διανοούμενος που ασχολούταν με

διάφορους τομείς, ιδίως εκείνους που αφορούν το Ισλάμ και τις θρησκείες. Σε αυτό το έργο διακρίνεται ξεκάθαρα αυτή η ιδιαίτερη επιστημονική οπτική του al-Faruqi - η χαρακτηριστική του συμβολή του δεν παρουσιάζει το Ισλάμ απλά ως πνευματική πίστη και δράση, αλλά ως μια μεγάλη εμπειρία.

Η κληρονομιά της σκέψης και του έργου του al-Faruqi ζει ακόμα και μετά τη δολοφονία του το 1986 και ακόμα διαμορφώνει και προσδιορίζει τον διάλογο για το Ισλάμ, την ισλαμική αναμόρφωση και τους θεσμούς του ανά τον κόσμο. Ο al-Faruqi επίσης έθεσε τα θεμέλια μιας νέας αντίληψης και ανάλυσης του *tawhid* (η ενότητα του Θεού) και της σημασίας του για τη γνώση, τη ζωή και τη σκέψη. Η αυστηρά επιστημονική του προσέγγιση και η ισχυρή του λογική ανέβασαν τα στάνταρ της ισλαμικής επιστήμης σε νέα, υψηλότερα επίπεδα. Ο al-Faruqi έπαιξε τον κεντρικό ρόλο του εμπνευστή του σχεδιασμού των μοντέλων των σύγχρονων ισλαμικών πανεπιστημίων και συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών και στη δημιουργία ισλαμικών πανεπιστημίων σε αρκετές χώρες. Ο al-Faruqi άνοιξε νέους δρόμους στη δημιουργία των προγραμμάτων ισλαμικών σπουδών στη Δύση. Ήταν και παραμένει ιδιοφυΐα, του οποίου η εξαιρετική μεταρρυθμιστική κληρονομιά και η ακαδημαϊκή προσπάθεια έχουν μεγάλο αντίκτυπο έως και σήμερα.

Αυτή η μελέτη είναι η αναβίωση ενός χειρόγραφου το οποίο ο al-Faruqi έγραψε στα μέσα της δεκαετίας του '70, όπου εξηγεί και διερευνά πολλές κρίσιμες πτυχές της ισλαμικής πίστης. Εκτός από τη διόρθωση μερικών μικρών τυπογραφικών λαθών, το έργο δεν έχει επεξεργαστεί ή επιμεληθεί εκ νέου, οπότε παραμένει πιστό στο πρωτότυπο. Κρατήθηκαν ακόμη και οι πρωτότυποι τίτλοι των κεφαλαίων. Αναμφίβολα υπάρχει ανάγκη να μάθουμε για το Ισλάμ περισσότερο από ποτέ, και αυτό το βιβλίο -επίκαιρο όσο και την ημέρα που γράφτηκε- προσπαθεί να πετύχει την πλήρη κατανόησή του. Όπως και ο ίδιος ο al-Faruqi επισημαίνει στον πρόλογό του, καλούμε φιλικά τους αναγνώστες, να εντυπώσουν στον κόσμο

του Ισλάμ και να γνωρίσουν τα βασικά του στοιχεία και τον τρόπο με τον οποίο οι Μουσουλμάνοι ζουν το Ισλάμ καθημερινά.

Στα σημεία όπου οι ημερομηνίες αναγράφονται βάσει του Ισλαμικού ημερολογίου (*hijrah*), αναφέρονται ως Έτος Εγίρας («έτος της φυγής»). Αλλιώς, αναγράφονται βάσει Γρηγοριανού ημερολογίου και αναφέρονται ως μ. Χ. όπου αυτό είναι απαραίτητο. Οι αραβικές λέξεις, εκτός από εκείνες που χρησιμοποιούνται στην καθομιλουμένη, αναγράφονται με *italic* γραμματοσειρά. Διακριτικά σύμβολα έχουν προστεθεί στα αραβικά ονόματα που δεν θεωρούνται σύγχρονα. Εξαίρεση αποτελεί το όνομα του al-Faruqi, το οποίο αναφέρεται όπως το προτιμούσε εκείνος.

Το Διεθνές Ινστιτούτο Ισλαμικής Σκέψης (IIIT) που ιδρύθηκε το 1981, λειτουργεί ως ένα ισχυρό κέντρο για τη δημιουργία προϋποθέσεων για ακαδημαϊκή ενασχόληση βασισμένη στις ισλαμικές αντιλήψεις, αξίες και αρχές. Τα ερευνητικά προγράμματα, τα σεμινάρια και τα συνέδρια του Ινστιτούτου τα τελευταία τριάντα χρόνια απέδωσαν περισσότερους από 400 τίτλους, στα αγγλικά, αραβικά και άλλες γλώσσες.

Γραφείο του Διεθνούς Ινστιτούτου Ισλαμικής Σκέψης στο
Λονδίνο, Σεπτέμβριος 2012

Σύντομη Βιογραφία του Isma'íl R. al-Faruqí (1921-1986)

Ο καθηγητής Isma'íl al-Faruqí γεννήθηκε στην Τζάφα της Παλαιστίνης. Ήταν ένας σπουδαίος σύγχρονος μελετητής του Ισλάμ και η εκπαίδευσή του περιλάμβανε το πλήρες φάσμα ισλαμικών σπουδών που καλύπτουν τομείς όπως: θρησκευτικές σπουδές, ισλαμική σκέψη, προσεγγίσεις στη γνώση, την ιστορία, τον πολιτισμό, την εκπαίδευση, τον διαθρησκευτικό διάλογο, την αισθητική, την ηθική, την πολιτική, την οικονομία, την επιστήμη και τα γυναικεία θέματα. Δεν υπερβάλλουμε αν πούμε ότι ήταν εξαιρετικά εγκυκλοπαιδικό μυαλό και ότι ήταν σπάνια περίπτωση προσωπικότητας ανάμεσα στους σύγχρονους μουσουλμάνους μελετητές.

Ο al-Faruqí αρχικά είχε μεταναστεύσει στη Βηρυτό του Λίβανου, όπου σπούδασε στο Αμερικανικό Πανεπιστήμιο της Βηρυτού ενώ την επόμενη χρονιά γράφτηκε στη Σχολή Τεχνών και Επιστημών του Πανεπιστημίου της Ιντιάνα, όπου τελείωσε το μεταπτυχιακό του το 1949. Στη συνέχεια έγινε δεκτός στο Τμήμα Φιλοσοφίας του Χάρβαρντ, όπου τον Μάρτιο του 1951 απέκτησε και δεύτερο μεταπτυχιακό τίτλο. Όμως, τότε αποφασιζει

να επιστρέψει στο Πανεπιστήμιο της Ιντιάνα, όπου υπέβαλε τη διδακτορική του διατριβή στο Τμήμα Φιλοσοφίας και τελείωσε το διδακτορικό του τον Σεπτέμβριο του 1952. Ο τίτλος της διατριβής του ήταν «Δικαιώνοντας το καλό: Μεταφυσική και Επιστημολογία των Αξιών».

Έπειτα ο al-Faruqi σπούδασε ισλαμικές επιστήμες στο Κάιρο και σε άλλα κέντρα μουσουλμανικής εκπαίδευσης, όπως και χριστιανικές επιστήμες στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου McGill. Δίδασκε στο Ινστιτούτο των Ισλαμικών Σπουδών του Πανεπιστημίου McGill, στο Κεντρικό Ινστιτούτο για την Ισλαμική Έρευνα στο Καράτσι, στο al-Azhar στο Κάιρο και στο Πανεπιστήμιο των Συρακουσών στις ΗΠΑ, όπου από το 1964 έως το 1968 εργάστηκε ως αναπληρωτής καθηγητής θρησκευτικών σπουδών και ανέπτυξε το πρόγραμμα ισλαμικών σπουδών.

Το φθινόπωρο του 1968, ο al-Faruqi έγινε καθηγητής των ισλαμικών σπουδών και της ιστορίας των θρησκειών στο Τμήμα της Θρησκείας του Πανεπιστημίου Temple, όπου και έμεινε μέχρι τον τραγικό θάνατό του το 1986.

Εισαγωγή

Και μη νομίζετε ότι όσοι σκοτώθηκαν για τ'όνομα του ΑΛΛΑΧ είναι πεθαμένοι. Όχι! Ζουν βρίσκοντας τη διατροφή τους στην Παρουσία του Κυρίου τους. (Κοράνι, 3:169)

Κι εκείνοι που πιστεύουν στον ΑΛΛΑΧ και τους Αποστόλους του, αυτοί είναι οι Ειλικρινείς και οι Μάρτυρες που την πιστοποιούν μπροστά στον Κύριο τους. Θα έχουν οπωσδήποτε τον μισθό τους και το Φως τους. Ενώ εκείνοι που αρνούνται τον ΑΛΛΑΧ και διαψεύδουν τα Εδάφιά μας, θα είναι οι ιδιοκτήτες του πυρός του Εξώτερου. (Κοράνι, 57:19)

Ο καθηγητής Isma'il Raji al-Faruqi ήταν πρωτοπόρος του ισλαμισμού ή αλλιώς των ισλαμικών σπουδών της σύγχρονης εποχής. Από τη δεκαετία του 1960, ο al-Faruqi, ο καθηγητής Fazlur Rahman από το Πανεπιστήμιο του Σικάγο και ο καθηγητής Seyyed Hossein Nasr από το Πανεπιστήμιο George Washington, ήταν οι πιο διακεκριμένοι επιστήμονες του ισλαμισμού στη Βόρεια Αμερική, την περίοδο που το Ισλάμ εμφανίζεται ως αντικείμενο μελέτης, έρευνας και συζήτησης στα πανεπιστήμια. Και οι τρεις είχαν συνεισφέρει – ο Fazlur Rahman στην ισλαμική σκέψη, ο Seyyed Hossein Nasr στον ισλαμικό μυστικισμό και ο Isma'il al-Faruqi στις μελέτες του Ισλάμ στο πλαίσιο των ακαδημαϊκών σπουδών της θρησκείας και του εξισλαμισμού της γνώσης.

Ο al-Faruqi έχει γράψει αρκετά βιβλία και κεφάλαια με θέμα την εισαγωγή στο Ισλάμ, όπως το κεφάλαιο για το Ισλάμ στο βιβλίο «Ανθολογία μεγάλων ασιατικών θρησκειών» του Wing T. Chan (*Great Asian Religions: An Anthology*, Macmillan, 1969) και στο δικό του βιβλίο «Ιστορικός Άτλαντας Παγκόσμιων Θρησκειών» (*Historical Atlas of the Religions of the World*, Macmillan, 1975), το οποίο επιμελήθηκε μαζί με τον David E. Sopher. Επίσης, έγραψε μια μακροσκελή εισαγωγή στο Ισλάμ στο βιβλίο με τίτλο «Ισλάμ» (Argus Communications, 1979, τρέχουσα έκδοση Amana Publications) και στο βιβλίο του «Πολιτιστικός Άτλαντας του Ισλάμ» (*The Cultural Atlas of Islam*, Macmillan, 1986), το οποίο εκδόθηκε μετά θάνατον. Το 2010 βρήκα το χειρόγραφο του βιβλίου «Εισαγωγή στο Ισλάμ» ως ολοκληρωμένη μελέτη μεταξύ των έργων του Isma'il al-Faruqi που υπάρχουν στο Διεθνές Ινστιτούτο Ισλαμικής Σκέψης (IIIT) στο Herndon, Βιρτζίνια, ΗΠΑ.

Το σχολικό έτος 2009/2010 διορίστηκα επισκέπτης - συνεργάτης καθηγητής στο τμήμα για το Ισλάμ της Μαλαισίας στη Νοτιοανατολική Ασία, στο Κέντρο για τη μουσουλμανική - χριστιανική κατανόηση Alwaleed bin Talal του Πανεπιστημίου Τζόρτζιαουν της Γουάσινγκτον, ΗΠΑ. Αυτός ο διορισμός ήταν δώρο Θεού για να εκπληρώσω το όνειρό μου και να συνεισφέρω στο να διατηρηθεί για τις επόμενες γενιές η επιστημονική κληρονομιά του al-Faruqi. Ήταν μεγάλη μου χαρά που μου επιτράπη η πρόσβαση στο έργο του al-Faruqi στο IIIT. Είμαι ευγνώμων στον Δρ. Jamal Barzinji, τον Δρ. Hisham Altalib, τον Δρ. Iqbal Unus και τον Δρ. Abu Baker al-Shingieti που μου το επέτρεψαν και εμπιστεύτηκαν την επιθυμία μου να συμβάλω στη ζωντανή κληρονομιά του al-Faruqi. Διάβασα όλο το έργο της ακαδημαϊκής περιόδου 1961 – 1986 του al-Faruqi, το οποίο μου έδωσε μια μοναδική αντίληψη της προσωπικότητας, του νου και του έργου ενός από τους μεγαλύτερους μελετητές του Ισλάμ. Αυτά τα έργα αποτελούν πηγή πληροφοριών και περιέχουν δημοσιευμένα και

αδημοσίευτα έργα και δραστηριότητες του al-Faruqi, τα οποία καλύπτουν διάφορα θέματα και τομείς γνώσης, στοχασμού και έρευνας στη ζωή ενός μουσουλμάνου διανοούμενου. Θα χρειαζόμουν μια ολόκληρη ζωή για να τα διερευνήσω όλα. Αποφάσισα να αφοσιωθώ μόνο στα δημοσιευμένα και αδημοσίευτα έργα του al-Faruqi στον τομέα των ισλαμικών και θρησκευτικών σπουδών, καθώς αυτός είναι ο τομέας του ακαδημαϊκού ερευνητικού μου ενδιαφέροντος. Insha'Allah, ελπίζω να το τελειώσω στη διάρκεια της ζωής μου.

Άρχισα να κάνω παρέα με τον Isma'il al-Faruqi το 1984, όταν μου προσέφερε υποτροφία για διδακτορικό στο τμήμα θρησκείας του Πανεπιστημίου Temple, Φιλαδέλφεια, ΗΠΑ. Είχα την τύχη να παρακολουθήσω με τον al-Faruqi μαθήματα όπως αρχαία θρησκευτικά κείμενα της Μέσης Ανατολής, το Κοράνι, το Ισλάμ και η τέχνη, εισαγωγή στη μουσουλμανική και χριστιανική θεολογία μέσω της μελέτης των Abul Ala Maududi και Karl Barth, όπως και την ιστορία των θρησκειών. Από τη βαθιά γνώση που λάβαμε από τον al-Faruqi και λόγω της επιμονής του να προσπαθεί για τα υψηλότερα πρότυπα ακαδημαϊκής έρευνας χρησιμοποιώντας αυστηρή μεθοδολογία, εμείς -οι μαθητές του- έπρεπε να ανταποκριθούμε στις υψηλές προσδοκίες του και να προσπαθήσουμε για τα υψηλότερα επιστημονικά πρότυπα. Για εμάς, εκείνος ήταν μια ζωντανή εγκυκλοπαίδεια, ένας άνθρωπος γεμάτος πνευματική ενέργεια, ακαδημαϊκό ενθουσιασμό και μεγάλος μελετητής με βαθιά γνώση του Ισλάμ και των παγκόσμιων θρησκειών - ένας σπάνιος συνδυασμός διάνοιας και επιτυχίας σε έναν σύγχρονο μουσουλμάνο επιστήμονα.

Ο al-Faruqi ολοκλήρωσε αυτό το χειρόγραφο το 1975. Πώς έβγαλα αυτό το συμπέρασμα; Στο πρωτότυπο χειρόγραφο που επιμελήθηκα, στο κεφάλαιο 9 με τίτλο *Hajj*, ο al-Faruqi αναφέρει ότι οι Μουσουλμάνοι έως το 1975 έκαναν το *hajj* (ετήσιο προσκύνημα των Μουσουλμάνων στη Μέκκα) 1395 φορές. Έτσι, λοιπόν, κατέληξα ότι το χειρόγραφο γράφτηκε το 1975.

Παρόλο που γράφτηκε 36 χρόνια πριν, το περιεχόμενο αυτού του χειρόγραφου είναι και σήμερα εξίσου επίκαιρο. Δεν άλλαξα ούτε το κύριο θέμα του, ούτε το περιεχόμενό του, εκτός από το ότι έκανα κάποιες διορθώσεις με βάση τις σημειώσεις που έγραψε ο al-Faruqi, τις οποίες δεν συμπεριέλαβε στο κύριο κείμενο. επικαιροποίησα απλά τις στατιστικές πληροφορίες του κειμένου, σύμφωνα με την εποχή μας.

Αυτή η εκ των έσω εισαγωγή στο Ισλάμ, γράφτηκε από τον al-Faruqi, εντός των παραμέτρων της μεθοδολογικής του προσέγγισης στη μελέτη του Ισλάμ και της θρησκείας. Η προσέγγισή του σε αυτές τις μελέτες και την παρουσίαση του Ισλάμ βασίζονται σε τρεις μεθόδους: ιστορία της θρησκείας και η φαινομενολογική προσέγγιση του Ισλάμ σε συνδυασμό με τη δική του κατανόηση του διαθρησκευτικού διαλόγου από την ισλαμική οπτική.

Χρησιμοποιώντας μια ιστορική - θρησκευτική προσέγγιση από τη μουσουλμανική οπτική, βασισμένη σε μελέτες και γνώσεις σημαντικής ιστορικής έρευνας της αρχαίας ιστορίας και κειμένων της Μέσης Ανατολής, ο al-Faruqi προτείνει μια μη εθνικιστική άποψη για το *urubah* - τον αραβισμό ως μονοθεϊστική κοσμοθεωρία και πηγή του μουσουλμανικού πολιτισμού. Για τον al-Faruqi οι Άραβες είναι οι θεμελιωτές του μονοθεϊσμού στην ιστορία των θρησκειών και της μονοθεϊστικής αντίληψης του *din*. Αυτό είχε εμφανιστεί με τη μορφή του αραβικού θρησκευτικού ουμανισμού που εκφράστηκε με τις εβραϊκές, χριστιανικές και μουσουλμανικές μορφές μονοθεϊσμού, δηλαδή τη θρησκεία στο αραβικό μυαλό.

Το *urubah* είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της αραβικής συνείδησης, της αραβικής κοσμοθεωρίας, σχηματισμένης με βάση μιας μονοθεϊστικής αντίληψης της θρησκείας. Η εμφάνιση του μονοθεϊσμού μέσα από την ποιητική και της θρησκευτική σκέψη των Αράβων Χανιφών - μονοθεϊστών και προφητών - μετέτρεψε τους Άραβες από φυλετική κουλτούρα σε παγκόσμια θρησκευτική κοινότητα. Ο μονοθεϊσμός ένωσε τους Άραβες.

Ο al-Faruqi λέει ότι όλοι οι Άραβες είναι μονοθεϊστές: «Όλοι όσοι κατοικούσαν στη Μέση Ανατολή, είτε μόνιμα είτε προσωρινά, ήταν Άραβες. Όλοι τους έχουν συνεισφέρει σε μια κληρονομιά που οι Άραβες περήφανα αποκαλούν δική τους.»¹ Σύμφωνα με τον al-Faruqi, οι Άραβες ήταν οι φορείς του θεϊκού μηνύματος του μονοθεϊσμού στην ιστορία των θρησκειών.

Χρησιμοποιώντας μια καινοτόμα και μοντέρνα προσέγγιση στις μελέτες του Ισλάμ και του πολιτισμού του, ο al-Faruqi ταυτίζει τον όρο *din* με την θεολογία του *tawhid* – της ενότητας του Θεού, όσο ιστορικά, τόσο και ιδεολογικά. Αυτό είναι εμφανές στα πρώιμα έργα του al-Faruqi, όπως είναι το *‘Urubah and Religion (Ο Αραβισμός και η Θρησκεία)*, όπου υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με τη μη αραβική εθνικιστική αντίληψη, η ουσία της μουσουλμανικής θρησκευτικής συνείδησης, πίστης και αξιών βρίσκεται στο *urubah*. Και αυτό αναγνωρίζεται από τους Άραβες και μη Άραβες μονοθεϊστές του Ιουδαϊσμού, του Χριστιανισμού και του Ισλάμ. Αυτή η ακαδημαϊκή προσέγγιση του al-Faruqi στο Ισλάμ βασίζεται σε γερά θεμέλια και αντηχείσε όλο το βιβλίο. Αυτή η μη εθνικιστική αντίληψη του Ισλάμ του al-Faruqi δεν θα έπρεπε να αποθαρρύνει τους μη Άραβες Μουσουλμάνους, οι οποίοι στο γεωγραφικό τους περιβάλλον, τις συναναστροφές τους στην ιστορία, στην πολιτιστική τους κληρονομιά μέσω της θρησκευτικής δημιουργικότητας απορρόφησαν την αραβική αντίληψη του *din* βασισμένου στο *tawhid* - μονοθεϊσμό και συνέβαλαν έτσι στην άνθηση του Ισλάμ ως παγκόσμιου πολιτισμού. Στην πραγματικότητα, το Ισλάμ υποστηρίζει ότι το *tawhid* -η πίστη σε Έναν, Οικουμενικό Θεό- δεν είναι αποκλειστική ιδιοκτησία μιας γεωγραφικής κοινότητας όπως οι Άραβες. Δεν τους ανήκει με κάποιο εθνικιστικό ή ρατσιστικό τρόπο. Ο Θεός άφησε κληρονομιά στους Άραβες ως μέρος της ανθρωπότητας τον όρο *tawhid* από την προϊστορία και εκείνοι το μοιράστηκαν με την ανθρωπότητα με την εμφάνιση του

1 Isma'il al-Faruqi, "Urubah and Religion" (Amsterdam: Djambatan, 1962), σελ. 9.

Ισλάμ. Πριν από τους Μουσουλμάνους, ο Ιουδαϊσμός και ο Χριστιανισμός περιλάμβαναν τον όρο του μονοθεϊσμού, αλλά οι Εβραίοι τον κράτησαν αποκλειστικά για τους εαυτούς τους, μετατρέποντας τον μονοθεϊσμό σε εθνικιστική ιδεολογία. Οι Χριστιανοί, από την άλλη πλευρά, είχαν διχασθεί ως προς τον ορισμό του μονοθεϊσμού, όπως φαίνεται στις χριστολογικές συζητήσεις που διεξήχθησαν από τους προ Nicene και μετά Nicene εκκλησιαστικούς πατέρες,² καθώς και στον αραβικό και δυτικό Χριστιανισμό.³

Υιοθετώντας αυτήν την φαινομενολογική προσέγγιση του Ισλάμ, ο al-Faruqi επεκτείνει τη γνώση για το Ισλάμ, όπως εμφανίζεται στη συνείδηση, χωρίς να το διαχωρίσει μέσα από μουσουλμανικές πολιτισμικές προκαταλήψεις και στερεότυπα. Με αυτήν την έννοια, ο al-Faruqi ήταν ο πιο διακεκριμένος μουσουλμάνος φαινομενολόγος της θρησκείας στη σύγχρονη εποχή και ακολουθούσε την παλαιότερη μουσουλμανική παράδοση της φαινομενολογίας της θρησκείας, όπως τη βρίσκουμε στα έργα του al-Biruni (973–1048) και του Ibn Hazm (994–1064), των οποίων το έργο θαύμαζε.

Ο al-Faruqi ήταν εκείνος που ξεκίνησε και συμμετείχε ενεργά στον διάλογο του Ισλάμ με άλλες θρησκείες στη Δύση. Ως πολίτης, κάτοικος της Δύσης, ήταν ενεργός στο διαθρησκευτικό διάλογο που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1960 στη Δύση, μετά από τον οποίο ακολούθησαν πρωτοβουλίες του Παγκόσμιου Συμβουλίου Εκκλησιών και του Δεύτερου Συμβουλίου του Βατικανού. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτό το βιβλίο έχει αυτήν την πτυχή διαλόγου της πνευματικής εμπλοκής του al-Faruqi, καθώς σε αυτό παρουσιάζει το νόημα και το μήνυμα του Ισλάμ στην ευρύτερη παγκόσμια κοινότητα. Σε αυτήν την

2 Alexander Roberts et al., "The Ante-Nicene Fathers", 10 τόμοι (Hendrickson Publishers, 1994). Alexander Roberts et al., "Nicene and Post-Nicene Fathers", 14 τόμοι (Hendrickson Publishers, 1994). W. H. C. Frend, "Rise of Christianity" (Fortress Press, 1986).

3 Isma'il al-Faruqi, "Urubah and Religion", σελ. 101.

προσπάθεια, προσαρμόζει τη μουσουλμανική επιστημολογία σε νέες εποχές.

Ο al-Faruqi έθεσε τα θεμέλια μιας νέας αντίληψης και ανάλυσης της ουσίας της ισλαμικής θρησκευτικής αρχής του *tawhid* και της σημασίας του για τις διαφορετικές πτυχές της ανθρώπινης ζωής, σκέψης και πράξεων. Για την ακρίβεια, η πολύπλευρη ακαδημαϊκή συμβολή του ανέβασε τις ισλαμικές επιστήμες σε υψηλότερο πνευματικό επίπεδο, κάτι το οποίο παίζει πολύ σημαντικό ρόλο και σήμερα.

Ο al-Faruqi έχει κληροδοτήσει μια σχολή σκέψης γνωστή ως σχολή εξισλαμισμού της γνώσης, η οποία λειτουργεί σε επίπεδο πανεπιστημιακής εκπαίδευσης σε διάφορα πανεπιστήμια σε όλο τον κόσμο. Η δική του σχολή σκέψης, η επιστημονική του προσέγγιση και η πρακτική του εφαρμόζονται από εκατοντάδες μαθητές του, που διδάσκουν και κάνουν έρευνα σε όλο τον κόσμο.

Ως πρώην μαθητής του al-Faruqi, ο οποίος εξακολουθεί να με εμπνέει και να διαμορφώνει την προσωπική και ακαδημαϊκή ζωή μου, έχω αφιερώσει την ενασχόλησή μου με αυτό το βιβλίο στον δάσκαλο και μέντορά μου. Όσο δούλευα πάνω στο χειρόγραφο, ένιωθα συνέχεια την παρουσία του.

Είθε ο Allah (SWT)⁴ να ευλογεί τον καθηγητή al-Faruqi και τη σύζυγό του δρ. Lois Lamya al-Faruqi (1926–1986), των οποίων η ζωή και ο τραγικός θάνατος άφησαν το στίγμα τους στη μνήμη, την καθημερινότητα, τις σκέψεις και τις πράξεις μας. Θα παραμείνω πάντα μαθητής τους.

Imtiyaz Yusuf
καθηγητής ισλαμικών και θρησκευτικών σπουδών, Σχολή
Φιλοσοφίας και Θρησκείας,
Πανεπιστήμιο *Assumption* της Μπανγκόκ, Ταϊλάνδη
Μάρτιος 2011

4 Subhnanu wa Ta'ala: Είθε να δοξολογείται και να επιβεβαιώνεται η υπέρβασή Του. Λέγεται όταν αναφερόμαστε στον Θεό.

Πρόλογος

Όταν εμφανίστηκε τον 7^ο αιώνα, το Ισλάμ εξαπλωνόταν σε όλο τον κόσμο, σε τρεις ηπείρους, με απίστευτη ταχύτητα. Με την πολιτική του δύναμη επισκίασε και έριξε δύο μεγάλες παγκόσμιες αυτοκρατορίες – την Περσία και το Βυζάντιο. Η πειστική του λογική περί θρησκείας, η ευγενής θρησκευτικότητα και ηθική, το πραγματιστικό και αποτελεσματικό δίκιο, η ελκυστική καθολικότητα της μουσουλμανικής αδελφότητας και η συγκινητική αφοσίωση και ο φιλελευθερισμός των οπαδών του αφόπλισαν εκατομμύρια και τους έπεισαν να ενταχθούν στις τάξεις του. Για χίλια χρόνια ήταν ασυναγώνιστο στον κόσμο ως προς τη δύναμη, τον πλούτο, την επιρροή και τον υψηλό πολιτισμό του. Για χίλια χρόνια ήταν ο μοναδικός διεκδικητής της Ευρώπης και πολύ κοντά στο να την κατακτήσει. Η Ευρώπη ξεκίνησε μια σταυροφορία εναντίον του Ισλάμ καμιά δεκαριά φορές, αλλά δεν κατάφερε τίποτα. Μια άλλη αποστολή, την οποία είχε ξεκινήσει η χριστιανική Ισπανία, ήταν επιτυχής και τερμάτισε την ισλαμική κυριαρχία επτά αιώνων στην Ιβηρική χερσόνησο. Μόνο στη σύγχρονη εποχή, δηλαδή τους τελευταίους δύο αιώνες, η Ευρώπη κατάφερε να κατακτήσει τον μουσουλμανικό κόσμο, υποβάλλοντάς τον σε αποικιακό κατακερματισμό και υποτάσσοντάς τον. Ακόμα και τότε, η θρησκεία του Ισλάμ συνέχισε να εξαπλώνεται σε Ασία και

Αφρική, με ταχύτερους ρυθμούς από τον Χριστιανισμό, παρά την υποστήριξη που είχαν οι Χριστιανοί ιεραπόστολοι από τις αποικιακές αρχές.

Στη μακρά ιστορία των αντιπαραθέσεων και των συγκρούσεων, προέκυψαν αναρίθμητες φήμες και σκευωρίες, που δημιουργήθηκαν για να απεικονίσουν το Ισλάμ και τους οπαδούς του με κακό τρόπο. Μαζί με την παρεξήγηση της θρησκείας και του πολιτισμού, που διαφέρουν σε σχέση με άλλους, οι ανταγωνιστικοί ισχυρισμοί έχουν ριζώσει ως προκαταλήψεις και είναι δύσκολο να ξεπεραστούν. Επομένως, κάποιος που μελετά το Ισλάμ πρέπει να φροντίσει να παραμείνει ανοιχτόμυαλος και να καταβάλει ιδιαίτερη προσπάθεια για συναίσθηση εάν θέλει να κατανοήσει σωστά τις πληροφορίες σχετικά με αυτό.

Η ανταμοιβή για μια τέτοια προσπάθεια είναι μεγάλη. Μια σωστή κατανόηση του Ισλάμ, της θρησκείας, θα αποκαλύψει στον μαθητή ότι το Ισλάμ είναι μια μεταγενέστερη στιγμή της ίδιας συνείδησης που γέννησε τον Ιουδαϊσμό και τον Χριστιανισμό. Ότι ο ισλαμικός πολιτισμός είναι πηγή του δυτικού πολιτισμού της τρέχουσας χιλιετίας, όσο και η Αρχαία Ελλάδα και η Ρώμη. Θα ανακαλύψει ότι ο ισλαμικός αντικληρικαλισμός ήταν η πρώτη «προτεσταντική» επανάσταση, ότι ο ορθολογισμός του ήταν ο πρώτος «διαφωτισμός», ότι ο πραγματισμός του ήταν η πρώτη «τεχνοκρατία» και ότι οι πολεμικοί και ειρηνικοί του νόμοι τον έκαναν τον πρώτο «ΟΗΕ».

Μόλις γίνει κατανοητό αυτό, θα γίνει εύκολο να αντιμετωπιστεί το ένα έκτο της ανθρωπότητας με κατανόηση και συνεργασία. Αυτό είναι που σας προσκαλούμε εδώ να κάνουμε.⁵

Isma'il Raji al-Faruqi
Φιλαδέλφεια, Πενσυλβάνια, 1975.

5 Το κεφάλαιο 19 αυτού του βιβλίου παραλείφθηκε στη μετάφραση καθώς θεωρήθηκε ότι δεν αφορά τους αναγνώστες μας.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ποιος είναι ο Μουσουλμάνος;

Από τον παγκόσμιο πληθυσμό των 6,9 δισεκατομμυρίων, 1,3 δισεκατομμύρια είναι Μουσουλμάνοι. Αυτά τα νούμερα είναι κατά προσέγγιση, καθώς δεν υπάρχουν ακριβή στατιστικά στοιχεία. Ωστόσο, μπορούμε να τα θεωρήσουμε αποδεκτά, καθώς το πρώτο βασίζεται στις εκτιμήσεις των Ηνωμένων Εθνών και το δεύτερο στον υπολογισμό του μουσουλμανικού πληθυσμού κάθε χώρας ξεχωριστά. Έτσι, (ένας απο τους έξι ανθρώπους είναι Μουσουλμάνος)

Οι Μουσουλμάνοι αποτελούν την πλειοψηφία των 57 μελών της Οργάνωσης της Ισλαμικής Διάσκεψης. Αποτελούν σημαντική μειονότητα σε πολλές άλλες χώρες: Ινδία (161 εκατομμύρια), Κίνα (22 εκατομμύρια), Ρωσία (16 εκατομμύρια), καθώς και μια μικρή μειοψηφία σχεδόν σε κάθε χώρα του κόσμου.

Υπολογίζεται ότι στη Βόρεια Αμερική υπάρχουν περίπου 8 εκατομμύρια Μουσουλμάνοι, εκ των οποίων η πλειοψηφία ζει σε μεγάλες πόλεις: Νέα Υόρκη, Σικάγο, Ντιτρόιτ, Τορόντο, Μόντρεαλ, Λος Άντζελες, Φιλαδέλφεια, Ουάσιγκτον και Βοστώνη. Πολλές πόλεις της Αμερικής έχουν αρκετά τζαμιά (αραβικά:

masjid, πλ. *masajid*) ή χώρους λατρείας, όπου οι Μουσουλμάνοι προσεύχονται. Το μεγαλύτερο και το πιο εντυπωσιακό είναι το τζαμί που βρίσκεται στη Λεωφόρο Μασαχουσέτης στην Ουάσιγκτον. Χτίστηκε το 1957 υπό την αιγίδα κάποιων μουσουλμανικών κυβερνήσεων. Περίπου 6.000 πιστοί προσεύχονται εκεί κάθε Παρασκευή.

Οι Μουσουλμάνοι ανήκουν σχεδόν σε όλες τις εθνοτικές ομάδες στον κόσμο. Οι Άραβες, ως εθνοτική ομάδα, βρίσκονται στην κορυφή της απογραφής με 316 εκατομμύρια και ακολουθούν οι Ιάβοι (239 εκατομμύρια), οι Βεγγάλοι (147 εκατομμύρια) και οι τουρκικοί λαοί της Κεντρικής και Μικράς Ασίας (61 εκατομμύρια). Αν και στην Αμερική οι μαύροι σχηματίζουν μια εθνοτική ομάδα, αυτό δεν συμβαίνει στον κόσμο, όπου χωρίζονται σε συγκεκριμένες «εθνοτικές» ομάδες. Παρ'όλα αυτά, υπάρχουν 241 εκατομμύρια Μουσουλμάνοι αφρικανικής καταγωγής στον κόσμο.

Ο χάρτης του μουσουλμανικού κόσμου μοιάζει με ένα ορθογώνιο που διατρέχει την Αφρική και την Ασία. Εκτείνεται από το Ντακάρ, το δυτικότερο σημείο της Αφρικής, μέχρι το Σιντζιάνγκ στη βορειοδυτική Κίνα. Αυτό το «ορθογώνιο» φαίνεται να έχει τρία μακριά και φαρδιά δάχτυλα: το πρώτο εκτείνεται στην ανατολική ακτή της Αφρικής, το δεύτερο στις μεγάλες πεδιάδες του ποταμού της βόρειας Ινδίας και εκτείνεται στον κόλπο της Βεγγάλης και το τρίτο σε ολόκληρο το ανατολικό-ινδικό αρχιπέλαγος και περιλαμβάνει τμήματα των Φιλιππίνων και της Νέας Γουινέας. Όσον αφορά την έκταση, ο μουσουλμανικός κόσμος περιλαμβάνει δύο χώρες που είναι από τις μεγαλύτερες στον κόσμο: το Καζακστάν και το Σουδάν. Βάσει πληθυσμού, περιλαμβάνει τέσσερις χώρες που είναι από τις πιο πολυπληθείς χώρες στον κόσμο, και συγκεκριμένα: την Ινδονησία, το Πακιστάν, το Μπαγκλαντές και τη Νιγηρία, οι οποίες έχουν συνολικά πάνω από 600 εκατομμύρια κατοίκους.

Οι Μουσουλμάνοι μιλούν πολλές γλώσσες. Υπάρχουν πάνω από 316 εκατομμύρια που τα αραβικά είναι η μητρική τους

γλώσσα. Η ομάδα των Ιάβων ακολουθεί σε μέγεθος και αριθμεί περίπου 239 εκατομμύρια. Η βεγγαλική ομάδα είναι 147 εκατομμύρια, η τουρκική 70 εκατομμύρια, η περσική 69 εκατομμύρια, ενώ τη γλώσσα Χάουσα μιλούν 35 εκατομμύρια. Δεδομένου ότι τα αραβικά είναι γλώσσα λατρείας, αποτελεί κοινή διάλεκτο για πολλούς που δεν μιλούν αραβικά. Πολλοί Μουσουλμάνοι, γνωρίζουν αυτήν τη γλώσσα σε διαφορετικά επίπεδα, καθώς είναι η πρώτη γλώσσα της ισλαμικής θρησκείας, σκέψης και πολιτισμού. Κάποιος που μιλά και γράφει μόνο αραβικά μπορεί να νιώσει σαν στο σπίτι του σε οποιαδήποτε μουσουλμανική κοινότητα σε αυτήν την παγκόσμια ζώνη από το Ντακάρ μέχρι το Μιντανάο.

Μεταξύ των Μουσουλμάνων όλων των περιοχών, παρατηρείται ένα εντυπωσιακό χαρακτηριστικό, και αυτό είναι η αραβική καλλιγραφία και η διακόσμηση με αραβουργήματα, τα οποία είναι αισθητά οπουδήποτε συγκεντρώνονται οι Μουσουλμάνοι, ειδικά σε χώρους λατρείας. Διάφορα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά αυτών των κτιρίων είναι πανταχού παρόντα, τόσο μέσα σε καλλιγραφικές απεικονίσεις στίχων από το Κοράνι, όσο και έξω, στους μιναρέδες, από όπου ο μουεζίνης καλεί για προσευχή πέντε φορές την ημέρα. Αυτή η έκκληση για προσευχή, καθώς και η διδασκαλία του Κορανίου, είναι ακουστικά χαρακτηριστικά, καθολικά για τον μουσουλμανικό κόσμο. Φυσικά, υπάρχουν και άλλα χαρακτηριστικά που ενώνουν τον μουσουλμανικό κόσμο, αλλά δεν είναι τόσο εμφανή. Αποκαλύπτονται περισσότερο από ερευνητές και λιγότερο από απλούς τουρίστες.

Εκτός από τα παραπάνω χαρακτηριστικά, με τα οποία μπορούν να αναγνωριστούν γρήγορα, οι Μουσουλμάνοι χαρακτηρίζονται επίσης από μεγάλη ποικιλομορφία. Χωρίζονται σε πληθώρα διαφορετικών πολιτιστικών ομάδων και η καθεμία έχει τον δικό της τρόπο ζωής, ντύσιμο και έθιμα.

Στο παρελθόν, πραγματοποιήθηκαν μεγάλες μετακινήσεις λαών στον μουσουλμανικό κόσμο. Η αδελφοσύνη, η φυλετική

ανοχή και η έλλειψη κυριαρχίας σε μια φυλή, κάτι το οποίο είναι σύνηθες στους Μουσουλμάνους, επέτρεψαν σε όλους να μετακινηθούν από το ένα άκρο του ισλαμικού κόσμου στο άλλο, χωρίς να αποξενωθούν. Η άμεση συνέπεια τέτοιων μετακινήσεων είναι ότι ο μουσουλμανικός αστικός πληθυσμός έχει γίνει πολύγλωσσος. Δεν υπάρχει μεγαλύτερη ευχαρίστηση για το μάτι ενός παρατηρητή από το να κάθεται σε ένα καφενείο κάπου στο Ραμπάτ, την Τρίπολη, το Κάιρο, τη Δαμασκό, το Τζεντάι, τη Βαγδάτη, την Τεχεράνη, τη Λαχόρη, το Δελχί ή την Τζακάρτα. Περνούν αυτοκίνητα και καμήλες, γυναίκες με καλυμμένο πρόσωπο και γυναίκες με σάρι ή μίνι φούστες, τζιν ή σαρόνγκ, βορειοδυτικοί με μπλε και γαλάζια μάτια, καθώς και σκουρόχρωμοι, Χαμίτες της Δυτικής Αφρικής, Κινέζοι, Μογγόλοι ή Μαλαισιανοί μικρού αναστήματος, άνδρες με χωρίστρα ή φέσι ή τουρμπάνι, άνδρες με κοστούμια από το Savile Row ή με μεγάλες κελεμπίες. Είναι όλοι Μουσουλμάνοι.

Η ίδια ποικιλομορφία γίνεται χαρακτηριστικό των Μουσουλμάνων και στη Βόρεια Αμερική. Οι μισοί Μουσουλμάνοι σε αυτήν την ήπειρο είναι μαύροι, οι άλλοι μισοί είναι λευκοί και ανάμεσά τους είναι μετανάστες (και απόγονοι μεταναστών) από όλο τον μουσουλμανικό κόσμο. Η ίδια εθνική και πολιτισμική ποικιλομορφία μπορεί να παρατηρηθεί σε κάθε συγκέντρωση της Ισλαμικής Κοινότητας της Βόρειας Αμερικής (ISNA), της κορυφαίας μουσουλμανικής οργάνωσης στη βορειοαμερικανική ήπειρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Τι είναι Μουσουλμάνος;

Κάθε ισλαμικό δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να αναγνωρίσει ως Μουσουλμάνο με όλα τα προνόμια και τα δικαιώματα που του ανήκουν ως Μουσουλμάνου και όλα τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις βάσει του ισλαμικού νόμου, κάθε ενήλικα άνδρα και ενήλικη γυναίκα που δηλώνει συνειδητά και περήφανα «ότι δεν υπάρχει θεός παρά Του Θεού και ότι ο Μωάμεθ είναι ο «Προφήτης του Θεού». Αυτός ο απλός ορισμός του «Ισλάμ» είναι το μόνο που απαιτεί ένα ισλαμικό δικαστήριο για να καθορίσει το ότι κάποιος ανήκει στη μουσουλμανική κοινότητα. Μόλις κάποιος περάσει αυτό το τεστ και μαρτυρήσει υπεύθυνα το διπλό γεγονός ότι υπάρχει μόνο ένας Θεός και ότι ο Μωάμεθ, (SAAS)⁶ είναι ο Προφήτης του, νομικά δεν μπορεί πλέον να απαιτείται από εκείνον να αποδείξει την πίστη του και, κατά συνέπεια, τα δικαιώματα και τα καθήκοντά του σύμφωνα με τον ισλαμικό νόμο.

Ο λόγος για τον οποίο είναι τόσο εύκολο να προσδιορίσουμε, να επιτύχουμε και να εδραιώσουμε τον «ισλαμισμό» βρίσκεται στο γεγονός ότι το Ισλάμ δεν είναι ούτε εθνοκεντρική, ούτε

6 SAAS: Salla Allahu alayhi wa sallam: Η ειρήνη και οι ευλογίες του Θεού να είναι πάνω του. Λέγεται όταν αναφέρεται το όνομα του Προφήτη Μωάμεθ.

μυστηριακή θρησκεία. Δεν χρειάζεται κανείς να γεννηθεί Μουσουλμάνος. Οι γονείς του, οι κηδεμόνες του ή ο λαός του δεν είναι απαραίτητο να είναι Μουσουλμάνοι. Κάθε άνθρωπος σε αυτόν τον κόσμο μπορεί να γίνει Μουσουλμάνος αν το επιλέξει, αλλά αυτό πρέπει να είναι αποκλειστικά δική του προσωπική απόφαση. Κατά την μύησή του στο Ισλάμ, δεν είναι απαραίτητο να λάβει καμία κοινωνία, κανένας ιερέας δεν χρειάζεται να συμμετάσχει σε αυτήν την πράξη, ούτε πρέπει να αναγνωρισθεί από οργανωμένο θεσμό. Επομένως, όσον αφορά το Ισλάμ, όλοι οι άνθρωποι είναι απόλυτα ίσοι, στο σπίτι του Ισλάμ μπορεί να μπει ο καθένας που πληροί αυτήν την απλούστατη απαίτηση. Όσον αφορά το ερώτημα αν κάποιος είναι Μουσουλμάνος ή μη Μουσουλμάνος, δεν υπάρχει μέση λύση, ούτε αμφιβολία, ούτε μπέρδεμα.

Όσο ωραία κι αν φαίνεται - στα μάτια του Ισλάμ - η απόφαση κάποιου να ασπαστεί αυτήν τη θρησκεία, αυτό δεν δίνει καμία εγγύηση σωτηρίας και δικαίωσης ενώπιον του Θεού. Δεδομένου ότι το Ισλάμ δεν έχει μυστήρια, αν η ζωή του τελειώσει ακριβώς τη στιγμή που ασπάστηκε το Ισλάμ, ο νεομυημένος πιστός δεν μπορεί να κάνει τίποτα για να είναι σίγουρος για τη σωτηρία του. Η φρικτή περίπτωση του Αυγουστίνου με δύο νεογέννητα, όπου το ένα θα πάει στον Παράδεισο επειδή βαπτίστηκε και το άλλο καταδικάστηκε σε αιώνιο πυρ επειδή δεν το έκανε, δεν αποτελεί πρόβλημα στο Ισλάμ. Στο Ισλάμ η σωτηρία και η δικαίωση ενώπιον του Θεού είναι αποτέλεσμα ανθρωπίνων πράξεων και όχι κάποιου μυστηρίου στο οποίο μπορεί να έχει πάρει μέρος κανείς. Είναι όμως η δικαίωση μια λειτουργία της προσωπικής πίστης ενός ανθρώπου; Το Ισλάμ απαντάει πως όχι. Η πίστη είναι η προϋπόθεση της εισόδου κάποιου ανθρώπου στην κοινότητα του Ισλάμ. Ωστόσο, η πίστη μπορεί να είναι απλά ένα στατιστικό στοιχείο, ένα χαρακτηριστικό του κοινωνικού αυτοπροσδιορισμού. Μπορεί, αλλά και όχι, να παράξει πράξεις αρετής, δίκαιες πράξεις. Μόνο αυτές οι πράξεις, επομένως, φέρνουν δικαίωση.

Στην κλίμακα της αρετής και του δικαίου, ο άνθρωπος μπορεί να καταλάβει διαφορετικές θέσεις. Αυτή η κλίμακα είναι από μόνη της ατελείωτη. Δεν υπάρχει σημείο στο οποίο ένας Μουσουλμάνος να μπορεί να πάρει μια βεβαίωση για τον Παράδεισο και να τη βάλει στην τσέπη του. Όλοι καταβάλλουν προσπάθεια και μερικοί το κάνουν περισσότερο από άλλους. Η κρίση του Θεού για την πίστη οποιουδήποτε ανθρώπου δεν αποκτάται από κάτι που μπορεί να κάνει ένα άτομο, είτε για τη σωτηρία του είτε εναντίον της. Ο Θεός μπορεί να απορρίψει ακόμη και τις μεγαλύτερες πράξεις λόγω της έλλειψης πίστης και σοβαρότητας αυτού που τις κάνει, και μπορεί να συγχωρήσει ακόμη και τον μεγαλύτερο αμαρτωλό. Ο Θεός δεν κάνει θετική κρίση για κάποιον επειδή έλαβε μέρος σε οποιοδήποτε «μυστήριο». Ένας Μουσουλμάνος είναι λοιπόν ένας άνθρωπος που έχοντας λάβει το Ισλάμ με επίσημη μαρτυρία, προσπαθεί να γεμίσει το υπόλοιπο της ζωής του με δίκαιες και καλές πράξεις. Η απλή δοκιμασία της «ισλαμικότητας» που θέτει ο ισλαμικός νόμος, έχει σχεδιαστεί για να επιτρέπει την ευκολότερη δυνατή θρησκευτική είσοδο στο Ισλάμ και είναι σε ισορροπία με την ουσιαστική αναζήτηση της σωτηρίας, η οποία από τη φύση της είναι ατέρμονη και δεν ικανοποιείται ποτέ πλήρως. Επομένως, η θρησκευτική δικαίωση είναι η αιώνια ελπίδα του Μουσουλμάνου και όχι η προσωπική του ικανοποίηση, ούτε για μια στιγμή. Ο Μουσουλμάνος, λοιπόν, είναι ο άνθρωπος που, όπως δείχνει η επίσημη μαρτυρία του, πιστεύει σε έναν μόνο Θεό και στον Μωάμεθ ως τον Προφήτη του. Το ότι μόνο ο Αλλάχ είναι Θεός, ταυτόχρονα κάνει τον άνθρωπο το πιο ταπεινό και το πιο περήφανο πλάσμα. Είναι ταπεινός και χαμηλώνει το περήφανο μέτωπό του στο έδαφος ενώπιον του Θεού, προσκυνώντας. Για αυτόν, ο Θεός είναι ο Μόνος Δημιουργός, ο Προμηθευτής, ο Κυβερνήτης, Αυτός που Συγχωρεί και ο Κριτής, η Πρώτη Αιτία και ο Τελευταίος Στόχος όλων, η Τελική Πραγματικότητα. Ο Θεός λατρεύεται, υμνείται και δοξάζεται, ο άνθρωπος Τον ευχαριστεί, Τον θαυμάζει και Τον λατρεύει, είναι ο Μόνος

Κύριος στον οποίο αφιερώνει όλη του τη ζωή και Τον υπηρετεί με αφοσίωση. Ο Μουσουλμάνος είναι ο πιο περήφανος από τους ανθρώπους ακριβώς λόγω αυτής της αφοσίωσης στον Θεό.

Εκτός από τον Θεό, κανείς και τίποτα δεν μπορεί να αξίζει την αφοσίωσή του και να υπηρετείται έτσι. Ένας Μουσουλμάνος δεν μπορεί να υπακούσει σε κανέναν ηγέτη, πόσο μάλλον σε τύραννο, γιατί όλη του η υπακοή ανήκει στον Ένα και μοναδικό Κύριο. Μερικοί Μουσουλμάνοι υπακούουν σε ηγεμόνες και τυράννους και το κάνουν με κόστος του χαρακτηρισμού τους ως Μουσουλμάνων. Υποταγμένος στον Θεό, ο Μουσουλμάνος ανήκει σε ολόκληρη την ανθρωπότητα, την οποία θεωρεί εξίσου υποχρεωμένη να σέβεται τον Δημιουργό όλων. Αισθάνεται μια ισχυρή αδελφική σχέση με κάθε άνθρωπο που υποτάσσεται έτσι στον Θεό, τον Ύψιστο. Σε σχέση με τον Δημιουργό δεν υπάρχει θέση ή κατηγορία, σύνδεση ή ορισμός πιο ισχυροί και έγκυροι από τη δημιουργία. Εδώ όλα τα ανθρώπινα όντα είναι απολύτως όμοια.

Επίσης, αναγνωρίζοντας μόνο τον Θεό ως Κύριο, ο Μουσουλμάνος είναι κάποιου είδους επαναστάτης, αγωνιστής για την απελευθέρωση του ανθρώπου από τους απανταχού ανθρώπους αφέντες. Δεν υπάρχει τίποτα χειρότερο για έναν Μουσουλμάνο από το να συσχετίζει άλλα όντα με τον Θεό. Όταν ο άνθρωπος βάζει τα χρήματα, το σεξ, την εξουσία ή την ηδονή ως τον θεό του δίπλα στον Αλλάχ, αυτό είναι κάτι πραγματικά κακό. Και όταν ένας αυτοκράτορας ή τύραννος ορθώνεται και απαιτεί απόλυτη πίστη από τους πολίτες -πίστη που ανήκει αποκλειστικά στον Θεό- τότε η εξέγερση εναντίον αυτού του ηγεμόνα και η ανατροπή του είναι ο πρωταρχικός στόχος ενός Μουσουλμάνου.

Ο Μουσουλμάνος πιστεύει ότι ο Θεός δεν δημιούργησε τον άνθρωπο και τον κόσμο έτσι απλά, και σίγουρα όχι μάταια, αλλά με κάποιο σκοπό. Τον σκοπό αυτόν ο άνθρωπος τον εκπληρώνει με τον ηθικό του σκοπό, με τις καλές του πράξεις. Το

άγιο κείμενο του Ισλάμ διδάσκει ότι η ανθρώπινη ζωή σε αυτόν τον κόσμο είναι σαν ένας ελεύθερος διαγωνισμός μεταξύ των ανθρώπων για να κάνουν καλύτερες, ευγενέστερες, πιο έντιμες πράξεις. Λαμβάνοντας υπόψη αυτό, αποκαλεί τον άνθρωπο «χαλίφη» ή εφημέριο του Θεού, δηλαδή αυτόν που ενεργεί και εκπληρώνει στο όνομα του Θεού. Ο κόσμος που έχει δημιουργήσει ο Θεός αντιστοιχεί σε αυτόν τον ηθικό σκοπό του ανθρώπου, είναι τέτοιος που ο άνθρωπος δρα σε αυτόν, είναι τέτοιος που είναι πραγματικά εφικτό να επιτευχθεί το καλό, η αλήθεια και η ομορφιά σε αυτόν.

Αυτός ο σκοπός δίνει νόημα στη ζωή των Μουσουλμάνων. Και δεν υπάρχει μεγαλύτερος σκοπός από το να υπηρετούμε για να εκπληρώσουμε το θέλημα του Θεού στον κόσμο, να επιτύχουμε αυτό που είναι καλό και πολύτιμο στον χώρο και στον χρόνο. Είναι η πηγή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και αυτοεκτίμησης. Στην πραγματικότητα, του δίνει μια κοσμική θέση να βλέπει τον εαυτό του, μαζί με όλους τους άλλους ανθρώπους, ως μια γέφυρα που το ηθικό καλό πρέπει να διασχίσει για να πραγματοποιηθεί στον κόσμο. Το ηθικό καλό πρέπει να πραγματοποιείται ελεύθερα, δηλαδή με την προϋπόθεση ότι κάθε άνθρωπος έχει τις ίδιες ευκαιρίες να ασκήσει το ηθικό καθήκον, όπως και να το παραβιάσει. Από όλα τα πλάσματα του κόσμου, αυτό έχει δοθεί μόνο στον άνθρωπο.

Το να είσαι χαλίφης ή αντιπρόσωπος του Αλλάχ στη Γη, δεν είναι μικρό βάρος. Πρώτον, είναι μία παγκόσμια αποστολή. Οτιδήποτε είναι μέρος της δημιουργίας μπορεί να βελτιωθεί. Αυτή η αποστολή αφορά τη μετατροπή κάθε γωνιάς της Γης σε αυτό που πρέπει να είναι, και αυτό είναι ο Παράδεισος. Σημαίνει επίσης ότι οι Μουσουλμάνοι έχουν το καθήκον να εκπαιδεύσουν και να μεταμορφώσουν την ανθρωπότητα, όχι μόνο τον εαυτό τους, τα παιδιά τους, τους συγγενείς ή τους συμπατριώτες τους, αλλά και να φροντίσουν για την ολοκλήρωσή τους, με όλες τους τις δυνάμεις. Γι' αυτό, όλα τα προβλήματα της ανθρωπότητας

είναι και προβλήματα των Μουσουλμάνων. Η αποδοχή αυτών των προβλημάτων, η αναζήτηση ηθικά αποδεκτών λύσεων και η υλοποίησή τους στην ιστορία, είναι η υποχρέωση και το πεπρωμένο του Μουσουλμάνου, αλλά και η περηφάνειά του. Το Ισλάμ ζητά από τον άνθρωπο να αντιμετωπίσει άμεσα αυτά τα προβλήματα, και τον διαβεβαιώνει ότι ο Θεός θα το αναγνωρίσει, θα τον ανταμείψει και θα του προσφέρει ευτυχία, ανάλογα με την αφοσίωσή του στο έργο, τη σκληρή δουλειά του, την επιτυχία του στην επίτευξη του θεϊκού σκοπού της δημιουργίας - που είναι το οικουμενικό και το ύψιστο αγαθό όλων των ανθρώπων, όλων των λαών, όλων των πραγμάτων. Κάθε Μουσουλμάνος πρέπει να ζει μια ζωή υπηρετώντας τον Αλλάχ, και αυτό σημαίνει να εκπαιδεύσει και να πειθαρχήσει τον εαυτό του, να ανακαλύψει τους νόμους της φύσης, έτσι ώστε ο άνθρωπος να απολαμβάνει τους καρπούς της. Και τέλος, θα πρέπει να ζει και να επιτρέπει σε κάθε άνθρωπο και σε όλα τα πλάσματα να ζουν σύμφωνα με το Θείο πρότυπο που είναι το θέλημα του Θεού. Ο Μουσουλμάνος είναι αυτός που μεσολαβεί σε κάθε φυσική διαδικασία εξυπηρετώντας τις ανάγκες του ανθρώπου και φέρνοντάς του χαρά. Παρεμβαίνει στη ζωή των άλλων, επιτρέποντάς τους να εκπληρώσουν τις δυνατότητές τους, να πραγματοποιήσουν πλήρως τον ευγενή σκοπό τους ως αντιπρόσωποι του Θεού. Προφανώς, το να ζεις τη ζωή του Ισλάμ σημαίνει να ζεις επικινδύνως. Αλλά σημαίνει επίσης να ζεις με τις υψηλότερες προσδοκίες, τις μεγαλύτερες ανταμοιβές και τη βαθύτερη χαρά που μπορεί να νιώσει ο άνθρωπος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Γιατί ο Μουσουλμάνος είναι Μουσουλμάνος;

Ότι ο Θεός είναι ο μόνος Δημιουργός και Κύριος του κόσμου, ότι είναι η Πρώτη Αιτία και Απώτερος Στόχος, ότι ο άνθρωπος είναι ο υπηρέτης Του, ότι ο ανθρώπινος ρόλος είναι να διαμορφώσει τον κόσμο και τον άνθρωπο σε αυτό που πρέπει να είναι και ότι αυτό το έργο είναι εφικτό και ότι η ευτυχία και η γαλήνη του ανθρώπου εξαρτώνται από την ολοκλήρωσή του - όλα αυτά είναι η ισλαμική αντίληψη της πραγματικότητας. Αυτή η αντίληψη έχει βάση και αιτιολόγηση, αλλά έχει και προβλήματα.

Το πρώτο εντυπωσιακό χαρακτηριστικό του Ισλάμ είναι ότι η οπτική του είναι εντελώς θετική. Φαίνεται ότι προάγει τις καλές πράξεις και πιστεύει ότι οι ηθικές αρχές μπορούν να τηρηθούν και θα τηρηθούν. Δεν έχει όμως ο άνθρωπος από τη φύση του την κλίση να κάνει το αντίθετο, να κάνει το κακό; Δεν είναι στη φύση του να αμαρτήσει, να αψηφά τον Θεό και να μην υπακούει στις ηθικές εντολές; Δεν είναι ένα «έκπτωτο» πλάσμα που χρειάζεται εκβιασμό ή υπόσχεση για σωτηρία ώστε να περιμένουμε από αυτό να κάνει καλές πράξεις;

Ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του επιρρεπής στην αμαρτία, στο να αψηφά τον Θεό και να μην τον υπακούει - είναι σίγουρα αλήθεια, απαντά το Ισλάμ. Αλλά είναι εξίσου αληθές ότι από τη φύση του ο άνθρωπος είναι υπάκουος στον Θεό, ότι κάνει καλό και συμπεριφέρεται ηθικά. Και τα δύο είναι εξίσου πιθανά και ο άνθρωπος προσπαθεί όσογια το ένα τόσο και για το άλλο. Το γεγονός ότι μπορεί να κάνει το κακό ενώ κάνει καλό και να κάνει καλό ενώ κάνει το κακό, προσθέτει μια νέα διάσταση στην αξία του ή στην αναξιοτήτά του. Αν αναγκαζόταν να ακολουθήσει μία κατεύθυνση, δηλαδή αν δεν υπήρχε ελευθερία, οι πράξεις του δεν θα ήταν ούτε ηθικές ούτε ανήθικες, παρόλο που θα μπορούσαν να επιτύχουν μία υλική αξία, θετική ή αρνητική. Κανένας άνθρωπος δεν είναι απελπιστικά προσκολλημένος σε κάποια συγκεκριμένη πορεία δράσης. Αν ήταν, κανένα λογικό άτομο δεν θα τον θεωρούσε ηθικά υπεύθυνο.

Ο άνθρωπος, επομένως, δεν είναι περισσότερο «έκπτωτος» από όσο «σωσμένος». Επειδή δεν έχει «πέσει», ο άνθρωπος δεν έχει ανάγκη από σωτήρα. Και επειδή δεν «έχει σωθεί», πρέπει να κάνει καλές πράξεις και να τις κάνει ηθικά, γιατί μόνο έτσι θα επιτύχει την επιθυμητή «σωτηρία». Η «σωτηρία» όμως είναι ένας ανεπαρκής όρος, γιατί ο άνθρωπος θα έπρεπε να βρίσκεται σε δύσκολη θέση, χωρίς να ελπίζει να βγει από αυτή, ώστε να χρειαστεί «σωτηρία». Και αυτό ακριβώς δεν χρειάζεται ένας άνθρωπος. Δεν είναι ηθικά ανίσχυρος. Δεν είναι ούτε μια αβοήθητη μαριονέτα ανίκανη για το καλό ή για το κακό. Μπορεί να κάνει και τα δύο. Το να «σώζει» τον εαυτό του από τις πράξεις και το έργο του είναι η υπερηφάνεια και η δόξα του. Το να χάσει κανείς την ευκαιρία του για αυτό είναι μια θλιβερή αμέλεια. Να αγνοήσει συνειδητά το κάλεσμα και να κάνει το κακό σημαίνει να αξίζει τιμωρία και καταδίκη.

Το Ισλάμ διδάσκει ότι ο άνθρωπος γεννιέται αθώος και ότι παραμένει έτσι μέχρι να ενοχοποιηθεί από τις πράξεις του. Το Ισλάμ δεν πιστεύει στην «αρχική αμαρτία». Τα ιερά κείμενά του

ερμηνεύουν την ανυπακοή του Αδάμ ως προσωπική του αμαρτία. Πράξη για την οποία τιμωρήθηκε και την οποία ο Θεός συγχώρεσε.

Αντί να αποθαρρύνει τον άνθρωπο δηλώνοντας ότι γεννήθηκε με αναπόφευκτη αμαρτία, το Ισλάμ τον διαβεβαιώνει ότι ο Θεός, που δεν κάνει τίποτα μάταια, τον δημιούργησε για το έργο του αντιπροσώπου του. Του έδωσε μάτια και αυτιά, τις αισθήσεις της αφής, της γεύσης και της όσφρησης, μια συνετή καρδιά και μυαλό, φαντασία και μνήμη, όλα με σκοπό την ανακάλυψη και την κατανόηση του Θεϊκού σχεδίου σε όλη την πλάση. Ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο όπως ήθελε, με τα δάχτυλα να μπορούν να πιάσουν, τα πόδια να ορμούν, τους μύες να τεντώνονται και να συστέλλονται, τα οστά να στηρίζουν το σώμα, όλα με σκοπό να είναι σε θέση να φτιάξει, να πάρει ή να παράξει αυτό που χρειάζεται. Τον τοποθέτησε σε μία Γη που του ταιριάζει, όπου θα μπορούσε να κάνει κάτι. Τέλος, του έδωσε την κυριαρχία της πλάσης καθώς έπλασε τα πάντα κατώτερα του ανθρώπου. Ακόμα και ο ήλιος, η σελήνη και τα εκατομμύρια μακρινά αστέρια δημιουργήθηκαν για το καλό του ανθρώπου. Αντί να είναι καταδικασμένος πριν ακόμη πατήσει στη Γη, το Ισλάμ διδάσκει ότι ο άνθρωπος είναι ευλογημένος με όλες αυτές τις «τελειότητες», με ζωή και με μαεστρία πάνω σε όλα τα πράγματα και γι' αυτό υπάρχουν ακόμα μεγαλύτερες προσδοκίες να εκπληρώσει τη Θεία Θέληση στη ζωή του.

Το Ισλάμ, λοιπόν, αρνείται ότι ο Θεός πρέπει να λυτρώσει τον άνθρωπο μέσω κοινωνίας και θυσίας. Μια τέτοια στάση, θεωρείται στο Ισλάμ ότι συνιστά βία, τόσο προς τον Θεό όσο και προς τον άνθρωπο, διότι διακινδυνεύει τόσο την υπέρβαση του Θεού όσο και την ηθική κατάσταση του ανθρώπου. Στο Ισλάμ, ο Ιησούς θεωρείται αγγελιοφόρος του Θεού, που στάλθηκε για να διδάξει το ίδιο μήνυμα που δίδαξαν όλοι οι άλλοι προφήτες και για να επαναφέρει τους Εβραίους οι οποίοι είχαν απομακρυνθεί από τις ίδιες διδασκαλίες που τους είχαν μεταδοθεί από προηγούμενους

προφήτες, στο σωστό δρόμο. Το Ισλάμ, θεωρεί ότι οι Χριστιανοί, όχι ο Ιησούς, είναι υπεύθυνοι για όσα διδάσκονται στο όνομά του, αλλά τους καθησυχάζει ότι στην ουσία έχουν δίκιο, ειδικά όταν καλούν τους ανθρώπους να πιστεύουν στον Θεό και να Τον υπηρετούν κάνοντας καλές πράξεις. Εκτός αυτού, το Ισλάμ αποδίδει τα «λάθη» τους στο ότι το αυθεντικό κείμενο της αποκάλυψης έχει χαθεί. Αξιοποιώντας την εμπειρία τους, το Ισλάμ έχει διατηρήσει την απόλυτη ακεραιότητα και αυθεντικότητα του κειμένου της αποκάλυψης και εξηγεί ότι αυτό το κείμενο αποκαλύφθηκε από τον ίδιο τον Θεό στους ανθρώπους και ότι μόνο Αυτός είναι ο φύλακας και προστάτης του.

Εάν όλοι οι προφήτες μετέφεραν το ίδιο μήνυμα, τότε από πού προέρχονται όλες αυτές οι θρησκείες στην ιστορία; Το Ισλάμ απαντά ότι δεν μπορεί να υπάρχει διαφορά στο μήνυμα γιατί η πηγή του είναι μία, και αυτή είναι ο Θεός, και ενώπιον του Θεού όλοι οι άνθρωποι είναι όμοιοι. Η αποκάλυψη μέσω των προφητών αποτελεί ταμείο εμπιστοσύνης της αλήθειας για όλους τους ανθρώπους, επειδή ο Θεός αποκάλυψε το θέλημά Του σε όλους τους ανθρώπους, στη γλώσσα τους. Μεταλλάξεις στον χώρο και στον χρόνο, η αφομοίωση από ξένες επιρροές και οι ιδιοτροπίες και τα πάθη του ανθρώπου έκαναν τα υπόλοιπα. Το αποτέλεσμα είναι οι ιστορικές θρησκείες, καμία από τις οποίες δεν έχει διατηρήσει το αρχικό κείμενο της αποκάλυψης. Στην ανόθευτή τους καθαρότητα, οι αποκαλύψεις είναι ουσιαστικά μία και μοναδική και περιέχουν τις ίδιες αρχές θρησκείας και ηθικής. Αν κάπου διαφέρουν, αυτό είναι στις θεμελιώδεις οδηγίες που επέβαλαν, ως εφαρμογή των βασικών αρχών τους. Ήταν ένα στο «τι» τους και πολλές στο «πώς» τους. Το «τι» είναι ο πυρήνας και η ουσία τους και είναι καθολικό και αιώνιο. Το «πώς» είναι σύμπτωση και σχετίζεται με ιστορικές συνθήκες και με τις ιδιαιτερότητες ενός συγκεκριμένου λαού στον οποίο στάλθηκε η αποκάλυψη.

Παράλληλα με το αιώνιο «τι» πηγαίνει η έμφυτη ικανότητα κάθε ανθρώπου να αναγνωρίσει τον Θεό και να κατανοήσει το

θέλημά Του ως καλό και ηθικό. Αυτό δεν αναφέρεται μόνο στο γεγονός ότι ο άνθρωπος είναι προικισμένος με αισθήσεις και λογική, για τα οποία μιλήσαμε νωρίτερα. Εκτός από όλα αυτά, υπάρχει μια έκτη αίσθηση, κοινή για όλους τους ανθρώπους, μια αυθεντική αίσθηση της κοινής λογικής που τους επιτρέπει να γνωρίσουν τον Θεό. Η επίγνωση της ύπαρξης του ιερού είναι έμφυτη στους ανθρώπους. Δεν υπάρχει άνθρωπος χωρίς θρησκεία και δεν υπάρχει θρησκεία χωρίς το ιερό. Το ότι οι άνθρωποι βλέπουν το ιερό σε διαφορετικές μορφές είναι αποτέλεσμα της ανατροφής, της πολιτιστικής και θρησκευτικής κληρονομιάς. Στην καθάρη του μορφή, το *Sensus Numinis* σε κάθε άνθρωπο τον κάνει να γνωρίζει τον Θεό, τον Άγιο και το θέλημά Του ως ηθική επιταγή. Επομένως, υπάρχουν αρκετοί λόγοι για τους οποίους ο άνθρωπος καθίσταται υπεύθυνος ενώπιον του Θεού.

Αντιστρόφως, θα πρέπει να σέβεται όλους τους άλλους ανθρώπους και να τους αντιμετωπίζει ως ίσους. Ενεργώντας ηθικά, δηλαδή για την εκπλήρωση του θεϊκού θελήματος, ο άνθρωπος πρέπει να στοχεύει σε όλη την ανθρωπότητα. Φυσικά, η εγγύτητα και η στρατηγική τον αναγκάζουν να ξεκινήσει με τις «καλές του πράξεις» στο σπίτι του και από τον εαυτό του. Αλλά ακόμη και έτσι, δεν πρέπει να κάνει διακρίσεις εις βάρος των ανθρώπων που είναι όλοι πλάσματα του Θεού. Είτε είναι υποκείμενα ηθικής δράσης είτε αντικείμενα ηθικής δράσης άλλων, όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι, επειδή είναι ίσοι στη δημιουργία και το ότι είναι δημιουργημένοι αποτελεί τη βάση του καθήκοντός τους να υπηρετούν τον Θεό. Η οικουμενικότητα είναι κάτι που έχει δώσει ο Θεός και το έχει διατάξει ο Θεός.

Μέσα στη σημερινή οικογένεια των ανθρώπων στην οποία γεννήθηκε το Ισλάμ, είναι αξιόπαινο που οι Εβραίοι διατήρησαν το δόγμα ότι ο Θεός είναι ένας και Ύψιστος. Ωστόσο, το Ισλάμ τους κατηγορεί για παρεξήγηση της Θείας υπέρβασης όταν διδάσκουν ότι ο Θεός τους αντιμετωπίζει διαφορετικά από όλα τα άλλα πλάσματα. Το Ισλάμ διαφωνεί με το δόγμα τους ότι είναι

εκλεκτοί του Θεού, το οποίο τους βάζει μπροστά από τους άλλους ανθρώπους όταν λαμβάνουν τα ελέη του Θεού. Θεωρούν ότι είναι παιδιά του Θεού και εκλεκτοί του, ανεξάρτητα από τις πράξεις τους, κάτι το οποίο το Ισλάμ καταδικάζει. Το Ισλάμ θεωρεί τον εαυτό του τη θρησκεία του Αβραάμ, του Ιακώβ, του Μωυσή και του Δαβίδ, καθώς όλοι μετέδωσαν την αποκάλυψη στην καθαρή και αναλλοίωτη μορφή της. Κατά συνέπεια, οι Μουσουλμάνοι ταυτίζονται με τους Εβραίους ως πιστοί και ως υπηρέτες του ίδιου, υπερβατικού Θεού, βλέποντας το δικό τους θρησκευτικό δόγμα ως τον Ιουδαϊσμό που έχει καθαριστεί από κάθε εθνοκεντρισμό και, ειδικότερα, από τα δόγματα των εκλεκτών και των «υπόλοιπων». Όσον αφορά το εβραϊκό δίκαιο και ηθική, το Ισλάμ επιβεβαιώνει την αποκάλυψη του Ιησού, με την έννοια ότι έσπασε τον ζυγό της κυριολεξίας και του νομικισμού που επέβαλε η εβραϊκή παράδοση στον Μωσαϊκό Νόμο και κατάργησε τους κανονισμούς που προσέθεσαν οι ραβίνοι.

Στο Ισλάμ θεωρείται ότι η θρησκευτική εξουσία ανήκει μόνο στον Αλλάχ. Δεδομένου ότι οι τύραννοι είναι καταδικασμένοι και οι άνθρωποι καλούνται να ανατρέψουν τις τυραννίες, ο δρόμος προς τον Θεό πρέπει να είναι ανοιχτός, ευρύς και ελεύθερος. Υπάρχει μόνο μία προϋπόθεση για την πρόσβαση σε αυτό το μονοπάτι και αυτή είναι η δημιουργία από τον Θεό. Αρκετά λοιπόν με τον Κλήρο, την ιεραρχία του και τους ανθρώπους που το αποτελούν, μας διδάσκει το Ισλάμ. Τα καθήκοντα της διδασκαλίας της αλήθειας, της καθοδήγησης των νέων και της συμβουλευτικής των αμαρτωλών θα υπάρχουν όσο υπάρχει και ο άνθρωπος. Αλλά αποτελούν οικουμενικά καθήκοντα, ισομερώς ανατεθημένα σε όλους τους ανθρώπους. Η δικαιοδοσία στην ανάθεση αυτών των καθηκόντων, ανήκει σε αυτούς που έχουν λάβει την περισσότερη και υψηλότερη γνώση, η οποία είναι προσβάσιμη σε όλους. Ο αιώνιος ρόλος των ιερέων ως μεσολαβητών μεταξύ Θεού και ανθρώπου για το Ισλάμ έχει καταργηθεί. Ο Θεός είναι Εκείνος που συγχωρεί, τιμωρεί, κρίνει

και είναι ο Κύριος, όχι οι ιερείς. Ο Θεός δεν αναθέτει αυτούς τους ρόλους σε κανένα πλάσμα, γιατί έτσι θα παραβίαζε την υπερφυσικότητά Του και τον ρόλο του μοναδικού κυβερνήτη και δικαστή των ανθρώπων. Είναι πάντα κοντά και απαντά στις προσευχές του ανθρώπου. Το έλεος και η φροντίδα Του για την ανθρωπότητα, μαζί με την παντοδυναμία Του, απαιτούν από κάθε άνθρωπο να απευθύνεται απευθείας σε Αυτόν. Ο Θεός δεν χρειάζεται γραφειοκρατία.

Ο Κλήρος διαχειρίζεται τα μυστήρια. Ωστόσο, το μυστήριο είναι ακριβώς αυτό που το Ισλάμ, όπως και ο Ιουδαϊσμός πριν από αυτό, αμφισβητεί και καταδικάζει. Το μυστήριο είναι μια γιορτή μέσω της οποίας ο άνθρωπος προσεύχεται στον Θεό και μια πτυχή της δύναμης του Θεού που διοχετεύεται πίσω στον άνθρωπο, μέσω του κληρικού. Το Ισλάμ θεωρεί και τις δύο οδούς ψευδείς: η προσευχή του ανθρώπου φτάνει στον Θεό χωρίς να χρειάζεται διαμεσολαβητής και καμία πτυχή της δύναμης ή της θεότητας του Θεού δεν μπορεί να διοχετευθεί χωρίς να διακυβευτεί η υπερφυσικότητά του. Η δύναμη και η αγιότητα Του είναι αποκλειστικά του Θεού. Δεν μεταφέρονται σε κανένα πλάσμα γιατί ο Δημιουργός και το ανθρώπινο ον είναι δύο εντελώς διαφορετικοί τύποι όντων, που δεν μπορούν ποτέ να συγχωνευτούν σε ένα. Ίσως μπορεί να ειπωθεί ότι η ζωή στο σύνολό της είναι ένα μυστήριο, με την έννοια ότι ο Θεός είναι η πηγή της ζωής, και η ζωή του ανθρώπου είναι ένα τραγούδι που δοξάζει τον Θεό, η εκπλήρωση της εντολής Του και ένα είδος «επιστροφής» σε Αυτόν. Ωστόσο, ακόμη και αυτό είναι το τέλος του μυστηρίου σε επίπεδο κατακερματισμού και διάχυσης του Θείου. Η κατάργηση του Κλήρου καθιστά περιττό το μυστήριο της χειροτονίας και η κατάργηση των μυστηρίων καθιστά περιττή την ανάγκη για κληρικούς. Χωρίς την αρχική αμαρτία, δεν υπάρχει ανάγκη για βάπτισμα. Και αφού όλες οι ανθρώπινες υποθέσεις βρίσκονται υπό την άμεση εξουσία του Θεού, εκείνοι που Τον λατρεύουν, που Τον

ευχαριστούν, που Του εξομολογούνται και Του προσεύχονται - όλοι απευθύνονται απευθείας στον Θεό.

Πραγματικά μόνο ο Θεός είναι Κύριος, ο μόνος Κύριος. Μόνο Αυτός είναι ο Δικαστής και ξέρει τα πάντα, γιατί δεν υπάρχει τίποτα που να εκπίπτει της Κυριότητάς Του. Δεν γίνεται ο άνθρωπος να διανείμει τη δύναμη του Θεού. Η κρίση ολόκληρης της ζωής του ανθρώπου ή των πράξεών του ανήκει στον Θεό και όχι στον άνθρωπο. Και αυτή είναι η τελική εκπλήρωση της ανθρώπινης ζωής, όταν, την Ημέρα της Κρίσης, σε κάθε άνθρωπο θα δοθεί η ακριβής ανταμοιβή ή τιμωρία που έχει κερδίσει στη ζωή του. Σύμφωνα με την ισλαμική αντίληψη, «ο άλλος κόσμος» δεν έχει άλλο σκοπό εκτός από αυτήν την εκπλήρωση. Δεν είναι ένας ακόμη κόσμος, ένας ακόμη χώρος και ένας ακόμη χρόνος, που δημιουργήθηκε για να συμπληρώσει αυτόν τον κόσμο, αυτόν τον χώρο και τον χρόνο, ούτε να διορθώσει για εμάς όλες τις ελλείψεις αυτού του κόσμου. Σύμφωνα με την άποψη που κληρονομήθηκε από τον Ζωροαστρισμό, στον Ιουδαϊσμό πιστεύεται ότι το απόλυτο καλό θα επιτευχθεί στον άλλο κόσμο. Έχει χαθεί για πάντα σε αυτόν τον κόσμο και δεν μπορεί ποτέ να επιτευχθεί σε αυτόν. Μια τέτοια στάση βασίζεται στην άποψη ότι το βασίλειο του Δαβίδ είναι το βασίλειο του Θεού και ότι ο Θεός θα στείλει τον Μεσσία να τον αποκαταστήσει, κατακλυστικά, στο τέλος του χρόνου. Ακολουθώντας τον ίδιο δρόμο, ο Χριστιανισμός προχωρά ένα βήμα παραπέρα υποστηρίζοντας ότι αυτός ο κόσμος και όλος ο χρόνος σε αυτόν είναι απελπιστικά διεφθαρμένοι και ανήθικοι και ότι σε αυτόν τον κόσμο δεν είναι καθόλου δυνατό να επιτευχθεί το απόλυτο καλό. Ο Χριστιανισμός παρουσιάζει τον άλλο κόσμο ως εξιδανικευμένο υποκατάστατο, όπου μόνο η γλυκύτητα, η χαρά και η ευδαιμονία περιμένουν τους «σωσμένους». Το Ισλάμ απορρίπτει και τις δύο αντιλήψεις ως κάτι που αποθαρρύνει την πίστη του ανθρώπου στον εαυτό του σε αυτόν τον κόσμο. Επιβεβαιώνοντας την ουσιαστική αθωότητα και την καλοσύνη τόσο του

ανθρώπου όσο και του κόσμου, το Ισλάμ διδάσκει, όχι μόνο ότι είναι δυνατή η επίτευξη της τελειότητας σε αυτόν τον κόσμο, αλλά ότι το ακριβές καθήκον κάθε άνδρα και γυναίκας είναι να το φέρει σε αυτόν τον κόσμο εδώ και τώρα. Το Ισλάμ προειδοποιεί την ανθρωπότητα ότι δεν υπάρχει άλλος κόσμος. Ότι δεν υπάρχει χωροχρόνος άλλος από αυτόν. Ότι τα καθήκοντα και οι ελπίδες κάθε ανθρώπου πρέπει να εκπληρωθούν σε αυτόν τον κόσμο - αν πρόκειται να εκπληρωθούν.

Αυτός ο κόσμος, πιστεύει ο Μουσουλμάνος, είναι το βασίλειο του Θεού, ένας κόσμος όπου η ουτοπία είναι πιθανή εάν ο άνθρωπος εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του και ανταποκριθεί υπάκουα στο Θείο κάλεσμα. Ο Θεός θέλει ο άνθρωπος να κάνει καλές πράξεις και οι καλές πράξεις μετατρέπουν όντως αυτόν τον κόσμο σε ιδανικό. Αυτός ήταν από την αρχή ο πραγματικός σκοπός της δημιουργίας, όχι η πτώση ή η ακύρωση του αρχικού σκοπού. Ο άλλος κόσμος, πιστεύει το Ισλάμ, δεν είναι «ένας ακόμη κόσμος», μια εναλλακτική λύση σε αυτόν τον κόσμο, αλλά μόνο η εκτέλεση μιας κρίσης που δείχνει εάν θέλαμε να μεταμορφώσουμε αυτόν τον κόσμο ή όχι και αν το πετύχαμε. Θα είναι ένας εντελώς διαφορετικός κόσμος από αυτόν, όχι επειδή οι σημερινές μας απογοητεύσεις και στερήσεις θα ικανοποιηθούν, αλλά επειδή θα είναι ένας μεταφυσικός κόσμος, δηλαδή πέρα από αυτόν τον χώρο και αυτόν τον χρόνο. Ωστόσο, αυτός δεν είναι ένας «κόσμος». Δεν έχει διαστάσεις, δεν είναι ένα αντίγραφο αυτού του κόσμου όπου οι θλίψεις μετατρέπονται σε χαρά. Είναι Παράδεισος ή Κόλαση όσον αφορά την ανταμοιβή ή την τιμωρία, την πραγματοποίηση της ανταμοιβής ή της τιμωρίας που επιβάλλεται από την κρίση.

Μόνο μια τέτοια στάση, ισχυρίζεται το Ισλάμ, είναι συνεπής με την πίστη σε αυτόν τον κόσμο. Χωρίς αυτό, αυτός ο κόσμος θα ήταν απλώς μια γέφυρα ή ένα πέρασμα στο οποίο κινούμαστε, και μας έχουν συμβουλέψει να μην χρονοτριβούμε, ούτε να χτίζουμε πάνω σε αυτό, αλλά να προχωρούμε γρήγορα

στην άλλη ακτή. Έτσι αυτός ο κόσμος απορρίπτεται. Το Ισλάμ, από την άλλη πλευρά, επιβεβαιώνει αυτόν τον κόσμο, τονίζοντας ότι αυτός είναι ο μόνος κόσμος. Είτε πετυχαίνουμε, είτε αποτυγχάνουμε σε αυτόν, κάνοντας το καλό ή το κακό. Όντας ελεύθεροι και υπεύθυνοι, όλα όσα κάνουμε σε αυτόν τον κόσμο μετράνε υπέρ μας ή εναντίον μας. Την Ημέρα της Κρίσης, που θα είναι και το τέλος αυτού του κόσμου, θα λάβουμε αυτό που μας αξίζει, μια ευλογία ή μια καταδίκη. Ευσέβεια και ηθική, δηλαδή η υπακοή στον Θεό πρέπει να είναι η επιλογή μας σε αυτόν τον κόσμο για δύο λόγους: μας φέρνουν την ευτυχία και την αναγνώριση της ουτοπίας σε αυτόν τον κόσμο και ταυτόχρονα, μας υπόσχονται ευλογία την Ημέρα της Κρίσεως, γιατί αποτελούν την πραγματική υπακοή στον Θεό. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το Ισλάμ, πιστεύουν οι Μουσουλμάνοι, φέρνει δύο ευτυχίες στον άνθρωπο: την ευτυχία σε αυτόν και την ευτυχία στον άλλον κόσμο. (Κοράνι, 2: 201).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Από πότε υπάρχουν οι Μουσουλμάνοι;

Το Ισλάμ ξεκίνησε ως παγκόσμιο θρησκευτικό κίνημα την πρώτη δεκαετία του 7ου αιώνα μ.Χ., στην πόλη της Μέκκας στην Αραβία. Το Ισλάμ διδάχθηκε από τον Μωάμεθ, τον γιο του Αμπντουλάχ της φυλής *Quraysh*, ο οποίος σε ηλικία σαράντα ετών βίωσε οράματα στα οποία ο Θεός, μέσω του αγγέλου Γαβριήλ, κατεβαίνει σε αυτόν. Ήταν μια αποκάλυψη από τον Θεό, όχι του Θεού. Είναι η αποκάλυψη της θέλησης ή των εντολών Του στην ανώτερη μορφή της αραβικής γλώσσας. Ήρθε σταδιακά, άλλοτε σε προβληματικές καταστάσεις που απαιτούσαν λύση, νόμο ή οδηγία και άλλοτε χωρίς τέτοιες συνθήκες, σε ένα ευρύτερο θρησκευτικό πλαίσιο όπου ζούσαν άπιστοι ή Χριστιανοί και Εβραίοι, που ήταν πολλοί στην Αραβία και στα παραμεθόρια κράτη. Στην αρχή, ο ίδιος ο Μωάμεθ δεν το πίστευε και το θεωρούσε ψευδαίσθηση, πειρασμό του διαβόλου ή κυρίευσή του από τον διάβολο. Καθώς όμως τα οράματά του επέμεναν, πείστηκε ότι ο Θεός τον καλεί πράγματι να σηκωθεί και να διδάξει τη νέα πίστη.

Το πρώτο άτομο που εξισλαμίστηκε ήταν η σύζυγος του Μωάμεθ, η οποία, πιστή στον άντρα της, έγινε Μουσουλμάνα

ακόμη και πριν ο Μωάμεθ πειστεί ο ίδιος ότι ήταν προφήτης. Ακολούθησαν συγγενείς και φίλοι και δημιουργήθηκε η πυρηνική κοινότητά τους. Η νέα πίστη δεν έγινε αποδεκτή από όλους τους Άραβες, των οποίων η παραδοσιακή πίστη αρνήθηκε την ενότητα και την υπερφυσικότητα του Θεού, καθώς και την Ημέρα της Κρίσεως, και οι οποίοι βάσιζαν την ζωή τους σε κάποιες ιπποτικές αξίες, τον ηδονισμό και τον υλισμό. Στην αρχή είδαν αυτήν τη νέα διδασκαλία με περιφρόνηση, αλλά καθώς ο Μωάμεθ και οι σύντροφοί του παρέμειναν σταθεροί στην πίστη, ανταπέδωσαν υπονομεύοντας, υβρίζοντας και διώκοντας. Η πρόσφατα ακμάζουσα μουσουλμανική κοινότητα υπέμεινε τα δεινά της υπομονετικά, επέμεινε στην πίστη και μεγάλωνε. Θέλοντας να διατηρήσει την προνομιακή θέση τόσο της Μέκκας όσο και της θέσης της σε αυτήν την πόλη σε θρησκευτικές, κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές σφαίρες, η αραβική κυβέρνηση σύντομα αποφάσισε ότι δεν είναι δυνατό να αποφύγει έναν γενικό πόλεμο εναντίον των Μουσουλμάνων. Προσέφεραν στον Μωάμεθ μια περιουσία, την ηγεμονία της Μέκκας και να θεραπευτεί από την «τρέλα» του από τους καλύτερους γιατρούς του κόσμου. Αρνήθηκε. Στη συνέχεια προσπάθησαν να σπάσουν τη φυλετική αλληλεγγύη της φυλής του Μωάμεθ, *Hashim*, στην οποία οι Μουσουλμάνοι βασιζόνταν για τη διαφυλετική ασφάλεια: στράφηκαν στον θείο και τον προστάτη του Προφήτη, τον μη Μουσουλμάνο Abu Talib, έναν αξιωματούχο των Χασεμίτων, ζητώντας του να παραιτηθεί της αλληλεγγύης του στον Μωάμεθ. Ο γέρος θείος ζήτησε από τον ανιψιό του να σταματήσει να δημιουργεί προβλήματα που η φυλή τους δεν μπορούσε να αντέξει άλλο. Αλλά ο Προφήτης απάντησε: «Ακόμα και αν μου έδιναν τον Ήλιο στο δεξί μου χέρι, και τη Σελήνη στο αριστερό ως αντάλλαγμα για τη θρησκεία Του Θεού, δεν θα το δεχόμουν ποτέ - ακόμη και αν πέθαινα κηρύττοντάς την». Όταν και αυτή η προσπάθεια απέτυχε, οι κάτοικοι της Μέκκας συνωμότησαν να σκοτώσουν τον Μωάμεθ.

Αντιλαμβανόμενος τον κίνδυνο, ο Μωάμεθ συμφώνησε με τους Μουσουλμάνους της Μεδίνας να του παρέχουν προστασία σε περίπτωση ανάγκης. Καθώς πλησίαζε ο κίνδυνος, παραπλάνησε τους εχθρούς του και αποχώρησε από τη Μέκκα για να ενωθεί με τους οπαδούς του Ισλάμ στη Μεδίνα, ενισχυμένους με Μουσουλμάνους από τη Μέκκα, οι οποίοι, με τη συμβουλή του Προφήτη, είχαν μεταναστεύσει εκεί ο ένας μετά τον άλλον. Στη Μεδίνα, ο κίνδυνος δεν εξαφανίστηκε, αλλά πήρε μια πιο μοιραία μορφή. Τώρα ξέσπασε ένας πραγματικός πόλεμος μεταξύ της Μέκκας και της Μεδίνας και όλων των γύρω φυλών που θα μπορούσαν να προσελκύσουν αυτές τις δύο ισχυρές πόλεις στο πλευρό τους.

Με την άφιξή του στη Μεδίνα, ο Μωάμεθ ένωσε τους Μουσουλμάνους όλων των φυλών σε έναν συμπαγή πυρήνα, στον οποίο στη συνέχεια ενσωμάτωσε και τους Εβραίους της Μεδίνας, δημιουργώντας μια ισλαμική πόλη-κράτος. Της έδωσε σύνταγμα και ανέλαβε την εξουσία της. Οι αποκαλύψεις συνέχισαν να έρχονται με οδηγίες για τις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και νομικές υποθέσεις με τις οποίες έπρεπε να ασχοληθεί ο Μωάμεθ. Ο πόλεμος με τη Μέκκα ξεκίνησε με μικρές συμπλοκές, τις οποίες ακολούθησαν δύο μεγάλες μάχες. Η κάθε πλευρά κέρδισε από μια μάχη, αλλά καμία νίκη δεν ήταν τόσο καταληκτική ώστε να επιτρέψει στον νικητή να τερματίσει τις εχθροπραξίες. Ακολούθησε ανακωχή κατά τη διάρκεια της οποίας το Ισλάμ απέκτησε χιλιάδες οπαδούς. Όταν οι σύμμαχοι της Μέκκας παραβίασαν την ανακωχή, οι Μουσουλμάνοι κινητοποιήθηκαν και επιτέθηκαν στη Μέκκα, κατακτώντας τη χωρίς μάχη. Ο Μωάμεθ, με μια γενναϊόδωρη χειρονομία, συγχώρεσε τους κατοίκους της Μέκκας, οι οποίοι προσηλυτίστηκαν μαζικά στο Ισλάμ. Ο Προφήτης μπήκε στην Κάαμπα, το σπίτι που έχτισαν ο Αβραάμ και ο γιος του Ισμαήλ για να λατρεύουν Τον Έναν Θεό και το οποίο μέχρι τότε είχε γεμίσει με είδωλα. Ο Μωάμεθ έσπασε είδωλα και εικόνες, καθάρισε και αγιοποίησε τον Οίκο εκ νέου.

Μια εκστρατεία μετά την άλλη άρχιζαν για να φτάσει το Ισλάμ στις υπόλοιπες αραβικές φυλές. Κάποιοι θεωρούσαν τους εαυτούς τους απελευθερωμένους από την παγανιστική Μέκκα και ελεύθερους να λάβουν συνειδητά υπόψιν τους το κάλεσμα του Ισλάμ. Εκείνοι μπήκαν οικειοθελώς σε αυτό. Άλλοι ένιωθαν αρκετά δυνατοί για να συνεχίσουν τον αγώνα χωρίς τη Μέκκα και έπρεπε να μουν στην τάξη δια της βίας. Ωστόσο, εκείνοι που ασπάστηκαν το Ισλάμ δεν ήταν μόνο μέλη παγανιστικών ειδωλολατρικών αραβικών θρησκειών. Άραβες Χριστιανοί όσο και οι Εβραίοι ασπάστηκαν το Ισλάμ σε μεγάλο αριθμό. Αυτοί που απέρριψαν το Ισλάμ προσκολλημένοι στην παλιά πίστη, είτε ήταν Ιουδαϊσμός είτε Χριστιανισμός, δεν κακοποιήθηκαν. Αντίθετα, σύμφωνα με τη θείκη διάταξη που αποκαλύφθηκε στο Κοράνι, ο Προφήτης σεβάστηκε τον Χριστιανισμό, τον Ιουδαϊσμό και τη θρησκεία των Σαββαίων ως αποκαλυμμένων και έγκυρων, αδελφοποιήθηκε με τους οπαδούς τους και τους ενσωμάτωσε στο ισλαμικό κράτος ανεξάρτητα από το αν διατηρούσαν τη θρησκεία, τον πολιτισμό, τα έθιμα και τη μη μουσουλμανική τους ταυτότητα. Το Ισλαμικό Κράτος ήταν ο προστάτης τους. Ζούσαν υπό την αιγίδα του ως θρησκευτικά, πολιτισμικά και νομικά αυτόνομη οντότητα, ως πλήρεις κοινότητες με δικά τους σχολεία, ναούς, δικαστήρια και αρχηγούς. Ωστόσο, μετά τον θάνατο του Προφήτη το 632 - δέκα χρόνια μετά το *hijrah* - τη μετανάστευσή του από τη Μέκκα στη Μεδίνα - ολόκληρη η Αραβία παρέμεινε ενωμένη, έτοιμη να μεταφέρει το μήνυμα του Ισλάμ στον κόσμο. Ο Μωάμεθ είχε στείλει προηγουμένως απεσταλμένους στους ηγέτες του γνωστού κόσμου για να τους καλέσει να ασπαστούν το Ισλάμ ή να διατηρήσουν τη θρησκεία τους, αλλά να ενταχθούν στη νέα παγκόσμια τάξη του Ισλάμ με βάση την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας ανθρώπων, ιδεών και πλούτου. Κάποιοι απάντησαν με φιλικό και καλοπροαίρετο τρόπο, άλλοι αποκεφάλισαν τους αγγελιοφόρους.

Στα επόμενα εκατό χρόνια έγιναν οι πιο θαυματικές κατακτήσεις που έχουν γίνει ποτέ στην ιστορία. Οι Μουσουλμάνοι έφτασαν στη Γαλλία και την Ισπανία, αφού διέσχισαν όλη τη Βόρεια Αφρική μέχρι την Κεντρική Ασία και την εκροή του ποταμού Ινδού, αφού διέσχισαν αστραπιαία την Περσική Αυτοκρατορία. Οι δύο μεγάλες αυτοκρατορίες της εποχής, η Περσία και το Βυζάντιο, διαλύθηκαν και καταστράφηκαν. Αλλά για τους Χριστιανούς, διχασμένους επί αιώνες από βυζαντινές θεολογικές αντιπαραθέσεις και για τους Πέρσες, που υπέστησαν τον ζυγό ενός πολύ άδικου κοινωνικοθρησκευτικού συστήματος καστών, η νέα ισλαμική κοσμοθεωρία ήταν πιο θαυματική και από την κατάκτηση. Μέσα σε μία μόνο γενιά, εκατομμύρια άνθρωποι εξισλαμίστηκαν.

Το μεγαλείο του Ισλάμ βρίσκεται στη λογική των θεολογικών του ισχυρισμών. Ο κόσμος δημιουργήθηκε από τον Θεό, το Ένα και Μόνο Υπερφυσικό Ον, σύμφωνα με το πρότυπό Του, ως ένα σύμπαν με αρχές. Δημιούργησε επίσης τον άνθρωπο λογικό, ελεύθερο και υπεύθυνο, ώστε να μπορεί, χρησιμοποιώντας τις ικανότητές του, να επιτύχει το καλό σε αυτόν τον κόσμο, σε οτιδήποτε στον κόσμο και για όλους τους ανθρώπους με ισότητα και αδελφοσύνη. Το γεγονός ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι σημαίνει ότι δεν υπάρχει αίρεση ή εξαναγκασμός στη θρησκεία και ότι δεν υπάρχει ιμπεριαλιστικός αποικισμός ενός λαού από άλλον. Ο Θεός δεν θέλει ο άνθρωπος να εξευτελίζεται, ούτε να κάνει ασκητική ή μοναστική ζωή. Στην πραγματικότητα, πρέπει κανείς να ζήσει μια ζωή με αφθονία, γεμάτη χαρά και ευτυχία, αλλά με σεβασμό στους ηθικούς νόμους της καθαρότητας, της πίστης στον Θεό, της ισότητας και της δικαιοσύνης, της αγάπης και της αδελφοσύνης. Ο άνθρωπος προορίζεται να υπηρετήσει τον Θεό στον κόσμο Του, να τον χτίσει και να τον κάνει να καρποφορήσει. Ο κόσμος είναι καλός και σε αυτόν ο άνθρωπος μπορεί να πραγματοποιήσει τα ιδεαλιστικά του οράματα. Κάνοντας αυτό και επιμένοντας σε αυτό είναι εγγύηση επιτυχίας

και ευτυχίας σε αυτόν τον κόσμο, καθώς και την Ημέρα της Κρίσης. Δεν υπάρχει έμμεση αμαρτία, ούτε έμμεση ενοχή, ούτε έμμεσο βάσανο, ούτε έμμεση τιμωρία, ούτε έμμεση αξία και σωτηρία. Ευλογημένη ή μη, κάθε ψυχή λαμβάνει ακριβώς αυτό που της αξίζει, σύμφωνα με τις πράξεις της.

Επιπλέον, αυτό που ήταν αφοπλιστικό για ολόκληρο τον κόσμο σε σχέση με το Ισλάμ και κέρδισε τις καρδιές των ανθρώπων ήταν το γεγονός ότι οι Μουσουλμάνοι πραγματικά ασκούσαν αυτό που δίδασκαν. Δεν υπήρχε διάσπαση της προσωπικότητας, διπλά πρότυπα, υποκρισία, ή καμουφλαρισμένη ρατσιστική ανισότητα. Οι Μουσουλμάνοι παντρεύονταν με χαρά τους κατοίκους άλλων χωρών πριν ακόμη ασπαστούν το Ισλάμ, δίνοντας στους ηττημένους την ιδιότητα των συγγενών των κατακτητών. Ο μουσουλμανικός ορθολογισμός και ο πραγματισμός δεν περιορίζονταν, αφού οι Μουσουλμάνοι ζητούσαν επίσης γνώση και σοφία από μη μουσουλμάνους δασκάλους, χωρίς ντροπή ή έπαρση. Προσπαθούσαν να αποδείξουν την αλήθεια της πίστης τους, ότι δηλαδή το Ισλάμ δίνει πραγματικά στους οπαδούς του διπλή ευτυχία: σε αυτόν τον κόσμο και στον επερχόμενο (Κοράνι, 2: 201).

Αυτή η παθιασμένη αναζήτηση για διπλή ευτυχία, διπλό καλό, είχε ως αποτέλεσμα την κοσμική σοφία και επιτυχία των Μουσουλμάνων, καθώς και την ηθική τους χαρά. Ενθάρρυνε την άνθηση της μουσουλμανικής επιστήμης, μηχανικής, τέχνης και λογοτεχνίας, την άνοδο της αυτοκρατορίας τους, και το ηθικό τους να παραμείνει άψογο. Ενέπνευσε βαθύ σεβασμό και θαυμασμό στις καρδιές των μη Μουσουλμάνων για τους οπαδούς του Ισλάμ και τους ενθάρρυνε να τους μιμηθούν ή να ενωθούν μαζί τους. Εάν ένας μη Μουσουλμάνος, οποιοδήποτε καθεστώς και προέλευσης, έπαιρνε την απόφαση να αποδεχτεί το Ισλάμ, θα ανέβαινε αμέσως στο υψηλότερο επίπεδο, θα γινόταν αδελφός όλων των πιστών, θα μπορούσε να τους παντρευτεί και θα τον υποδέχονταν με ανοιχτές αγκάλες σε μια πραγματική

αδελφότητα. Για τους παραπάνω λόγους, το κρατικό εισόδημα από τον *jizyah*, τον φόρο που όλοι οι ικανοί, μη κληρικοί, ενήλικες, μη Μουσουλμάνοι άνδρες πλήρωναν στο Ισλαμικό Κράτος αντί για τον *zakah* (φόρο που πλήρωναν οι Μουσουλμάνοι) και την υποχρεωτική στράτευση που επιβαλλόταν στους Μουσουλμάνους, μειώθηκε στα πρώτα πενήντα χρόνια της κατάκτησης από εκατομμύρια δηνάρια σε κάτι ασήμαντο - εξαιτίας του μαζικού ασπασμού του Ισλάμ!

Η άνοιξη και το καλοκαίρι της ισλαμικής αυτοκρατορίας διήρκησαν πεντακόσια χρόνια και τότε οι Μουσουλμάνοι ήταν πρώτοι στον κόσμο σε όλα - από την αστρονομία έως τα μπαχαρικά. Ανακάλυψαν νέους τομείς και καθιέρωσαν νέους κλάδους. Αλλά στο μεταξύ, η ενέργειά τους είχε καταξοδευτεί και άρχισαν να παρακμάζουν σε πολλά μέτωπα. Οι εσωτερικές διαιρέσεις τους εξασθένησαν απέναντι στους εξωτερικούς εχθρούς τους. Ο ατομικισμός και η ενασχόληση με την προσωπική σωτηρία είχαν αποδυναμώσει την εσωτερική συνοχή του κράτους και της κοινωνίας. Τέλος, μια λάθος αντίληψη της πνευματικής ευημερίας ως μυστικιστικής γνώσης είχε αμβλύνει τις ορθολογικές δυνάμεις των Μουσουλμάνων, τους είχε αποσπάσει από την εμπειρική και πραγματιστική έρευνα και τους ώθησε στις εσωτερικές ιδιοτροπίες των σείχηδων ή άλλων μυστικιστικών σοφών.

Ταυτόχρονα, οι Μογγόλοι της Κεντρικής Ασίας ξεκίνησαν το μεγαλύτερο ολοκαύτωμα στην ιστορία. Δυστυχώς, η Ισλαμική Αυτοκρατορία ήταν το πρώτο εμπόδιο στον δρόμο των εξαγριωμένων ορδών. Οι Μογγόλοι έπεσαν πάνω του με φωτιά και μανία, καταστρέφοντας πόλεις και επαρχίες, τη μία μετά την άλλη. Ταυτόχρονα, οι Ευρωπαίοι σταυροφόροι επιτέθηκαν στην Ισλαμική Αυτοκρατορία από τα δυτικά. Παρόλο που η αυτοκρατορία κατάφερε τελικά να αποκρούσει τους σταυροφόρους, να εξισλαμίσει τους Μογγόλους και να αφομοιώσει πολιτιστικά όλους τους εισβολείς που επέλεξαν να μην επιστρέψουν εκεί από όπου ήρθαν, οι περισσότεροι Μουσουλμάνοι έγιναν

συντηρητικοί από φόβο εξόντωσης της πίστης τους και αποχώρησαν από την ιστορική σκηνή, απασχολημένοι με την «αιωνιότητα». Κάπου στις αρχές του 14ου αιώνα, πριν την επικείμενη επανακατάκτηση της Ισπανίας από την Ευρώπη, τα εξισλαμισμένα στοιχεία των ανατολικών κατακτητών, που ακτινοβολούσαν ακόμα ενέργεια και δύναμη, βγήκαν στο πεδίο μάχης για να ανοικοδομήσουν την πληγωμένη αυτοκρατορία. Μέσα σε μια γενιά, η αυτοκρατορία ήταν ξανά στα πόδια της και βιάδιζε προς την Ευρώπη, ενώ η Ευρώπη βιάδιζε μέσα στην Ισπανία. Οι Μουσουλμάνοι κατέκτησαν τη Μικρά Ασία και στη συνέχεια την Κωνσταντινούπολη το 1453 ενώ η Ευρώπη σταμάτησε στην Ισπανία. Οι Μουσουλμάνοι συνέχισαν να πιέζουν ώσπου έναν αιώνα αργότερα, όταν πολιόρκησαν τη Βιέννη, προσαρτώντας όλα τα ενδιάμεσα εδάφη, καθώς και ολόκληρο τον Καύκασο, τη νότια Ρωσία και την Πολωνία.

Η ασθένεια του μυστικισμού έχει περιοριστεί εδώ και δύο ή τρεις αιώνες, αλλά δεν έχει εξαλειφθεί. Η νέα αυτοκρατορία ήταν εύκολο θήραμα γι' αυτήν, οπότε το ίδιο δράμα εσωτερικών και εξωτερικών αδυναμιών επαναλήφθηκε. Η Ευρώπη όχι μόνο ανέκαμψε αλλά και έγινε τόσο ισχυρή που έδιωξε τους Μουσουλμάνους από όλα τα εδάφη της (εκτός από τις μουσουλμανικές κοινότητες της Αλβανίας, της Γιουγκοσλαβίας και άλλων βαλκανικών κρατών). Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις κατέλαβαν ολόκληρο τον μουσουλμανικό κόσμο, εκτός από την Κεντρική Αραβία και την Υεμένη, και χώρισαν τους Μουσουλμάνους μεταξύ τους. Ο μουσουλμανικός κόσμος αγκομαχούσε κάτω από την αποικιοκρατία, σε ορισμένα μέρη έναν αιώνα και σε άλλα περίπου τρεις αιώνες.

Ο άνεμος της μεταρρύθμισης και της ανασυγκρότησης φυσούσε στην καρδιά της Αραβίας, όπως και στους προηγούμενους αιώνες. Έρχονταν καλέσματα από την έρημο για τους Μουσουλμάνους να απορρίψουν τον μυστικισμό και να επιστρέψουν στις ζωογόνες αντιλήψεις του αγνού Ισλάμ, εκείνες που δημιούργησαν αυτόν τον πολιτισμό. Ο μουσουλμανικός κόσμος απάντησε με μια

σειρά κινημάτων που αποσκοπούσαν στην εξάγνιση και την ανάταση της ισλαμικής κοινωνίας. Αυτά τα κινήματα σύντομα έγιναν πολιτικά, καθώς η αποικιοκρατική Ευρώπη κινητοποιήθηκε για να τα σταματήσει. Σύντομα τραβήχτηκαν οι γραμμές της μάχης. Από τη μια πλευρά ήταν η Ευρώπη που πάλευε για να διαδώσει την πίστη του Χριστού με το αυτοκρατορικό σπαθί και να προστατέψει την εκμετάλλευσή της στα μουσουλμανικά εδάφη και το φθινό εργατικό δυναμικό, καθώς και τους τοποθετημένους μεταξύ Μουσουλμάνων αποικιοκράτες εποίκους. Από την άλλη πλευρά ήταν ο μουσουλμανικός κόσμος που υπερασπιζόταν την παραδοσιακή αυτόχθονη πίστη των πατεράδων τους από την εξωτερική επιθετικότητα, προστατεύοντας τη χώρα και τον λαό από την ξένη εισβολή, την κατοχή και τον αποικιακό εποικισμό.

Αυτή η αντιπαλότητα εξακολουθεί να υπάρχει και σήμερα και έχει απλά μετατοπιστεί από τη στρατιωτική αντιπαράθεση σε οικονομικούς, νεοαποικιακούς και άλλους, πιο διακριτικούς τρόπους ανατροπής και εκμετάλλευσης. Ο μουσουλμανικός κόσμος εκσυγχρονίζεται και εκβιομηχανίζεται με γρήγορους ρυθμούς, παρακάμπτοντας αιώνες. Ο δυτικός χριστιανικός κόσμος είναι υπερβολικά ανεπτυγμένος και χρειάζεται το υλικό και ανθρώπινο δυναμικό του υπόλοιπου κόσμου. Αυτό που, πριν από πενήντα περίπου χρόνια, ήταν μια χούφτα Μουσουλμάνοι στη χριστιανική Δύση, είναι τώρα ένας απέραντος ποταμός μεταναστών που καταλαμβάνουν θέσεις σε εργοστάσια, αλλά και σε πανεπιστήμια. Σήμερα, στην Ευρώπη και την Αμερική, υπάρχει το Ισλάμ που έχει γίνει εγχώριο και σίγουρα θα συνεχίσει να αναπτύσσεται.

Σε οποιαδήποτε μητρόπολη στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, ο πρώτος γείτονας θα μπορούσε να είναι Μουσουλμάνος. Μπορεί να είναι λευκός ή μαύρος. Εκτός από τα αγγλικά, μπορεί να μιλάει μία από τις δεκάδες μουσουλμανικές γλώσσες. Και θα μπορούσε να είναι τόσο δυτικοποιημένος και πολιτισμικά αφομοιωμένος ώστε κανείς να μην τον καταλάβει, αν δεν επικοινωνήσει μαζί του.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Shahadah (Μαρτυρία της Πίστης)

Ο Μουσουλμάνος ομολογεί ότι δεν υπάρχει θεός εκτός από τον Αλλάχ (είναι μόνο ένας ο Θεός) και ότι ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του. Αυτή η ομολογία ονομάζεται *Shahadah* ή μαρτυρία. Δεν είναι απλά το μόνο νόμιμο «διαβατήριο» για την είσοδο στη μουσουλμανική κοινότητα. Είναι η πεμπτουσία της μουσουλμανικής πίστης και η έκφραση της ταυτότητάς του, την οποία εκφράζει πολλές φορές την ημέρα σε διάφορες περιστάσεις. Εκτός από τις αρχές που υπονοούνται στο πρώτο μέρος της μαρτυρίας (σωτηρία μέσω πράξεων, ταπείνωση και υποταγή στον Αλλάχ, ανατροπή τυράννων και απόρριψη άλλων θεών, εκπροσώπηση από τους ανθρώπους στη Γη και αυτοπραγμάτωση, για την οποία μιλήσαμε στο Κεφάλαιο 2), το *Shahadah* επιβεβαιώνει την προφητεία του Μωάμεθ. Αυτό σημαίνει ότι η

μαρτυρία δέχεται ότι ο Μωάμεθ μετέδωσε ως αληθινό αυτό που του αποκαλύφθηκε από τον Αλλάχ. Αυτές οι αποκαλύψεις, συγκεντρωμένες με τη σειρά με την οποία ο Προφήτης υπέδειξε, αποτελούν το Ιερό Κοράνι, το ιερό κείμενο του Ισλάμ. Η μαρτυρία ότι ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του Αλλάχ είναι ισοδύναμη με τη μαρτυρία ότι το Κοράνι είναι ο ιερός λόγος του Αλλάχ, ότι είναι πλήρες, ότι είναι κυριολεκτικό και ότι έχει συλληχθεί με τη σωστή σειρά. Οι εντολές και οι οδηγίες του προς τους Μουσουλμάνους είναι τόσο ουσιαστικές όσο και η αιώνια αποκάλυψη του Αλλάχ.

Εκτός από τη μετάδοση της αποκάλυψης του Αλλάχ λέξη προς λέξη, ο Προφήτης ευλογήθηκε με ένα άλλο είδος εξουσίας, την πραγματοποίηση της Αποκάλυψης στη ζωή του. Η ζωή, οι πράξεις, οι αποφάσεις του, όσα ενέκρινε ή καταδίκασε, αποτελούν την τέλεια ενσάρκωση του ισλαμικού μηνύματος. Γι' αυτό το *Sunnah* του Προφήτη (το «στρωμένο μονοπάτι» ή «παράδειγμα») είναι κανονιστικό για τους Μουσουλμάνους και αποτελεί το υποδειγματικό «πώς» για το «τι» της αποκάλυψης. Βάσει αυτού, οι Μουσουλμάνοι εκτελούν όλες τις τελετές τους, καθώς και ένα μεγάλο μέρος των κανόνων του ισλαμικού νόμου και ηθικής. Το *Sunnah* ήρθε σε εμάς με τη μορφή αναφορών που οι σύντροφοι του Προφήτη μετέδωσαν στις επόμενες γενιές. Αυτές οι αναφορές ονομάζονται *hadith*.

Η αυθεντικότητα και η πληρότητα του κειμένου του Κορανίου είναι αδιαμφισβήτητες. Οι αποκαλύψεις του Κορανίου ήρθαν κάτω από το δυνατό φως της ιστορίας, γράφτηκαν και απομνημονεύθηκαν κατά χιλιάδες ανάμεσα σε έναν λαό με την πιο ανεπτυγμένη μνήμη στον κόσμο. Από τότε που αποκαλύφθηκαν, απαγγέλλονται συνεχώς μπροστά σε κοινό, σε όλο τον μουσουλμανικό κόσμο, που τα γνωρίζει τέλεια. Επειδή πιστεύουν ότι προφέρουν τα κυριολεκτικά, σωστά λόγια του Αλλάχ (*ipsissima verba*), οι Μουσουλμάνοι δίνουν ύψιστη προσοχή στη μάθηση και την αντιγραφή του κειμένου του Κορανίου. Και

κατά τη διάρκεια της ίδιας της λατρείας, της επίσημης προσευχής, η οποία δεν πρέπει να διακόπτεται για κανένα λόγο -ακόμα και όταν η ασφάλεια του προσκυνητή τίθεται σε κίνδυνο- επειδή ένας Μουσουλμάνος πιστεύει ότι ενώ προσκυνάει, στέκεται ενώπιον του Αλλάχ, όποιος την ακούει μπορεί να διορθώσει εκείνον που οδηγεί την προσευχή αν σφάλλει στην απαγγελία του Ιερού Κορανίου. Τελικά, ακριβώς τη στιγμή που ο Χαλίφης Uthman (644 - 656) συνέλεγε και δημοσίευε το κείμενο του Κορανίου ως βιβλίο, οι εσωτερικές διαμάχες και οι διαμάχες για την εξουσία χώρισαν την κοινότητα στα δύο. Έκτοτε, η διχόνοια και οι αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ των φατριών θα διαρκέσουν για δεκαετίες και αιώνες, με καθεμία από αυτές να υπερασπίζεται τη θέση της με στοιχεία και αποσπάσματα από το Ιερό Κοράνι. Κανείς δεν έκανε ποτέ ισχυρισμούς ούτε κατηγορήσε την άλλη πλευρά ότι διαφθείρει αυτό το κείμενο. Ήταν η τελευταία δοκιμασία που πέρασε θριαμβευτικά το κείμενο του Κορανίου. Αυτός είναι ο λόγος που ο Sir William Muir εγκρίνει το «επιστημονικό» συμπέρασμα του von Hammer ότι «εμείς [οι μελετητές] μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι το Κοράνι είναι ο ιστορικός λόγος του Μωάμεθ, όπως και οι Μουσουλμάνοι είναι σίγουροι ότι είναι ο λόγος του Αλλάχ».

Τα κείμενα του *Sunnah* δεν απολαμβάνουν τέτοια αδιαμφισβήτητη εξουσία. Οι Μουσουλμάνοι γνωρίζουν πολύ καλά ότι το *Sunnah* υπέστη αλλαγές κατά τη μεταφορά του από τις πρώτες τέσσερις γενιές. Γι' αυτό προσπαθούν πάντα να χαρακτηρίσουν το *Sunnah* με τη λέξη *al-sahihah* («αληθινό» ή «επαληθευμένο»). Για να διαχωρίσουν τις αλήθειες από τα αδύναμα ή ψευδή *hadith*, οι Μουσουλμάνοι έχουν τελειοποιήσει την επιστήμη της κριτικής κειμένων και ανέπτυξαν τις πιο εξελιγμένες μεθόδους για να κρίνουν και να εξακριβώσουν την ιστορική αξιοπιστία της αλυσίδας των αφηγητών, του κάθε *hadith*, της γλωσσικής μορφής, της επεξεργασίας κειμένου και της συνέπειας και της λογικής του περιεχομένου του, της ανταπόκρισής του στο

Ιερό Κοράνι με άλλα γνωστά ιστορικά στοιχεία και με τη συσσωρευμένη γνώση της ανθρωπότητας. Η αγάπη και ο σεβασμός τους για τα *hadith* του Προφήτη δεν έχει όρια. Επομένως, διατήρησαν όλο το υλικό που υποστηρίχθηκε ότι προήλθε από τον Προφήτη, αλλά το κατέταξαν σε πληθώρα κατηγοριών διαφορετικών επιπέδων αυθεντικότητας.

Η προφητεία του Μωάμεθ, που περιορίζεται στην κυριολεκτική μετάδοση των λόγων του Αλλάχ, μας παρουσιάζεται ως το αποκορύφωμα του όλου φαινομένου της προφητείας στον σημαντικό πολιτισμό. Είναι βέβαιο ότι ο Μωυσής αντιπροσωπεύει ένα άλλο αποκορύφωμα αυτής της ιστορίας, μετά την οποία η προφητεία στο Ισραήλ υποβιβάστηκε σε σημείο που υπήρχαν εκατοντάδες ψευδοπρεσβευτές που περπατούσαν στις πλατείες και τις αγορές, χωρίς κανέναν από αυτούς να μπορεί να αποδείξει πειστικά την προφητεία του. Το Ισλάμ έφερε την προφητεία πίσω στην τιμητική της θέση. Οι αλλαγές μέσα στον χρόνο, ωστόσο, καθόρισαν ότι οι προφήτες δεν αποδείκνυαν πλέον τον ρόλο τους με θαύματα ακατανόητα για τον ανθρώπινο νου. Τα θαύματα δεν γίνονται πιστευτά στο Ισλάμ και οι Μουσουλμάνοι δεν αποδίδουν κανένα στον Μωάμεθ. Κατά την άποψή τους, αυτό που αποδεικνύει την προφητεία του Μωάμεθ είναι η μεγαλειώδης ομορφιά και το μεγαλείο της ίδιας της αποκάλυψης, του Ιερού Κορανίου και όχι κάποια ανεξήγητη παραβίαση των φυσικών νόμων που μπερδεύει τον ανθρώπινο νου ή υπερβαίνει τις δυνάμεις κατανόησής του. Η αποκάλυψη του Κορανίου είναι μια παρουσίαση στον νού του ανθρώπου, στη λογική. Προβάλλει κρητικά τον ισχυρισμό του. Δεν πρόκειται για «εμπόδιο» ή «σκάνδαλο». Αντί να διατάξει την τυφλή πίστη, το Κοράνι καλεί τον άνθρωπο να εξετάσει και να συγκρίνει στοιχεία, να συγκρίνει ισχυρισμούς και δεδομένα, να βγάζει συμπεράσματα μόνο εάν είναι σίγουρος και πεπεισμένος για την αλήθεια.

Γι' αυτό το Ισλάμ δεν είχε ποτέ σύνοδο ή θρησκευτικό συμβούλιο, ούτε εκκλησία με δικαίωμα του *magisterium*, δικαίωμα

να κάνει αποκαλύψεις *ex cathedra* για το Ισλάμ. Στο Ισλάμ, η θρησκευτική αλήθεια είναι θέμα απόδειξης και πεποίθησης, ο καθένας έχει το δικαίωμα να την αναζητήσει, να πείσει και να πειστεί. Το να μαρτυρίσουμε ότι ο Μωάμεθ είναι ο Αγγελιοφόρος του Αλλάχ σημαίνει, στην πραγματικότητα, ότι ο άνθρωπος είναι πεπεισμένος για την αλήθεια και τη βιωσιμότητα του ισχυρισμού ότι η θρησκευτική αλήθεια είναι οριστική, αποδείξιμη και πειστική. Αυτό επηρεάζει κατηγορηματικά το πρώτο μέρος του *shahadah*, που είναι: «Δεν υπάρχει θεός παρά μόνο ο Αλλάχ». Μας λέει ότι αυτή είναι μια λογική δήλωση. Δεν μπορούμε να πείσουμε τον εαυτό μας ή τους άλλους με εξουσία ή βία. Πρέπει να σκεφτούμε και να εξετάσουμε όλα τα στοιχεία, σοβαρά και υπεύθυνα, για να καταλήξουμε σε συμπέρασμα. Ακόμα κι αν το αμφισβητήσουμε, μπορούμε να το κάνουμε μόνο υπό τον όρο ότι είναι δυνατό να γνωρίσουμε την αλήθεια, και ότι είναι, όπως ο Αλλάχ, μία, και δεν υπάρχουν άλλες. Μα δεν είναι ο Αλλάχ η αλήθεια;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Salah (Λατρεία, Προσευχή)

Η λέξη *salah* μεταφράζεται καλύτερα ως «λατρεία» παρά ως «προσευχή». Η προσευχή, είναι γνωστό, δεν είναι απαραίτητα επίσημη. Δεν έχει προδιαγεγραμμένο στυλ και μπορεί να πραγματοποιηθεί οπουδήποτε, οποτεδήποτε. Δεν είναι υποχρεωτική, όπως το μυστήριο ή η κοινωνία στον Χριστιανισμό, ούτε είναι απαραίτητη όπως η βάπτιση. Το Ισλάμ γνωρίζει μια μορφή επικοινωνίας με τον Αλλάχ που αντιστοιχεί στην «προσευχή» και ονομάζεται «*dua*», που κυριολεκτικά σημαίνει επίκληση ή κλήση. Όπως και η «προσευχή», ποικίλλει ανάλογα με το περιεχόμενο, όπως προσευχή για ευχαριστίες, έπαινο, ικεσία, συγχώρεση και ούτω καθεξής.

Σε αντίθεση με το *dua*, η προσευχή έχει μια καθορισμένη, ακριβή μορφή. Πρέπει να γίνεται πέντε φορές την ημέρα σε καθορισμένη ώρα. Εάν χαθεί κάποιος χρόνος για την προσευχή, μπορεί κανείς να το αναπληρώσει, αλλά γνωρίζοντας ότι αναπληρώνει μόνο αυτό που έχασε. Η προσευχή είναι μια απόλυτη εντολή που δόθηκε από τον Αλλάχ σε όλους τους ενήλικες Μουσουλμάνους, άνδρες και γυναίκες. Δεν υπάρχει Ισλάμ χωρίς αυτήν, αν αυτή απορριφθεί προκλητικά. Αν παραμελήσει την προσευχή, ένας Μουσουλμάνος έχει διαπράξει ένα θανάσιμο αμάρτημα, για το

οποίο μπορεί να μετανοήσει και να το διορθώσει. Ωστόσο, κανένας Μουσουλμάνος δεν έχει τη δύναμη να αναγκάσει έναν ενήλικα να προσκυνήσει και κανένας δεν μπορεί να διώξει ή να κατηγορήσει έναν Μουσουλμάνο για αίρεση επειδή έκανε λάθος κατά την εκτέλεση της προσευχής, εκτός εάν αυτός ο Μουσουλμάνος αμφισβητήσει δημόσια αυτήν την εντολή.

Της προσευχής προηγείται το τελετουργικό πλύσιμο. Είναι και πραγματικό και συμβολικό και απαιτείται στο Ισλάμ και στα δύο επίπεδα. Ένας Μουσουλμάνος δεν μπορεί να σταθεί μπροστά στον Αλλάχ, όπως κάνει στην προσευχή, με βρώμικο σώμα ή εμφάνιση. Όπως ο τόπος λατρείας απαιτείται να είναι καθαρός (και ως εκ τούτου το χαλί για τη λατρεία χρησιμοποιείται σε όλο τον ισλαμικό κόσμο), έτσι και τα ρούχα και το σώμα του προσκυνητή πρέπει να είναι καθαρά. Τα βρώμικα ρούχα πρέπει να αλλάξουν. Τα χέρια, το στόμα και τα δόντια, η μύτη, το πρόσωπο, το κεφάλι, ο λαιμός και τα αυτιά, τα χέρια μέχρι τους αγκώνες και τα πόδια μέχρι τους αστραγάλους πρέπει να πλένονται με καθαρό, κατά προτίμηση τρεχούμενο νερό. Όλης αυτής της πράξης προηγείται μια σιωπηλή δήλωση της πρόθεσης του προσκυνητή στον εαυτό του ότι το κάνει στο όνομα του Αλλάχ.

Όσον αφορά τη σωματική καθαριότητα, η πλύση είναι μια επιθυμητή πρακτική. Μπορούμε να δούμε την προληπτική αξία αυτής της πρακτικής σε λαούς της ερήμου, όπου υπάρχει πολλή σκόνη και άμμος, καθώς και σε αγρότες σε αρδευόμενες εκτάσεις, όπου όλα είναι λασπωμένα. Αλλά υπολογίζουμε επίσης τα οφέλη της πλύσης στις βιομηχανικές πόλεις μας όπου η αιθάλη και άλλοι παράγοντες ατμοσφαιρικής ρύπανσης απειλούν να μας πνίξουν. Οι ψυχολόγοι από όλες τις πλευρές καλωσορίζουν την αναζωογονητική επίδραση που έχει η πλύση την αυγή, το μεσημέρι, το απόγευμα, το ηλιοβασίλεμα και τη νύχτα. Όσον αφορά τη συμβολική της σημασία, πρόκειται για μια τελετουργία που σκοπό έχει να προετοιμάσει για επικοινωνία με τον Αλλάχ. Το *Niyah*, ή η δήλωση της πρόθεσης που προηγείται, φέρνει μια

διάθεση σοβαρότητας και βαρύτητας καθώς πλησιάζει κανείς τον χώρο του ιερού.

Η προσευχή μπορεί να γίνει παντού γιατί όπου σταθεί ένας Μουσουλμάνος, ο Αλλάχ είναι παρών. Κανένα χώμα δεν είναι ιερό. Το τζαμί είναι το μόνο μέρος που προορίζεται για προσευχή, αλλά δεν είναι «γιασμένο». Η προσευχή μπορεί να γίνει από τον ίδιο τον πιστό, αφού στο Ισλάμ δεν υπάρχει μυστήριο και κλήρος. Η λατρεία με τους συνανθρώπους είναι επιθυμητή, αλλά όχι υποχρεωτική. Ωστόσο, είναι υποχρεωτική η μαζική προσευχή τις Παρασκευές (προσευχή *Jumah*). Η μαζική προσευχή στο τζαμί καθοδηγείται από έναν ιμάμη (αρχηγό), του οποίου ο ρόλος είναι να συγχρονίζει τις αρχικές και τελικές κινήσεις, την υπόκλιση και την προσκύνηση. Οποιοσδήποτε Μουσουλμάνος, υπό τον όρο ότι απαγγέλλει σωστά το Κοράνι, μπορεί να ηγηθεί της προσευχής. Τις Παρασκευές, εκτός από τα βασικά καθήκοντα, ο ιμάμης κάνει το *khutbah* ή κήρυγμα. Το θέμα του κηρύγματος πρέπει να είναι επίκαιρα ζητήματα της μουσουλμανικής ζωής. Ο ιμάμης θα πρέπει να συνδέσει τα σχετικά αποσπάσματα του Κορανίου και τα *hadith* με το θέμα.

Για τις προσευχές στο τζαμί, το Κοράνι συμβουλεύει να φοράει κανείς αξιοπρεπή και όμορφα ρούχα. Πριν ξεκινήσει, ο ιμάμης πρέπει να ελέγξει ότι οι σειρές των πιστών είναι γεμάτες, ευθυγραμμισμένες και πυκνές. Όλα τα πρόσωπα είναι στραμμένα προς την κατεύθυνση της *Kabah* στη Μέκκα. Η εμπειρία της παρακολούθησης των Μουσουλμάνων στην προσευχή, είτε στέκονται σε ευθείες σειρές, είτε σκύβουν είτε προσκυνούν, είναι πραγματικά ισχυρή και βαθιά συγκινητική. Οι ευθυγραμμισμένες γραμμές συμβολίζουν την ισότητα όλων και η εγγύτητα για την εκπλήρωση, την αδελφότητα και τη συνοχή της κοινότητας.

Η νύχτα τελειώνει τα ξημερώματα και η μέρα αρχίζει. Το Ισλάμ ορίζει ότι η ημέρα πρέπει να ξεκινά με προσευχή, όπου δοξάζεται ο Αλλάχ, αναζητείται η καθοδήγησή Του και γίνεται έκκληση για την ευλογία και το έλεός Του. Συνήθως περνούν

επτά με οκτώ ώρες μεταξύ των προσευχών της αυγής και του μεσημεριανού και αυτή είναι η ώρα που μπορούν και πρέπει να γίνουν οι καθημερινές δουλειές. Όταν η εργασία είναι δύσκολη, αυτή η περίοδος είναι επαρκής για να καλύψει τις ανάγκες μιας προοδευτικής, οργανωμένης οικονομίας. Όταν η εργασία είναι εύκολη, μπορεί να συνεχιστεί μετά τη μεσημεριανή προσευχή, το οποίο μπορεί να αποτελέσει και ένα αναζωογονητικό διάλειμμα. Δεν είναι απαραίτητο να εργάζεται κανείς μετά την μεσημεριανή προσευχή, εκτός αν πρόκειται για επείγουσα ανάγκη ή αν το επιθυμεί ο ίδιος. Η προσευχή με τη δύση του ηλίου τελειώνει τη μέρα, και η νυχτερινή προσευχή σημαίνει ότι είναι ώρα για ανάπαυση.

Η προσευχή σημαίνει πειθαρχία. Το πλούσιμο, η μορφή της, οι κινήσεις της, η χρονική στιγμή που εκτελείται και ο αριθμός των υποκλίσεων και προσκυνήσεων - όλα αυτά είναι μια άσκηση περισυλλογής του ανθρώπου για το κάλεσμα του Αλλάχ. Το Κοράνι λέει ότι η προσευχή είναι μάταιη εάν δεν συμβάλλει στην ηθική πράξη. Το γεγονός είναι ότι η έγκυρη προσευχή συμβάλλει στην ηθική δράση και στην επιδίωξη ενός ανώτερου στόχου, του σκοπού του Αλλάχ. Ο ρόλος της προσευχής δεν είναι απλώς να υπενθυμίζει στον άνθρωπο τον Αλλάχ. Όσο διαρκεί, όσο εκτελείται πέντε φορές την ημέρα, ενθαρρύνει τον άνθρωπο να ζήσει στραμμένος -όπως και είναι εκείνη τη στιγμή της προσευχής- στον Κύριο, Κυβερνήτη και Δημιουργό του. Δεν υπάρχει καλύτερος ή πιο άμεσος τρόπος να ζει κανείς σωστά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Zakah (Η Κατανομή του Πλούτου)

Κυριολεκτικά, *al-zakah* σημαίνει γλυκαντικό. Η ιδέα που φέρει είναι να δικαιολογήσει ή να μετατρέψει μια πράξη σε *halal* (νόμιμο, καλό, καθαρό). Ο όρος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για ανθρώπους ως αντικείμενα και σε αυτήν την περίπτωση σημαίνει σύσταση ή έπαινο. Όταν χρησιμοποιείται για τον πλούτο ως αντικείμενο -και αυτή η χρήση είναι πιο συνηθισμένη- τότε σημαίνει μετατροπή του πλούτου σε δίκαιο, νόμιμο, αγνό, καλό και πολύτιμο. Προφανώς, η αξία που προσθέτει το *zakah* στον πλούτο δεν είναι χρηστική, αλλά ηθική.

Στο Ισλάμ, όλος ο πλούτος θεωρείται ότι ανήκει στον Αλλάχ. Ο άνθρωπος μπορεί να οικειοποιηθεί όση περιουσία θέλει, με όλους τους τρόπους που επιτρέπει η οικονομική ζωή, αρκεί αυτοί οι τρόποι να μην παραβιάζουν τους ηθικούς νόμους. Η συγκέντρωση πλούτου είναι μια νόμιμη δραστηριότητα, εφόσον δεν περιλαμβάνει κλοπή, απάτη ή εξαναγκασμό. Στην πραγματικότητα, η επιδίωξη του πλούτου είναι ένα από τα βασικά ενδιαφέροντα του ανθρώπου απαιτούμενο για την επιβίωση (οπου περιλαμβάνει την αναζήτηση τροφής, στέγης, ενδυμασίας και άνεσης), που συνάδει με τον ρόλο του ως αντιπροσώπου

ή χαλίφη (όπου ο στόχος είναι η ικανοποίηση των υλικών αναγκών του ίδιου του ανθρώπου καθώς και των αναγκών της ανθρωπότητας).

Αυτή η προσπάθεια γεμίζει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής και εξαντλεί την περισσότερη ενέργεια από κάθε άνθρωπο, παντού και πάντα. Είναι το ίδιο υλικό από το οποίο αποτελείται η ζωή. Η απόλυτη προϋπόθεση με την οποία πραγματοποιείται αυτή η προσπάθεια είναι να υπόκειται σε ηθικούς νόμους, δηλαδή να καθοδηγείται από νόμους που απαγορεύουν την ιδιοποίηση οποιουδήποτε μέρους του πλούτου χωρίς την ελεύθερη και συνειδητή συναίνεση άλλου προσώπου που εμπλέκεται στη συναλλαγή. Χωρίς να πληρείται αυτή η προϋπόθεση, η ανθρωπινή ζωή υποβιβάζεται στο επίπεδο των ζώων, σε υλισμό και εκμετάλλευση.

Αλλά, ακόμα κι αν κάθε ηθικός νόμος τηρείται αυστηρά, σε κάθε βήμα και σε κάθε στάδιο της απόκτησης πλούτου, ο πλούτος πρέπει να δικαιολογείται και σε άλλο επίπεδο, και αυτό υπαγορεύει ο θεσμός του *zakah*. Δεδομένου ότι δεν έχει παραβιαστεί κανένας ηθικός νόμος στην απόκτηση πλούτου, τότε γιατί το Ισλάμ τη θεωρεί παράνομη μέχρι να δικαιολογηθεί το *zakah*;

Η απάντηση είναι ότι όπου οι ηθικοί νόμοι διέπουν την απόκτηση πλούτου, υπάρχει ανάγκη για άλλους νόμους να διέπουν την κατανάλωση ή/και την περαιτέρω κατοχή αυτού του πλούτου. Εάν η ζωή μας δεν είχε άλλο σκοπό από την ύπαρξη, εάν η προσωπική μας ύπαρξη δεν είχε νόημα άλλο από την ευχαρίστηση και την άνεση και την ικανοποίηση που απορρέει από αυτά, δεν θα επιβάλλονταν απαιτήσεις στον κάτοχο του πλούτου. Το *laissez-faire* (ελεύθερη αγορά) στην απόκτηση πλούτου είναι συνέπεια του πολιτικού φιλελευθερισμού. Το *laissez-faire* στην κατανάλωση του πλούτου συνεπάγεται αναγκαστικά τις επιταγές του ηδονισμού, του ωφελιμισμού, του ευδαιμονισμού και όλων των ηθικών θεωριών που ορίζουν το καλό με κοσμικούς ή συναφείς όρους. Εφόσον το Ισλάμ ορίζει

το καλό με όρους απόλυτων νόμων που αναφέρονται σε μία Θεία θέληση και εντολή, πρότυπο που είναι ο τελικός σκοπός κάθε ηθικής πράξης, θεωρεί επίσης απαραίτητο να ρυθμίσει την κατανάλωση και την κατοχή πλούτου.

Η ισλαμική αρχή από αυτήν την άποψη είναι ότι ο πλούτος, όταν αποκτάται, πρέπει να μοιράζεται με άλλους σε κάποιο βαθμό. Αυτό είναι επίσης το αίτημα για ελεημοσύνη και η ελεημοσύνη είναι τόσο παλιά όσο ο άνθρωπος. Είναι αυτό το μόνο που απαιτεί το Ισλάμ; Το Ισλάμ απαντά: είναι σίγουρα ελεημοσύνη, αλλά είναι και κάτι παραπάνω. Όλη η ανθρωπότητα πάντα θεωρούσε την ελεημοσύνη υψηλή ηθική αξία. Ωστόσο, το πόσο και το αν κάποιος θα δώσει ελεημοσύνη είναι δική του προσωπική απόφαση. Είναι αλήθεια ότι η ηθική διδάσκει ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μερίδιο που μοιράζεται κάποιος με τους συντρόφους του, τόσο το καλύτερο. Ο Ιησούς ανέβασε την ελεημοσύνη σε υψηλότερο ηθικό επίπεδο διδάσκοντας ότι όσο πιο αγνή είναι η πρόθεση με την οποία κάποιος μοιράζεται τον πλούτο του, τόσο μεγαλύτερη είναι η ηθική αξία της φιλανθρωπίας. Το Ισλάμ συμφωνεί πλήρως με όλα αυτά και αναγνωρίζει αυτή τη διδασκαλία του Ιησού ως αληθινή αποκάλυψη από τον Αλλάχ. Είναι ο θεσμός της ελεημοσύνης, *sadaqah*, που προέρχεται από την ίδια την πίστη με την οποία ο άνθρωπος αναγνωρίζει τον Θεό ως Αλλάχ.

Ωστόσο, καμία θρησκεία ή ηθική πριν από το Ισλάμ δεν κήρυξε την ελεημοσύνη υποχρεωτική όσον αφορά τη θεσμοθέτησή της και την ενδυνάμωση κάποιου για να την επιβάλλει, να τη συλλέξει και να τη μοιράσει. Είναι ωραίο να έχεις τη φιλανθρωπία ως ηθικό ιδανικό. Ποια είναι όμως η αξία του αν μείνει μόνο το ανεκπλήρωτο ιδανικό; Ένα ιδανικό που επιτυγχάνεται αν ένας εκατομμυριούχος δώσει λίγα κέρματα στους φτωχούς στην άκρη του δρόμου; Μπορεί η πραγματοποίηση ενός ιδανικού να αφηθεί μόνο στη συνείδηση του ατόμου ή στον Αλλάχ από εδώ και πέρα χωρίς τις αρχές με τις οποίες πρέπει να διέπονται οι άνθρωποι;

Αυτή είναι μια ανάγκη που το Ισλάμ έχει λύσει με την εισαγωγή του *zakah*. Μπορείτε να δώσετε από τον πλούτο σας στους κοντινούς σας ανθρώπους όσο θέλετε, όποτε θέλετε, όπως θέλετε. Είναι η ελεημοσύνη σας που κρίνεται μόνο από τη συνείδησή σας και τον Αλλάχ. Αλλά δεν μπορείτε να αποφύγετε να δώσετε το 2,5 τοις εκατό του συνολικού σας πλούτου κάθε χρόνο σε έναν θεσμό, το Ισλαμικό Κράτος, για να το μοιράσει στους φτωχούς και σε όσους έχουν ανάγκη. Επομένως, το Ισλάμ επιδιώκει να διατηρήσει την ηθική αξία της ελεημοσύνης και να της προσθέσει ηθική αξία του μοιράσματος του πλούτου ή του *zakah*. Ο σκοπός του είναι διπλός: να πείσει τους πλούσιους ότι το δικαίωμά τους στον δικό τους πλούτο έχει μικρότερη σημασία από τα δικαιώματα των συντρόφων τους στη ζωή και την επιβίωση και να πείσει τους φτωχούς ότι οι σύντροφοί τους δεν θα παρακολουθούν παθητικά τα βάσανά τους. Ο δεσμός της ανθρωπιάς, της αδελφοσύνης, της φιλίας ενώνει πλούσιους και φτωχούς. Ο Προφήτης είπε, «Οι πιστοί είναι, όπως τα όργανα του σώματος: όταν ένα όργανο πονάει, όλο το σώμα ανταποκρίνεται για να διώξει την αιτία του πόνου. Το Κοράνι έφτασε σε σημείο να μιλήσει για την συνειδητότητα της ανάγκης για αλτρουιστική προσπάθεια με την ίδια τη θρησκεία: «Μήπως είδες αυτόν που αρνείται την (επερχόμενη) Κρίση; Τέτοιος είναι κι αυτός που αποδιώχνει με τραχύτητα τ' ορφανό, και δεν ενθαρρύνει το τάισμα του φτωχού. Αλίμονο σ' αυτούς που συμμετέχουν στην προσευχή, κι αδιαφορούν για τις προσευχές τους, από αμέλεια. Και προσεύχονται για επίδειξη, και αρνούνται να προσφέρουν κάτι για τις ανάγκες των γειτόνων (των άλλων)». (Κοράνι, 107: 1-7)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 Η Νηστεία

Η νηστεία είναι ένα παλιό θρησκευτικό έθιμο. Το ασκούσαν επίσης λαϊκοί και ιερείς στις αρχαίες θρησκείες, Εβραίοι, Χριστιανοί, Ινδουιστές και Βουδιστές. Αν και ο σκοπός του διαφέρει από θρησκεία σε θρησκεία, όλοι συμφωνούν ότι είναι ένα είδος προετοιμασίας του ανθρώπου για να κάνει σύνδεση με το Θείο.

Το Ισλάμ ορίζει αυστηρή νηστεία για όλους τους υγιείς ενήλικες Μουσουλμάνους: πλήρη αποχή από φαγητό, ποτό και σεξουαλική επαφή από την αυγή έως τη δύση του ηλίου, κάθε ημέρα του μήνα του Ραμαζανιού, του ένατου μήνα του σεληνιακού έτους. Το σώμα δεν μπορεί να συμμετέχει σε τίποτα με κανέναν τρόπο ή να συνάψει σχέση με το άλλο φύλο χωρίς να χαλάσει τη νηστεία. Από το καθήκον αυτό απαλλάσσονται τα παιδιά, καθώς και οι άρρωστοι και οι ταξιδιώτες που δεν είναι υποχρεωμένοι να νηστεύουν, αλλά μπορούν να αναβάλλουν τη νηστεία για άλλη στιγμή, όταν αναρρώσουν ή ξεκουραστούν, και πριν από το επόμενο Ραμαζάνι.

Πολύ πριν από την έλευση του Ισλάμ, οι Άραβες θεωρούσαν τον μήνα του Ραμαζανιού ως ιερό μήνα. Εκείνον τον μήνα απαγορευόταν να πολεμούν και να κυνηγούν και ήταν καιρός

αδιάκοπης ειρήνης, όπου οι ταξιδιώτες και τα καραβάνια σε όλη την έρημο ήταν ασφαλείς από την επίθεση από οποιαδήποτε φυλή. Οι Άραβες θεωρούσαν το Ραμαζάνι μήνα πνευματικής απογραφής.

Όσο διαρκούσε, προσπαθούσαν να λύσουν παλιούς καυγάδες και να συγχωρήσουν χρέη, να κάνουν καλό στους γείτονές τους. Εκείνοι που ήταν πιο ευαίσθητοι ηθικά αποσύρονταν σε ναούς ή στα σπίτια τους για να προσευχηθούν και να διαλογιστούν με ηρεμία. Πριν γίνει προφήτης, ο Μωάμεθ συνήθιζε να αποσύρεται κατά τη διάρκεια του Ραμαζανιού στη Χίρα, μια σπηλιά έξω από τη Μέκκα, όπου περνούσε μερικές μέρες διαλογιζόμενος. Η γυναίκα του, του έστειλε φαγητό καθημερινά μέσω των υπηρετών, γνωρίζοντας ότι ο άντρας της ήταν αφοσιωμένος αποκλειστικά στην προσευχή.

Το Ισλάμ συνέχισε την παράδοση των θρησκευτικών αναζητήσεων του Ραμαζανιού. Εκτός από τη νηστεία, η ισλαμική παράδοση θεωρεί ιδιαίτερα αξιόπαινες τις ηθικές και θρησκευτικές πράξεις κατά τη διάρκεια του Ραμαζανιού και ενθαρρύνει τους Μουσουλμάνους να αυξήσουν την υπηρεσία τους στον Αλλάχ αυτόν τον μήνα. Κατά τη διάρκεια του Ραμαζανιού, ο Μωάμεθ έλαβε την πρώτη του αποκάλυψη.

Το Ισλάμ έχει δώσει στη νηστεία δύο σκοπούς: την αυτοπειθαρχία και τη συμπόνια για τους πεινασμένους του κόσμου. Είδαμε ότι το Ισλάμ απορρίπτει την αυτοτιμωρία και τον ασκητισμό. Η νηστεία ως ασκητική αυταπάρνηση δεν έχει αξία από μόνη της, όπως όταν γίνεται στο όνομα του Αλλάχ. Γιατί το Ισλάμ δεν θεωρεί ότι δικαιοσύνη απαιτεί η ανθρωπότητα να αρνηθεί τον εαυτό της.

Ο Αλλάχ θέλει η ανθρωπότητα να είναι ελεύθερη, υγιής, ικανοποιημένη και ευτυχισμένη. Όπως θα έλεγαν οι φιλόσοφοι, το να πηγαίνεις στον οδοντίατρο είναι πράγματι μια οδυνηρή εμπειρία, αλλά ο άνθρωπος δεν το κάνει απλώς για να πονέσει, αλλά το κάνει πρόθυμα, με σκοπό την υγεία και την ευημερία,

δηλαδή το αντίθετο του πόνου. Επομένως, είναι αδιαμφισβήτητο ότι η νηστεία είναι δύσκολη και το ερώτημα είναι για ποιο σκοπό την επιβάλλει το Ισλάμ; Σε αυτόν τον σκοπό πρέπει να αναζητηθεί η έννοια του Ραμαζανιού.

Η αυτοπειθαρχία μέσω της νηστείας είναι θρησκευτικά μια νέα ιδέα. Το φαγητό και η σεξουαλική ορμή, που είναι βασικά ένστικτα ζωής και των οποίων η ικανοποίηση είναι η κύρια απαίτηση κάθε κοινωνικής τάξης, είναι ακριβώς αυτοί οι πιο ευαίσθητοι τομείς της ανθρώπινης ζωής. Καμία απειλή σε οποιονδήποτε άλλο τομέα δεν θα μπορούσε να είναι πιο κεντρική ή επικίνδυνη, πιο επιρρεπής να διεγείρει πλήρως τη συνείδηση του ανθρώπου, εκτός από την ίδια την απειλή του θανάτου. Η απαγόρευση του φαγητού και του σεξ είναι μια τέτοια απειλή. Το πρώτο θέτει σε κίνδυνο τη ζωή ενός ατόμου και το δεύτερο τη ζωή μιας ομάδας. Η συνειδητή αποχή από το φαγητό και το σεξ αυξάνει την επίγνωση του επικείμενου θανάτου, τόσο του ατόμου όσο και της ομάδας, και παρέχει την κατάλληλη ευκαιρία να αφυπνίσει τη συνείδηση και να κινηθεί για την υπεράσπιση της ζωής.

Το Ισλάμ όρισε την πλήρη αποχή από το φαγητό και το σεξ από την αυγή μέχρι τη δύση του ηλίου ακριβώς για να ενθαρρύνει τον άνθρωπο να σκεφτεί τη ζωή και τον θάνατο και να τον εκπαιδεύσει να αντιστέκεται στην απειλή. Πρέπει να αντισταθεί κανείς σε αυτό που απειλεί τη ζωή του ατόμου και της ομάδας και ένας Μουσουλμάνος πρέπει να διδαχθεί και να εκπαιδευτεί στην τέχνη της αντίστασης. Η υπομονή, η ανεκτικότητα, η επιμονή, η αντοχή στο μαρτύριο και την έλλειψη είναι όλες ιδιότητες που το Ισλάμ καλλιεργεί μέσω της νηστείας. Αντίθετα, οι τομείς της τροφής και του σεξ είναι τα πιο αδύναμά του σημεία όσον αφορά την ηθική και την ορθότητα. Σχεδόν κάθε αμαρτία και ανηθικότητα στον κόσμο περνά από αυτά τα δύο μονοπάτια. Να διδάξει στον άνθρωπο πώς να συγκρατεί τις αμαρτίες, πώς να αντιμετωπίζει την ανηθικότητα, να διδάξει στο άτομο να δυναμώνει στον αγώνα ενάντια

στους πειρασμούς και να διατηρεί ακλόνητη την ηθική του - είναι ο στόχος του Ισλάμ.

Για αυτούς τους λόγους, το Ισλάμ βλέπει τη νηστεία ως την καλύτερη άσκηση αυτοελέγχου και πειθαρχίας. Για να αποδώσει καρπούς αυτή η άσκηση παιδαγωγικά, το Ισλάμ ορίζει να διακόπτεται η νηστεία ακριβώς στη δύση του ηλίου, ακόμη και πριν την καθορισμένη προσευχή εκείνης της ώρας. Γι' αυτό το Ισλάμ θεωρεί την κάθε μέρα του Ραμαζανιού ως μια νέα άσκηση ή δοκιμή, η οποία, αν πραγματοποιηθεί επιτυχώς πριν από τη δύση του ηλίου, μπορεί να τελειώσει με γιορτή, φαγητό και χαρά, ώστε η αποχή ή η άσκηση να ξαναρχίσει, την αυγή της επόμενης μέρας. Εξαιτίας αυτής της μικρής νυχτερινής απόλαυσης, όπως προέβλεψε ο Νομοθέτης, η καθημερινή αποχή, ως άσκηση αυτοελέγχου, μπορεί να είναι ακόμη πιο αποτελεσματική από τη μόνιμη απάρνηση, που μπορεί γρήγορα να γίνει συνήθεια, μειώνοντας έτσι την επίδρασή της. Η εναλλαγή της αποχής και της ευχαρίστησης κάθε μέρα και νύχτα του Ραμαζανιού είναι πολύ πιο δυνατή και αποτελεσματική.

Σε όλο τον μουσουλμανικό κόσμο, ο μήνας του Ραμαζανιού γίνεται αποδεκτός με χαρά. Οι άνθρωποι που τηρούν τη νηστεία τόσο κυριολεκτικά όσο και μεταφορικά αλλάζουν ύφος. Δεν υπάρχει καλύτερη στιγμή για τη διαμόρφωση κοινωνικών δεσμών που ενώνουν τους Μουσουλμάνους μεταξύ τους. Το βράδυ, οι μουσουλμανικές πόλεις και χωριά ζωντανεύουν με ενότητα και διασκέδαση. Για να μην επιδίδονται υπερβολικά στη διασκέδαση, και για να έχουν κατά νου το ηθικό-θρησκευτικό μάθημα, το Ισλάμ ορίζει μια ειδική προσευχή για τις νύχτες του Ραμαζανιού, και αυτή είναι η *tarawih*. Στην καλύτερη περίπτωση, αυτή η προσευχή, η οποία διαρκεί όσο όλες οι καθημερινές προσευχές, περιλαμβάνει την απαγγελία ολόκληρου του Κορανίου, τμηματικά, για 29 ή 30 ημέρες αυτού του μήνα.

Στο τέλος του Ραμαζανιού, υπάρχει μια γιορτή που ονομάζεται *Id al-fitr* (ο εορτασμός του τέλους της νηστείας), την οποία

οι Μουσουλμάνοι γιορτάζουν με μια μαζική προσευχή το πρώτο πρωί μετά το Ραμαζάνι, καθώς και με δώρα, επισκέψεις σε συγγενείς και φίλους, φαγητό και εκδηλώσεις. Τόσο οι μικροί όσο και οι μεγάλοι πρέπει να φορούν καινούργια ρούχα για την προσευχή του *Id al-fitr*, η οποία πραγματοποιείται σε όσο το δυνατόν λιγότερα μέρη, ώστε οι Μουσουλμάνοι να συγκεντρώνονται όσο το δυνατόν περισσότεροι σε ένα μέρος. Η χαρά αυτής της εορτής είναι το αποκορύφωμα της ηθικής επιτυχίας της καθημερινής νηστείας του προηγούμενου μήνα. Εάν οι πειρασμοί του μήνα του Ραμαζανιού περάσουν με επιτυχία, όλοι αξίζουν τη γιορτή. Οι Μουσουλμάνοι έχουν «αποδείξει» ότι είναι ικανοί να υποτάξουν τα πρωταρχικά ένστικτα της πείνας και του σεξ στις απαιτήσεις της ηθικής και της θρησκείας. Μετά από ένα επιτυχημένο Ραμαζάνι, οι Μουσουλμάνοι πρέπει να αισθάνονται πιο ικανοί και έτοιμοι να αναλάβουν κάθε καθήκον, κάθε εργασία. Όπως ένα τόξο, ο Μουσουλμάνος έχει γίνει πιο τεντωμένος για το βέλος.

Ο δεύτερος σκοπός της νηστείας είναι να συμπάσχει με τους πεινασμένους και φτωχούς του κόσμου. Δεν υπάρχει τόσο εύγλωττος, τόσο πειστικός δάσκαλος όσο η εμπειρία. Η φτώχεια είναι, χωρίς αμφιβολία, μια μόνιμη και μεγάλη συμφορά της ανθρωπότητας. Η νηστεία του μήνα του Ραμαζανιού σημαίνει βαθιά συμπόνια στην πράξη για όσους έχουν ανάγκη, όπου κι αν βρίσκονται. Για να γίνει αυτό το μάθημα πιο αποτελεσματικό, το Ισλάμ συνιστά να τάζουμε κάποιον κοντά μας, ειδικά τους φτωχούς, κάθε μέρα του Ραμαζανιού. Αυτό κάνει το Ραμαζάνι μήνα ελέους, αλtruισμού, γειτονικής αγάπης και καλοσύνης. Το Ισλάμ ορίζει, ως ένα είδος προσωπικής λύτρωσης, ότι για κάθε μέρα του Ραμαζανιού που η νηστεία διακόπτεται σκόπιμα, πρέπει να τρέφονται εξήντα άτομα και δύο για αποζημίωση για ημέρες που η νηστεία διακόπηκε νόμιμα. Τέλος, ορίζεται ότι κανένας Μουσουλμάνος δεν πρέπει να παρευρίσκεται στην προσευχή *Id al-fitr* αν δεν έχει μοιράσει ελεημοσύνη στους φτωχούς το προηγούμενο βράδυ. Αυτό είναι *zakat al-fitr* (ελεημοσύνη του τέλους της

νηστείας). Η προβλεπόμενη ποσότητα αυτής της ελεημοσύνης είναι δύο γεύματα για κάθε μέλος του νοικοκυριού. Αυτό το μέτρο βοηθά να φέρει τη χαρά των εορτών στους φτωχούς και πεινασμένους.

Αυτή η φιλοσοφία της νηστείας στο Ισλάμ απεικονίζει τον ισλαμικό ανθρωπισμό και την αποδοχή αυτού του κόσμου. Η νηστεία, η κατ'εξοχήν τέχνη της αυταπάρνησης που ασκούν οι ασκητές σε όλες τις θρησκείες, μετατρέπεται εδώ σε όργανο αυτοκυριαρχίας, καλύτερης ζωής και ενίσχυσης της θέλησης και προσπάθειας για βελτίωση στον κόσμο και τη ζωή, αλλά ανυψωμένο σε υψηλότερα επίπεδα ευγένειας και δικαιοσύνης. Η πικρία της απάρνησης, η νοσηρότητα της αυτοτιμωρίας και ο ανταγωνισμός απέναντι στη ζωή, τον τόπο, τον χρόνο, προς αυτόν τον κόσμο των ανδρών και των γυναικών, προς το φαγητό και το σεξ, διαγράφονται στην Ισλαμική εμπειρία. Από τη νηστεία, ένας Μουσουλμάνος αναδύεται εξαγνισμένος και εξευγενισμένος, καλύτερα προετοιμασμένος να γίνει εκπρόσωπος Του στον κόσμο που δημιούργησε ο Αλλάχ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 *Hajj* (Προσκύνημα)

Το προσκύνημα είναι ο τελευταίος από τους πέντε πυλώνες του Ισλάμ, των θρησκευτικών υποχρεώσεων που αποτελούν τα θεμελιώδη καθήκοντα του Ισλάμ. Ενώ η πρώτη, η *shahadah*, είναι το «εισιτήριο» για το Ισλάμ, η προσευχή και η νηστεία είναι υποχρεωτικές για όλους τους σωματικά ικανούς Μουσουλμάνους. Το *zakat* εφαρμόζεται στον πλούτο, είτε το κατέχει ανήλικος είτε ενήλικος. Το προσκύνημα στη Μέκκα είναι υποχρεωτικό μόνο για ενήλικες Μουσουλμάνους που έχουν κερδίσει αρκετά για να ταξιδέψουν, που έχουν πληρώσει το *zakat* γι' αυτό, που έχουν εξοφλήσει όλα τα χρέη στα αγαπημένα τους πρόσωπα και που έχουν φροντίσει επαρκώς για όλους εκείνους που συντηρούν κατά τη διάρκεια της προγραμματισμένης απουσίας τους.

Μόλις παρθεί η απόφαση να πάει κανείς για *hajj*, το προσκύνημα ξεκινά με πολλές γιορτές και προετοιμασίες στο σπίτι. Όταν έρθει η ώρα του ταξιδιού, όλη η κοινότητα μαζεύεται για να αποχαιρετήσει τον μελλοντικό προσκυνητή και να ευχηθεί ο Αλλάχ να δεχτεί το προσκύνημά του. Φτάνοντας στο *Hijaz* και πριν εισέλθει στη Μέκκα *al-Mukarramah* (ευλογημένη), ο προσκυνητής βγάζει τα ρούχα και τα στολίδια του, πλένεται και

λέει στον Αλλάχ το *niyyah* ή την πρόθεσή του για να εκτελέσει το προσκύνημα. Φοράει δύο κομμάτια από άραφτο λευκό λινό ή βαμβάκι, το ένα το τυλίγει από τη μέση και κάτω και το άλλο το ρίχνει πάνω από τη μέση, αφήνοντάς γυμνό το κεφάλι του. Από εκεί και πέρα, δεν πρέπει να κουρευεται, να ξυρίζεται, να κόβει τα νύχια του ή να φοράει οτιδήποτε που θα τον ξεχώριζε από τους άλλους. Μπορεί, φυσικά, να αντικαταστήσει τα ρούχα του με καθαρά όποτε θέλει. Οι γυναίκες φορούν κανονικά ρούχα, μια μακριά κελεμπία που καλύπτει το σώμα από το κεφάλι μέχρι τα νύχια, αφήνοντας το πρόσωπο και τα χέρια ακάλυπτα.

Αυτές οι ενδυματολογικές προϋποθέσεις έχουν θρησκευτική σημασία. Ο προσκυνητής είναι εδώ για να συναντήσει τον Δημιουργό του. Το κάνει αυτό ως πλάσμα ίσο με τους άλλους ανθρώπους, τα πλάσματα του Αλλάχ. Ο πλούτος του και η κοινωνική του τάξη στην οποία ανήκει, η πολιτική του δύναμη, είτε είναι ευγενής, είτε κυβερνήτης, είτε βασιλιάς, η γνώση, η σοφία και η προηγούμενη θρησκευτική ευσέβειά του - καμία από αυτές τις ιδιότητες δεν πρέπει να είναι ορατή. Όλοι οι άνθρωποι είναι πλάσματα του Αλλάχ, ο Αλλάχ τους δημιούργησε ίσους. Οι ιστορικές διαφορές διαγράφονται. Ο Αλλάχ είναι Κυβερνήτης όλων εξίσου, ο ελεήμων Ευεργέτης για όλους, ο απόλυτος Κριτής όλων.

Οι προσκυνητές ξεκινούν την τελετή επισκεπτόμενοι τον «Ιερό Ναό» *al-Haram al-Sharif*. Οφείλουν να το κάνουν αμέσως μετά την άφιξή τους, αφού τακτοποιηθούν και αφήσουν τα υπάρχοντά τους. Στην πρώτη τους επίσκεψη, κάνουν τον κύκλο του *Ka'bah* επτά φορές, απαγγέλλοντας το *du'a* που τους δίδαξε ο Προφήτης και εκτελώντας μια σύντομη προσευχή. Στη συνέχεια πηγαίνουν στη *Safa* και διασχίζουν τον δρόμο προς το *Marwah* με συγκεκριμένο ρυθμό επτά φορές (*al-sa'y*), αναπαριστώντας έτσι την εμπειρία της Hajar, της μητέρας του Ismail, που έτρεξε να βρει νερό στο σημείο όπου ο Ιμπραήμ την άφησε με το μωρό, καθώς έπρεπε να μεταναστεύσει ξανά. Η Hajar βρήκε τελικά νερό, το οποίο, σύμφωνα με τον μύθο, εμφανίστηκε

ως εκ θαύματος κάτω από το ποδαράκι του Ισμαήλ. Η πηγή, που ονομάζεται *Zamzam*, εξακολουθεί να δίνει νερό στους προσκυνητές και πολλοί γεμίζουν μπουκάλια για να το πάνε στους συγγενείς στο σπίτι. Τη δεύτερη μέρα οι προσκυνητές ξεκινούν για το *Arafat*, ένα οροπέδιο λίγα χιλιόμετρα βορειοανατολικά της Μέκκας, όπου κατασκηνώνουν την ημέρα. Την ημέρα του *Arafat*, οι προσκυνητές μένουν μαζί από το μεσημέρι μέχρι την προσευχή στη δύση του ηλίου, συγκεντρωμένοι στον ακριβή τόπο όπου ο Μωάμεθ προσκύνησε στο αποχαιρετιστήριο κήρυγμά του το 10ο έτος του *Hijrah* (632 μ.Χ.).

Στη συνέχεια οι προσκυνητές συνεχίζουν προς τη *Mina*, όπου θυσιάζουν ένα ζώο και δίνουν αυτό το κρέας στους φτωχούς. Επιστρέφουν στη Μέκκα και σταματούν στα τείχη που ονομάζονται *Jamrah*, πάνω στα οποία ρίχνουν πέτρες, κάτι που συμβολικά αντιπροσωπεύει την καταδίκη του Σατανά και τη σταθερή απόφαση να μην πέσουν σε πειρασμό. Στη Μέκκα επαναλαμβάνουν το *al-Sa'y*, κάνουν κύκλους γύρω από το *Ka'bah* επτά φορές, όπως στην αρχή, βγάζουν το *ihram* τους, δηλαδή βγαίνουν από την ιερή κατάσταση κόβοντας τα νύχια τους, κόβοντας τα μαλλιά τους και φορώντας τα συνηθισμένα τους ρούχα. Συναντιούνται με άλλους στη μεγαλύτερη εορτή *Id al-Adha* (Γιορτή της Θυσίας) και ετοιμάζονται να επισκεφθούν το *al-Madinah al-Munawwarah* (την πόλη του Προφήτη) για να αποτίσουν φόρο τιμής στον Προφήτη τους, ο οποίος μετέφερε το μήνυμα από τον Αλλάχ και τους μύησε στο Ισλάμ και είναι θαμμένος μέσα στο τζαμί. Μετά ετοιμάζονται να επιστρέψουν στο σπίτι. Οι συγγενείς και η κοινότητά τους θα τους περιμένουν με χαρά και προσευχές ότι το προσκύνημά τους έγινε αποδεκτό.

Εάν κάποια από τις τελετές του προσκυνήματος αποτύχει να πραγματοποιηθεί λόγω ασθένειας, ατυχήματος ή θανάτου, δεν χαλάει το *hajj*. Ωστόσο, αν κάποιος δεν μείνει στο *Arafat*, το *hajj* δεν είναι σωστό. Είναι προφανές ότι αυτό το τελετουργικό είναι ο πυρήνας και η ουσία του προσκυνήματος. Το νόημά του

είναι απλό και αποτυπώνεται στα όσα λένε τότε οι προσκυνητές, καθώς και σε όλο το *hajj*: *Labbayka, Allahumma, labbayka* (Στο κάλεσμά σου, Θεέ, έρχομαι)! Ο Αλλάχ καλεί τον άνθρωπο να τον αναγνωρίσει ως Δημιουργό και Κύριό του, να υπακούσει στις εντολές Του και να Τον υπηρετήσει. Όλη αυτή η ιεροτελεστία δεν είναι παρά μια καταφατική απάντηση στο Θείο κάλεσμα.

Εφόσον μαρτυρώντας ότι ο Αλλάχ είναι ο Δημιουργός του *hajj*, μαρτυρούν ταυτόχρονα ότι Αυτός δημιούργησε όλους τους ανθρώπους και ότι, επομένως, είναι όλοι ίσοι ενώπιον του Αλλάχ, το *hajj* είναι η πιο θαυμάσια και εύγλωττη ενσάρκωση του ισλαμικού εξισωτισμού και της οικουμενικότητας. Στην εποχή μας, σχεδόν δύο εκατομμύρια Μουσουλμάνοι κάνουν το *hajj* κάθε χρόνο. Από το Αποχαιρετιστήριο *hajj* του Μωάμεθ, Μουσουλμάνοι από διάφορα μέρη του κόσμου έχουν συγκεντρωθεί 1.432 φορές για να πραγματοποιήσουν τα ίδια τελετουργικά. Εδώ, απογυμνωμένοι από τη δημιουργία τους, ως πλάσματα του Αλλάχ, Μουσουλμάνοι όλων των φυλών, τάξεων, πολιτισμών, λαών, τρόπων ζωής, έρχονται να επιβεβαιώσουν και να ανανεώσουν την υπακοή τους και την ανταπόκρισή τους στον Αλλάχ. Πουθενά κανένα θρησκευτικό γεγονός δεν είναι τόσο εντυπωσιακό όσο το μουσουλμανικό προσκύνημα στη Μέκκα. Κανείς δεν μαζεύει τόσο κόσμο. κανείς δεν εκφράζει το θρησκευτικό του νόημα τόσο φανερά και τόσο επιτυχημένα. Είναι μια σκηνή που έπεισε τον Malcolm X ότι ο μαύρος ρατσισμός του δεν ήταν απάντηση στον λευκό ρατσισμό. Ότι μια μαύρη ταυτότητα που επιβεβαιώνεται μόνο ως αντίφαση με τον αγγλοσαξονικό Χριστιανισμό παραμένει κενή εκτός και αν περιλαμβάνει τη θετική υπακοή στον Αλλάχ και το θέλημά Του και τον νόμο της Σαρίας.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΑΛΛΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10 Τα Γενέθλια του Προφήτη

Το γεγονός ότι οι προσκυνητές επισκέπτονται τη Μεδίνα και τον τάφο του Προφήτη δείχνει πόσο σέβονται και εκτιμούν οι Μουσουλμάνοι τον Προφήτη. Είναι αναμενόμενο να ζητούν πάντα την ευλογία του Αλλάχ για τον Προφήτη, όποτε και όπου αναφέρουν το όνομά του. Τέτοιες προσευχές λέγονται αμέτρητες φορές την ημέρα, κάθε μέρα και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του *salah*. Ακόμη και πριν από τον Μωάμεθ, υπήρχαν προφήτες και πολλοί χαρισματικοί ηγέτες που άξιζαν την αγάπη και τον σεβασμό του λαού τους. Ο Μωάμεθ κέρδισε την πιο ένδοξη αγάπη, τις μεγαλύτερες τιμές και τον βαθύτερο σεβασμό από τους Μουσουλμάνους.

Υπάρχουν βέβαια και εκείνοι που πρόσταζαν τους οπαδούς τους να τους σέβονται και να τους αγαπούν και μεταμορφώθηκαν τόσο πολύ στο μυαλό αυτών των ανθρώπων που ανακηρύχθηκαν θεότητες. Τέτοια έθιμα συναντάμε στην κλασική αρχαιότητα,

καθώς και στην Ινδία, την Κίνα, την Ιαπωνία και την Αφρική. Θα τολμούσαμε να πούμε ότι υπάρχει κάτι στην ανθρώπινη φύση που τείνει να συνδέσει με το θείο όλα όσα θαυμάζει. Μάλιστα, όσο και αν το Ισλάμ καταδίκασε τέτοιες πρακτικές, μερικοί από τους οπαδούς του Προφήτη έπεσαν στον πειρασμό. Καθώς ο Προφήτης βρισκόταν νεκρός στο σπίτι του, φώναζαν ότι δεν είχε πεθάνει, αλλά ανέβηκε στον ουρανό, για να ενωθεί με τον Αλλάχ. Η άρνηση της θνητότητάς του ήταν το πρώτο, αλλά κατάλληλο βήμα για την αποθέωσή του. Στο άκουσμα της είδησης του θανάτου του Προφήτη, ο Abu Bakr, ο πιο στενός του φίλος και μόνιμος σύντροφός του, μπήκε στο δωμάτιο για να επιβεβαιώσει το γεγονός και στη συνέχεια μπήκε στο τζαμί, όπου ένας τέτοιος ισχυρισμός έγινε από τον ίδιο τον Umar. Μετά από πολλές ευγενικές, αλλά ανεπιτυχείς προσπάθειες να σταματήσει τον Umar, ο Abu Bakr τον έσπρωξε στην άκρη και είπε στους συγκεντρωμένους Μουσουλμάνους: «Όποιος λατρεύει τον Μωάμεθ, ας το μάθει - ο Μωάμεθ πέθανε! Όποιος λατρεύει τον Αλλάχ, να ξέρει ότι ο Αλλάχ είναι ζωντανός και αιώνιος!». Αυτή ήταν μια τρομερή υπενθύμιση στους Μουσουλμάνους ότι μόνο ο Αλλάχ είναι ο Θεός, ότι μόνο αυτός είναι αθάνατος, ότι ο Μωάμεθ δεν είναι παρά ένας άνθρωπος, θνητός όπως όλοι. Αυτή ήταν η τελευταία φορά που οι Μουσουλμάνοι σκέφτηκαν να θεοποιήσουν τον Προφήτη Μωάμεθ και να τον εξυψώσουν πάνω από τη θέση του ανθρώπου.

Η ανθρωπιά του Μωάμεθ δεν είναι ελάττωμα, αλλά η ενίσχυση των αξιών του. Αυτός ως άνθρωπος έλαβε αποκάλυψη από τον Αλλάχ και ως άνθρωπος τη μετέδωσε στην ανθρωπότητα. Ως άνθρωπος, κατάλαβε την αποκάλυψη, την ερμήνευσε και την παραδειγματοποίησε στη ζωή του. Η αποκάλυψη ήταν το θέλημα του Αλλάχ, η πορεία της ζωής του Μωάμεθ δεν θα ήταν διδακτική αν εκείνος ήταν θεότητα. Οι άνθρωποι τότε θα έπρεπε να αγωνιστούν για να μεταφράσουν τις θείες οδηγίες σε κάτι που μπορεί να πετύχει ο άνθρωπος. Ο ανθρώπινος χαρακτήρας

του Μωάμεθ διατηρείται με την τυποποίηση του τρόπου με τον οποίο εκτελούσε τις θρησκευτικές και ηθικές επιταγές. Οι Μουσουλμάνοι, του είναι πάντα ευγνώμονες για αυτό. Οι αμφιβολίες και τα λάθη ήταν πάντα οι πιο επικίνδυνοι θρησκευτικοί εχθροί του ανθρώπου. Από τον Αδάμ, ο άνθρωπος γνώριζε για τον Αλλάχ και αναγνώρισε αυτό που ονόμασε «θρησκεία» ή «ηθική» ως μια «ανάγκη» που θεωρούσε άξια πραγματοποίησης και ύπαρξης. Όμως, από τότε, για να λύσει τα καθημερινά του προβλήματα, ο άνθρωπος σκόνταψε, αγωνίστηκε και πλανήθηκε πολλές φορές στη σωστή εφαρμογή αυτής της θείας «ανάγκης»!

Στο Ισλάμ, πιστεύεται ότι με τη χάρη Του, ο Αλλάχ έστειλε αγγελιοφόρους σε κάθε έθνος και ότι όλοι οι προφήτες δίδασκαν το ίδιο μάθημα. Αν υποθέσουμε ότι ο Αλλάχ δεν μπορεί να αλλάξει, το θέλημά Του, που είναι το περιεχόμενο όλων των αποκαλύψεων, πρέπει, επομένως, να είναι το ίδιο παντού. Αν είναι ο Παντοδύναμος, ο Παντογνώστης, ο Υπερφυσικός, τότε το θέλημά Του δεν αλλάζει από τόπο σε τόπο, ούτε μέσα στον χρόνο. Βέβαια, ο τρόπος υποταγής του ανθρώπου μπορεί και έχει αλλάξει, αλλά δεν άλλαξε η εντολή του Αλλάχ, δηλαδή αυτό που αναμένεται από τον άνθρωπο μέσα από την υποταγή του στον Αλλάχ.

Παρόλα αυτά, υπάρχει μια έννοια με την οποία η ίδια η Θεία εντολή μπορεί να έχει αλλάξει, και αυτό υπό την προϋπόθεση ότι η εντολή δεν είναι μια κατηγορηματική επιταγή του καλού, της δικαιοσύνης ή του ελέους, αλλά μια οδηγία για το πώς αυτά μπορούν να πραγματοποιηθούν σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση. Οι κανονιστικοί θρησκευτικοί νόμοι αλλάζουν πράγματι, επειδή εξαρτώνται από τις συγκεκριμένες καταστάσεις στις οποίες εφαρμόζονται. Είναι όμως αλλαγή στα ατυχήματα της αποκάλυψης, όχι στην ουσία της. Πριν από τον Μωάμεθ, η αποκάλυψη συνίστατο τόσο από την ουσία του θελήματος του Αλλάχ, που περιλαμβάνει αξίες, όσο και από γεγονότα, τα οποία περιέχουν κανονιστικές νομοθεσίες που ορίζονται από τη σχετικότητα της ιστορίας. Το Ισλάμ επιβεβαιώνει ότι η ουσία όλων

των προηγούμενων αποκαλύψεων είναι η ίδια και στηρίζει τον ισχυρισμό της στην ασυνέπεια της θείας υπέρβασης με την αλλαγή. Αναγνωρίζει τις ιστορικές συνθήκες ως κάτι που απαιτεί αλλαγή, αλλά επηρεάζει μόνο το θρησκευτικό «πώς», ποτέ το «τι». Η διαδοχή των προηγούμενων προφητών εξηγείται από το Ισλάμ με την ανάγκη που επιβάλλεται από αλλαγμένες καταστάσεις, παρεκκλίσεις ή παρεξηγήσεις της ουσίας της αποκάλυψης.

Ο Μωάμεθ, λοιπόν, δεν πρόσθεσε τίποτα νέο στις αποκαλύψεις των περασμένων προφητών. Η δική του αποκάλυψη αποτελεί επιβεβαίωση όλων των προηγούμενων. Επιπλέον, αυτό που αποκαλύπτεται στον Μωάμεθ -το Κοράνι- είναι αιώνιο, γιατί ο ίδιος ο Αλλάχ δηλώνει προστάτης και φύλακάς του. Ως εκ τούτου, για αιώνες, εκατομμύρια Μουσουλμάνοι το απομνημόνευαν, επομένως δεν ήταν σε καμία περίπτωση δυνατό να εξαφανιστεί από πρόσωπου Γης. «Πάγωσαν» την αραβική γλώσσα με όλη τη γραμματική, τη σύνταξη και το λεξιλόγιό της, ώστε η γλώσσα της αποκάλυψης να είναι πάντα κατανοητή.

Αλλά δεν υπόκειται το Κοράνι στην αλλαγή που επηρεάζει όλες τις κανονιστικές νομοθεσίες; Οι Μουσουλμάνοι θεωρούν ότι το Κοράνι είναι μια ουσιαστική έκφραση των θρησκευτικών στόχων, αυτού που είναι η θεία βούληση. Δεν αμφισβητούν ότι το Κοράνι περιέχει κάποια νομοθεσία, αλλά θεωρούν αυτό το στοιχείο λιγότερο σημαντικό από τα υπόλοιπα. Από τους 6.236 στίχους, μόλις οι 500 είναι ρυθμιστικοί και οι υπόλοιποι αποτελούν ερέθισμα για την πίστη και την αρετή γενικότερα. Πιστεύουν ότι ο Αλλάχ δεν θα στείλει άλλη αποκάλυψη, εν μέρει επειδή έχει δώσει στον άνθρωπο την αιώνια και τελική έκφραση του θελήματός Του, δηλαδή Το Κοράνι, και εν μέρει επειδή ο άνθρωπος θέλει να ανακαλύψει και να επινοήσει τρόπους ώστε να πραγματοποιηθεί το θέλημα του Αλλάχ. Η αποκάλυψη του Κορανίου στην ουσία δεν είναι καταπιεστική και αυτό δεν είναι τυχαίο. Αυτό συμβαίνει επειδή το Θείο Σχέδιο έχει δώσει στον άνθρωπο να νομοθετεί, εφόσον οι

αρχές και οι αξίες που θα ενσαρκώνει η νομοθεσία του είναι αυτές που έχει αποκαλύψει ο Αλλάχ.

Τρία σημαντικά συμπεράσματα βασίζονται σε αυτήν την άποψη. Πρώτον, δεν υπάρχει ανάγκη για άλλον Προφήτη μετά τον Μωάμεθ. Αυτό που θα απαιτούσε την εμφάνιση ενός νέου προφήτη -μια στρέβλωση ή η απώλεια της αποκάλυψης ή μια αλλαγή καταστάσεως που απαιτεί ανάλογες αλλαγές στους κανονισμούς- δεν μπορεί να συμβεί. Το Κοράνι είναι άφθαρτο και η κανονιστική νομοθεσία είναι καθήκον και προνόμιο των ανθρώπων. Δεύτερον, ο Μωάμεθ είναι ο τελευταίος από τους Προφήτες, που στάλθηκε όχι σε έναν λαό, αλλά σε όλη την ανθρωπότητα. Ως αρχετυπικός οπαδός της θρησκείας που έλαβε από τον Αλλάχ, ο Μωάμεθ αποτελεί το πρότυπο του Ισλάμ και το *Sunnah* του ή το συγκεκριμένο παράδειγμά του είναι κανονιστικό.

Γι αυτό ο Μωάμεθ δεν είναι απλώς ένας προφήτης που μεταφέρει ένα μήνυμα από τον Κύριό του κυριολεκτικά. Αυτό το Θείο μήνυμα το συγκεκριμενοποιεί, το εξειδικεύει, αντλεί κανονισμούς από αυτό. Ο Αλλάχ τον προετοίμασε για αυτό το έργο και ο λαός του γνώριζε ότι δεν είχε κανένα μειονέκτημα στον χαρακτήρα του. Γι αυτό ο Αλλάχ λέει στο Κοράνι ότι η συμπεριφορά του Μωάμεθ είναι το πρότυπο που πρέπει να ακολουθήσουν οι Μουσουλμάνοι. Οι δύο ιδιαίτερες αξίες του κατά τη Θεία διάταξη είναι ότι μεταφέρει κυριολεκτικά το μήνυμα και το συγκεκριμενοποιεί στη ζωή. Στα γενέθλιά του, στους Μουσουλμάνους υπενθυμίζονται και οι δύο αυτές έννοιες, εκφράζοντάς τες εκ νέου και γιορτάζοντάς τες.

Την ημέρα εκείνη, όπως κάθε άλλη, αλλά με περισσότερη έμφαση, οι Μουσουλμάνοι γιορτάζουν τη γέννηση του Μωάμεθ. Παρατηρούν το *Sunnah* ή το παράδειγμα του Μωάμεθ σε διάφορα γεγονότα της ημέρας. Την ημέρα αυτή, υπενθυμίζεται στους Μουσουλμάνους πόσο πολύ χρειάζονται το *Sunnah*, τις τεράστιες προσπάθειες των συντρόφων του Προφήτη, των παιδιών τους, των εγγονών και των δισέγγονών τους να το διατηρήσουν

καθαρό και αναλλοίωτο, είτε από καλοπροαίρετη παρερμηνεία είτε από ακούσιές τους παραποιήσεις. Δεν υπήρχαν σχεδόν καθόλου προβλήματα στη μεταφορά και τη διατήρηση του κειμένου του Κορανίου, όπως ήδη έχουμε δει. Η γλώσσα και το ύφος του είναι τόσο διαφορετικά από τα ρητά ή τις ομιλίες οποιουδήποτε ανθρώπου ή του Μωάμεθ, που δεν απαιτείται ειδική εκπαίδευση για να διακρίνει τη Θεία γλώσσα από την ανθρώπινη. Ωστόσο, η γλώσσα του Μωάμεθ είναι πραγματικά ανθρώπινη. Η επιλογή των ιστορικά αυθεντικών παραδόσεων του Προφήτη ήταν ένα έργο που απαιτούσε ιδιαίτερη προσοχή.

Οι Μουσουλμάνοι έχουν αναπτύξει πολλά γνωστικά αντικείμενα για να ολοκληρώσουν αυτό το έργο. Μερικά αφορούν τη γλώσσα. Με τη βοήθεια της γραμματικής, του συντακτικού, του λεξιλογίου, της ετυμολογίας και της φιλολογίας, της εκδοτικής και λογοτεχνικής αισθητικής (όλα έχουν σχεδιαστεί κυρίως για να βοηθήσουν τους μη Άραβες, τους μη ερημικούς Μουσουλμάνους και όλες τις μεταγενέστερες γενιές Μουσουλμάνων να κατανοήσουν το κείμενο του Κορανίου), οι Μουσουλμάνοι ανέπτυξαν κλάδους της κριτικής κειμένου, της κριτικής της φόρμας, της κριτικής επιμέλειας, της θεματικής κριτικής και της ιστορικής κριτικής, όλα για την εξέταση του κειμένου του *hadith*. Σχεδίασαν και καθιέρωσαν άλλους νέους κλάδους, δηλαδή τη βιογραφία, την ιστοριογραφία και την ανάλυση της κοινωνίας και της προσωπικότητας, προκειμένου να διερευνήσουν την αξιοπιστία των αφηγητών του *hadith*. Καθιέρωσαν κανόνες εσωτερικής κριτικής για το κείμενο και εξωτερικής κριτικής για τους αφηγητές.

Το έργο τους δεν μπορούσε να είναι απόλυτο, λόγω της ίδιας της φύσης του αντικειμένου. Ως εκ τούτου, δεν πέταξαν ό,τι έβρισκαν ότι δεν είχε απόλυτη αυθεντικότητα, αλλά αρκέστηκαν να το κατηγοριοποιήσουν ως τέτοιο, υπενθυμίζοντας στον αναγνώστη τους ότι ο Αλλάχ ξέρει καλύτερα απ' ό,τι εκείνοι. Η έρευνα τους έδωσε τη δυνατότητα να κατατάξουν όλες

τις παραδόσεις σχετικά με το τι έκανε και είπε ο Προφήτης, σύμφωνα με τον βαθμό αυθεντικότητάς τους, σε φθίνουσα σειρά. Οι πρώτες είναι εκείνες που αναφέρουν τις πράξεις του Προφήτη, τις οποίες δίδαξε στους Μουσουλμάνους και που εκείνοι τις επαναλαμβάνουν από τότε. Είναι ένα «ενεργό» *Sunnah*, το οποίο οι Μουσουλμάνοι πιστεύουν ότι δύσκολα μπορεί να είναι λάθος, δεδομένου του παγκόσμιου, επαναλαμβανόμενου και δημόσιου χαρακτήρα του. Ακολουθούν τα *hadith* νομικής φύσεως που έχουν ορατές και δημόσιες συνέπειες στην ιστορία, άρα έχουν επαληθευτεί από αδιαμφισβήτητα ιστορικά γεγονότα. Στην τρίτη θέση βρίσκονται τα *hadith* θρησκευτικού και ηθικού χαρακτήρα, τα οποία είναι προφανώς συνεπή με το Κοράνι, και ως εκ τούτου στόχος τους είναι να επεξηγήσουν ή να παρουσιάσουν παραδείγματα των ιδεών και των εντολών του. Τελευταία έρχονται τα *hadith* που φέρουν κάποια δημιουργική, καινοτόμο κατεύθυνση ή λένε κάτι το οποίο άλλες γνωστές αφηγήσεις ή παραδόσεις δεν αναφέρουν.

Οι Μουσουλμάνοι μελετούν το *Sunnah* του Προφήτη, κάτω από αυτές τις κατηγορίες. Αναφέρονται προσεκτικά στα παραδείγματα που έδωσε ο Προφήτης και αγιοποιήθηκαν από το ίδιο το Κοράνι ως *al-sunnah al-sahihah* (επιβεβαιωμένο *Sunnah*), αφήνοντας πάντα χώρο για πιθανό ανθρώπινο λάθος. Το να μπορούν να αφαιρεθούν λάθη από το πεδίο του θελήματος του Αλλάχ, το οποίο είναι η ίδια η θρησκεία, το σημαντικότερο για τον άνθρωπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Hijrah

Αν και τα γενέθλια του Προφήτη είναι εξαιρετικά σημαντικά, δεν καθιερώθηκαν από τους Μουσουλμάνους ως η πραγματική αρχή του ισλαμικού ημερολογίου. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο Μωάμεθ δεν ήταν ο πρώτος προφήτης. Πριν από αυτόν, πλήθος προφητών εμφανίστηκαν και μετέφεραν το ίδιο μήνυμα. Είναι αλήθεια ότι οι Μουσουλμάνοι θεωρούν τον Μωάμεθ τον τελευταίο Προφήτη, σύμφωνα με τη Θεία περιγραφή του στο Κοράνι ως η «Σφραγίδα του Προφήτη» ή ο τελευταίος από αυτούς (Κοράνι, 33:40). Η αποκάλυψη που έκανε περιείχε την ίδια Θεία Θέληση με τις προηγούμενες αποκαλύψεις. Ο λόγος του Αλλάχ (*verbum dei*), τον οποίο μεταφέρει, έχει διατηρηθεί ακέραιος και πλήρης και το γεγονός ότι είναι συνεχώς παρών εξαλείφει την ανάγκη για μια νέα αποκάλυψη. Η ουσία του Θελήματος του Αλλάχ είναι αμετάβλητη, δεν υπόκειται στις διακυμάνσεις των αλλαγών. Είναι η ουσία των αρχών και των αξιών που εκφράζονται στο Κοράνι. Η διατήρηση του Κορανίου στην ολότητά του, δεν εκπληρώνεται απλά επαρκώς από τους Μουσουλμάνους με πιστότητα στη μνήμη, γραμμένο με την πιο υπέροχη καλλιγραφία, στα καλύτερα δείγματα που έχουν ποτέ παραχθεί από την τέχνη της

βιβλιογραφίας, την οποία ουσιαστικά δημιούργησε, και την απαγγελία του από την αρχή ως το τέλος από χιλιάδες και εκατομμύρια ανθρώπους στον κόσμο, αλλά ο ίδιος ο Αλλάχ έχει υποσχεθεί να το διατηρήσει για πάντα ακέραιο.

Έτσι, η εμφάνιση του Προφήτη Μωάμεθ υποδηλώνει την επαφή με το Θείο, το οποίο φέρνει στην ανθρωπότητα την γνώση για το θέλημά Του, καθώς και το γεγονός ότι η προετοιμασία για την εφαρμογή του θελήματός Του εκτελείται μέσω του παραδείγματος του Προφήτη. Ως εκ τούτου, η συνολική σημασία της γέννησης του Προφήτη είναι θέμα του Θείου Σχεδίου, όχι του ανθρώπινου. Η γέννηση του Προφήτη δεν είναι η αρχή του ισλαμικού κινήματος στην ιστορία. Για αυτόν τον λόγο το ισλαμικό ημερολόγιο έπρεπε να έχει διαφορετική αρχή.

Ήταν ο Umar ibn al-Khattab, ο δεύτερος χαλίφης (12-22 E.E. / 634-644 μ.Χ.), εκείνος που καθιέρωσε ως ημέρα του *hijrah* του Προφήτη (16 Ιουλίου 622), την ημέρα της μετεγκατάστασής του στη Μεδίνα, ως αρχή του ισλαμικού ημερολογίου. Ο λόγος ήταν αρκετά ξεκάθαρος. Το Ισλάμ δεν είναι απλώς ένα δώρο του Αλλάχ, ούτε κάτι που κατέχει ο άνθρωπος ως άτομο, αλλά είναι ένας πλήρης οδηγός για την κοινότητα, το κράτος και την παγκόσμια τάξη πραγμάτων. Προορίζεται να είναι η ιδεολογία ενός ολοκληρωμένου κινήματος που ξεκίνησε από τη Μέκκα και εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο και σε όλη την ανθρωπότητα. Πότε ξεκίνησε αυτό το κοσμικό ταξίδι; Όχι στα γενέθλια του Μωάμεθ! Ούτε την πρώτη μέρα της αποκάλυψης, όταν ο ίδιος ο Προφήτης δεν ήταν ακόμα σίγουρος για το τι συνέβαινε! Ούτε όταν κάποιοι από τους συντρόφους του Προφήτη κατέφυγαν στην Αιθιοπία, γιατί ήταν εξορία! Ξεκίνησε την ημέρα της μετανάστευσης του Προφήτη, ή πιο συγκεκριμένα την επόμενη μέρα, όταν κήρυξε την ίδρυση του Ισλαμικού Κράτους και του Ισλάμ ως παγκόσμιου κινήματος και κοσμικής αποστολής.

Ήταν απαραίτητη μια τέτοια αρχή για την ίδια τη θρησκεία; Δεν ήταν ένα ιστορικό γεγονός ή μια συνειδητή αναζήτηση του ανθρώπου, και επομένως ανθρώπινη επιθυμία;

Όχι, απαντούν οι Μουσουλμάνοι. Η παρέμβαση στην ιστορία ήταν απαραίτητη για το Ισλάμ και τον απώτερο στόχο του. Το Ισλάμ διδάσκει ότι η ευσέβεια, η πνευματικότητα και η θρησκευτική ευλογία είναι κενές και ασήμαντες εάν προορίζονται μόνο για το άτομο. Αυτό μπορεί να φανεί καλύτερα στη σφαίρα της ηθικής. Είναι δυνατόν να σκεφτούμε την ηθική της πρόθεσης όπου το καλό ή η αξία ορίζονται σε όρους φυσικής κατάστασης ενός ατόμου, π.χ. των καθοριστικών στοιχείων της προσωπικής του βούλησης. Αυτή θα ήταν μια υποκειμενική ηθική, της οποίας ο ανώτατος κριτής σε αυτόν τον κόσμο είναι η ίδια η συνείδηση του ατόμου, αφού μόνο αυτή διεισδύει σε εκείνα τα εσωτερικά στρώματα της προσωπικής συνείδησης, όπου βρίσκονται τα υπέρτατα κίνητρα. Τέτοια θα ήταν, για παράδειγμα, η αντίθετη μιας ηθικής των συνεπειών, ένας ωφελιμισμός που ορίζει το καλό, άρα και την ηθική αξία των πράξεων, ως προς τα εξωτερικά, προφανή, μετρήσιμα πλεονεκτήματα που δημιουργεί στον χώρο και στον χρόνο.

Όσον αφορά τη θρησκεία καθαυτή, στο σύνολό του, το Ισλάμ δεν είναι μια προσωποκρατική, υποκειμενική θρησκεία όπως ο Χριστιανισμός, κατά τη γενική αντίληψη που υπήρχε για το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας του εικοστού αιώνα. Το Ισλάμ είναι περισσότερο μια κινητοποίηση του ανθρώπου για να συμμετάσχει στην ιστορία, να εμπλακεί στις διαδικασίες της, να ανακατευθύνει τις δυνάμεις του και μαζί τους τον άνθρωπο και τη φύση, προκειμένου να αναδιαμορφώσει τον κόσμο σύμφωνα με το πρότυπο που αποκάλυψε ο Αλλάχ. Οι Μουσουλμάνοι βλέπουν το κάλεσμά τους ακριβώς σε αυτό: να εισέλθουν στην ιστορία και έτσι να αναδιαμορφώσουν τον κόσμο.

Τίποτα στην πλάση δεν είναι ιερό, ιερός είναι μόνο ο Αλλάχ, ο Οποίος εξαιρείται της δημιουργίας και αφού είναι έτσι, τότε

τα πάντα στην πλάση είναι εξίσου απαραίτητα, πολύτιμα και όλα είναι σημαντικά για το έργο που ορίζεται ως *Khilafat* ή εκπροσώπηση του Αλλάχ. Αυτές οι θρησκείες οι οποίες δίχασαν τον κόσμο σε ιερό και σε βέβηλο, καταλήγουν να χωρίζουν με αυτόν τον τρόπο και τον άνθρωπο. Από αυτήν την άποψη, η θρησκεία είναι επίκαιρη τη μια μέρα και όχι την άλλη. Στη λατρεία, σε εκκλησία ή ναό, αλλά όχι έξω από αυτά. Σε μεγάλη ηλικία, αλλά όχι στη νεότητα. Για προσωπικές πράξεις, αλλά όχι για γενική οικονομική και κοινωνική συμπεριφορά. Για τη σχέση του γείτονα με τον γείτονα, αλλά όχι για τις αποφάσεις και τις υποθέσεις του κράτους.

Όλα αυτά υπονοούνται από τους Μουσουλμάνους στον εορτασμό του *Hijrah*. Τους υπενθυμίζει ότι ένας χρόνος πέρασε και ένας άλλος ξεκινά. Είναι μια στιγμή απογραφής, όχι στην προσωπική ζωή, αλλά στη δημόσια ζωή, όπου το Ισλάμ είναι ένα παγκόσμιο κίνημα, ένα παγκόσμιο κράτος. Πόσο κοντά είναι αυτό το παγκόσμιο κίνημα, που ξεκίνησε ο Προφήτης στη Μεδίνα, στην επίτευξη ενός θεόδοτου στόχου; Πόσο απέχει από το να συμπεριλάβει και να κινητοποιήσει όλη την ανθρωπότητα; Πόσο μακριά είναι η μετατροπή της ανθρωπότητας σε μνημείο ιδιοφυΐας, ηρωισμού και αγιότητας; Μέχρι τη μετατροπή της φύσης σε παράδεισο;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Isra' και Miraj

Ως η νεότερη από τις μεγάλες θρησκείες του κόσμου και γεννημένη στο λίκνο των αρχαίων πολιτισμών, του Ιουδαϊσμού και του Χριστιανισμού, το Ισλάμ δεν θα μπορούσε παρά να συσχετιστεί με αυτές τις θρησκείες. Η θεωρία της προφητείας του υποχρεώνει ήδη το Ισλάμ να αναγνωρίσει τους Εβραίους προφήτες, καθώς και τον Ιησού, του οποίου οι μνήμες ήταν ακόμα ζωντανές. Το Κοράνι αναφέρει πολλούς προφήτες και δίνει ιδιαίτερη προσοχή στον Αβραάμ, τον Ιακώβ, τον Σουγιάβ, τον Μωυσή, τον Δαβίδ, τον Σολομώντα, τον Ιωνά και τον Ιησού. Προσδιορίζει αυτούς και τους οπαδούς τους ως *hanif* (μονοθεϊστές), δηλαδή ως ανθρώπους που δεν είναι ούτε Εβραίοι ούτε Χριστιανοί, ούτε οπαδοί της μεκκανικής θρησκείας, αλλά τυγχάνουν ιδιαίτερης εκτίμησης για την ηθική τους αγνότητα, το θρησκευτικό τους όραμα και την πνευματικότητά τους. Το Ισλάμ, λοιπόν, έπρεπε να καθορίσει τη σχέση του μαζί τους.

Το Ισλάμ αυτοπροσδιορίστηκε με τους *hanif* και προσδιορίζει τον Αβραάμ ως πρεσβύτερό τους. Οι *hanif* ήταν οι Άραβες φορείς όλης της κληρονομιάς της σημιτικής θρησκευτικής συνείδησης, από τον Λιπίτ - Ιστάρ, στον Σαργκόν και τον Χαμουραμί,

στον Αβραάμ και τον Μωυσή και τελικά στον Ιησού. Αναμφίβολα, ο αριθμός τους αυξήθηκε με την άφιξη εκείνων που είχαν διαφύγει από διωγμούς στην Παλαιστίνη, την Ιορδανία και τη Συρία, όπου το θρησκευτικό κατεστημένο συχνά συγκρουόταν για αυτό που θεωρήθηκε ότι ήταν ορθόδοξος Ιουδαϊσμός και ορθόδοξος Χριστιανισμός. Η θρησκεία του κράτους του Δαβίδ, η μετά την εξορία εκδοχή που αγιοποιήθηκε από τον Έζρα και τον Νεεμία, η κυριολεκτική εκδοχή του ηθικού νόμου των Φαρισαίων, των Μακκαβαίων και των ραβινικών σχολών, όλα δημιούργησαν ένα κύμα αντιφρονούντων. Μερικοί από αυτούς βρήκαν καταφύγιο ανάμεσα σε Άραβες με τους οποίους είχαν παρόμοιες απόψεις. Το ίδιο συνέβαινε και στον Χριστιανισμό, όπου οι χριστολογικές διαφωνίες μεταξύ των εκκλησιών σχεδόν πάντα οδηγούσαν σε εξαφάνιση ή/και δίωξη ορισμένων οπαδών. Πρέπει επίσης να αναφερθούν Εβραίοι πρόσφυγες που διέφυγαν από τον αναγκαστικό εξελληνισμό των διαδόχων του Αλεξάνδρου και Χριστιανοί πρόσφυγες που διέφυγαν από τους διωγμούς των Ρωμαίων και των Εβραίων. Αυτό υποστηρίζεται από το γεγονός ότι το «*hanif*» είναι η αραβική μορφή του αραμαϊκού *hanepai*, που σημαίνει αιρετικός, αυτός που απορρίπτεται ή αυτονομιστής, κάτι το οποίο αυτοί οι πρόσφυγες, από την άποψη αυτών των θρησκευτικών θεσμών, ήταν. Αλλά δεν θα μπορούσαν να ήταν όλοι οι *hanif* τέτοιοι πρόσφυγες. Είναι αδύνατο για το σύνολο των προσφύγων, μελών μιας άλλης θρησκείας εκτός της αραβικής, να επιλέξουν να αναζητήσουν καταφύγιο στους Άραβες, εκτός αν κάποιοι Άραβες ήταν ήδη σύμμαχοί τους ή τους συμπονούσαν. Ο αριθμός αυτών των «γηγενών» *hanif* μπορεί να έχει αυξηθεί από εκείνους τους μετανάστες που με την πάροδο του χρόνου πολιτογραφήθηκαν και αραβοποιήθηκαν.

Ο αυτοπροσδιορισμός του Ισλάμ με τους *hanif* ήταν πλήρης. Εθνολογικά σέβονταν τον Ιμπραήμ ως πρόγονό τους και τον θεωρούσαν πρώτο *hanif*. Οι *hanif* δεν είχαν γνωστό ιερό κείμενο, γεγονός που διευκόλυνε την ταύτιση του Ισλάμ μαζί

τους. Με ό,τι ήταν γνωστό από τη θρησκεία τους στους Μεκκανούς, το Ισλάμ συμφώνησε χωρίς περιορισμούς. Αυτό περιελάμβανε τον μονοθεϊσμό, την υπερβατική Θεότητα, την οικουμενικότητα και την αυστηρή ηθική των ιπποτικών, ευσεβών και ανθρωπιστικών αξιών.

Ο Ιουδαϊσμός και ο Χριστιανισμός ήταν διαφορετική περίπτωση. Και οι δύο θρησκείες ήταν καθιερωμένες, με τα δικά τους ιερά κείμενα, το δικό τους *magisterium* και θεσμούς. Μερικά από τα δόγματά τους ήταν απολύτως αληθινά, πρωτότυπα και ως εκ τούτου αποδεκτά. Άλλα μέρη ήταν ξένα προς όλη τη σημιτική παράδοση, και επομένως εκ διαμέτρου αντίθετα με το Ισλάμ. Η κριτική του Κοραανιού προς αυτές τις θρησκείες ανήκει στη μεκκανική περίοδο της αποκάλυψης, όταν οι Μουσουλμάνοι δεν είχαν καμία σχέση με κανέναν λαό οποιασδήποτε πίστης εκτός από τους Μεκκανούς. Η ισλαμική κριτική αυτών των δύο θρησκειών είναι, επομένως, ανεξάρτητη από τις κοινωνικοπολιτικές σχέσεις των Μουσουλμάνων με τους Εβραίους και τους Χριστιανούς. Το Ισλάμ έχει διακηρύξει με τόλμη τη συνέχειά του με τις δύο, την ουσιαστική του ταυτότητα και με τις δύο. Τις αναγνωρίζει ως νόμιμες θρησκείες των οποίων η πρώτη πηγή είναι ο Αλλάχ. Αλλά τις επικρίνει ανελέητα στα σημεία όπου τα ιερά τους κείμενα έχουν αλλοιωθεί ώστε να περιέχουν ανθρώπινα κατασκευάσματα μαζί με την αρχική αποκάλυψη και εκεί όπου βρήκε την τήρηση των εντολών των δύο θρησκειών από τους οπαδούς τους ελλιπή ή ανεπαρκή. Με αυτόν τον τρόπο, το Ισλάμ πέτυχε δύο στόχους: να συσχετιστεί με αυτές τις θρησκείες ως μέλη μιας οικογένειας της οποίας η πηγή είναι ο ίδιος Αλλάχ και να διαχωριστεί από τις ανθρώπινες στρεβλώσεις σε αυτές με το να παροτρύνει τους οπαδούς τους να ασκήσουν κριτική στην Παλαιά και την Καινή Διαθήκη με την κοινή λογική.

Το *Isra'* και το *Miraj* γιορτάζουν την ανακάλυψη του Ισλάμ για τον εαυτό του ως ένα με τον Ιουδαϊσμό και τον Χριστιανισμό, μέσα από την ιστορία για την Ιερουσαλήμ, την οποία ο

Προφήτης ως εκ θαύματος επισκέφτηκε ταξιδεύοντας μόνο ένα βράδυ και μέσα από την συζήτηση με τους Αγγελιοφόρους του Αλλάχ όταν αναλήφθηκε από την Ιερουσαλήμ στον ουρανό εκείνη τη νύχτα. Προφανώς, ένα νυχτερινό ταξίδι σε οποιαδήποτε απομακρυσμένη πόλη θα ήταν το ίδιο θαυματουργό. Στον ουρανό, από την άλλη πλευρά, μπορεί κανείς να φτάσει από οπουδήποτε στη Γη. Τότε γιατί επιλέχθηκε η Ιερουσαλήμ; Προφανώς, γιατί αυτή η πόλη είναι η θρησκευτική πρωτεύουσα του Ιουδαϊσμού και του Χριστιανισμού και η κατοικία των Προφητών, με τους οποίους το Ισλάμ επιδιώκει να ταυτιστεί. Οι Μουσουλμάνοι στρέφονταν ήδη βόρεια, προς την Ιερουσαλήμ για να προσευχηθούν.

Η παράδοση μεταφέρει τις λεπτομέρειες αυτών των γεγονότων όπως τις αφηγείται ο Προφήτης. Τον ξύπνησε μια νύχτα ο άγγελος που του είχε μεταφέρει την αποκάλυψη σε πολλές προηγούμενες περιπτώσεις. Αυτός ο άγγελος του έφερε ένα ειδικό άλογο, και ο Προφήτης το καβάλησε. Το άλογο τότε πέταξε πέρα από το διάστημα, χωρίς να εμποδίζει τον Προφήτη να δει τους ταξιδιώτες στον δρόμο και τα καραβάνια τους. Όταν έφτασε στην Ιερουσαλήμ, ο Προφήτης έδεσε το άλογο του στο «Τείχος Δακρύων», που βρίσκεται δίπλα στο τζαμί του *al-Aqsa*, κάτω από τον βράχο στον οποίο σήμερα βρίσκεται ο «Θόλος του Βράχου» και ανέβηκε στον ουρανό όπου οδήγησε όλους τους Προφήτες που είχαν συγκεντρωθεί για να τον συναντήσουν, προσκυνώντας και δοξάζοντας τον Αλλάχ μαζί τους. Ο Αλλάχ έδωσε εντολή στον Αγγελιοφόρο Του να εισάγει την προσευχή στο Ισλάμ. Στη συνέχεια ξεναγήθηκε στον παράδεισο και την κόλαση. Οι αναφορές αυτού του γεγονότος από τους Μουσουλμάνους θα γίνουν η πηγή πολλών δυτικών ρομαντικών και εικαστικών απεικονίσεων του Παραδείσου στο Ισλάμ. Πρέπει να αναφερθεί εδώ ότι η «Θεία Κωμωδία» του Δάντη (*Divina Commedia*) είναι μια χριστιανική προσαρμογή αυτού του μουσουλμανικού θέματος.

Το *Isra'* και το *Miraj* είναι γιορτές μέσω των οποίων οι Μουσουλμάνοι γιορτάζουν την ένδοξη ενότητα όλων των Προφητών και, κατά συνέπεια, όλων των θρησκειών, ειδικά εκείνων που συνδέονται με την Ιερουσαλήμ και τη γύρω περιοχή. Ξεχωριστή θέση μεταξύ των προφητών δίνεται στον Αβραάμ, τον Μωυσή και τον Ιησού, τους φορείς των τριών βασικών αγωγών της σημιτικής οικογένειας θρησκειών.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13 Γυναίκα

Σύμφωνα με τις ισλαμικές πεποιθήσεις, η γυναίκα δημιουργήθηκε για να είναι η σύντροφος του άνδρα. Ο Αλλάχ δημιούργησε τον άνδρα και τη γυναίκα για να ταιριάζουν ο ένας στον άλλον, ώστε να μπορούν να βρουν γαλήνη και ικανοποίηση ο ένας στον άλλον. Το Κοράνι αποκαλεί τον άνδρα και την γυναίκα τον έναν «ρούχο» του άλλου, πράγμα που δείχνει ότι είναι εξίσου κοντά ο ένας στον άλλο (Κοράνι, 2: 187 – τι έχει κανείς, συνεχώς, πιο κοντά στο σώμα του αν όχι τα ρούχα του;) και ότι αλληλοεξαρτώνται. Όσον αφορά τα θρησκευτικά καθήκοντα, το Ισλάμ έχει εξισώσει πλήρως τα φύλα. Απαλλάσσει μια γυναίκα από τα καθήκοντά της όταν έχει έμμηνο ρύση, είναι έγκυος ή αναρρώνει από τον τοκετό. Για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία, ο Αλλάχ έδωσε στις γυναίκες ένα αδιαμφισβήτητο και αυτόνομο προσωπικό δικαίωμα και ολοκληρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα. Το Ισλάμ είχε πετύχει τις μεγαλύτερες φιλοδοξίες του για την απελευθέρωση των γυναικών ήδη από το 625.

Ως ολοκληρωμένο νομικό πρόσωπο, το Ισλάμ έδωσε σε μια γυναίκα το δικαίωμα να κρατήσει το όνομά της για πάντα. να κατέχει, να διατηρεί και να πουλά κινητή και ακίνητη περιουσία με απόλυτη ελευθερία. Πρέπει να της ζητηθεί να δώσει τη συγκατάθεσή της για οποιαδήποτε συναλλαγή που την αφορά, είτε πρόκειται για το μικρότερο μέρος της περιουσίας της, είτε για την καλλιέργεια ενός χωραφιού στην κατοχή της, είτε κυρίως για τον γάμο της. Μια γυναίκα δεν πρέπει να εξαναγκάζεται να κάνει τίποτα. Αν δεν είναι ανήλικη και δεν εξαρτάται από τους γονείς και κηδεμόνες της ή αν δεν έχει εξουσιοδοτήσει κάποιον ως εκπρόσωπό της, ασκεί αυτοπροσώπως τα δικαιώματά της προκειμένου η συναλλαγή να είναι νομικά έγκυρη.

Μια γυναίκα στο Ισλάμ δεν είναι πηγή κακού. Δεν έβαλε σε πειρασμό τον Αδάμ. Ο θάνατος ή ο διάβολος, είτε σωματικός είτε ηθικός, δεν έρχεται στον κόσμο μέσω αυτής. Η κορανική ιστορία του Αδάμ και της Εύας δεν αναφέρει καν την Εύα στην πράξη της ανυπακοής. Η πράξη της ανυπακοής δεν ήταν σεξουαλικής φύσης και δεν είχε καμία σχέση με το «δέντρο της γνώσης». Η επιδίωξη της γνώσης στο Ισλάμ είναι ένα υπέρτατο καθήκον, όχι ένα κακό. Το Κοράνι λέει ότι ο Αδάμ και η Εύα εκδιώχθηκαν από τον Παράδεισο, ωστόσο προσθέτει ότι μετάνιωσαν και ότι ο Αλλάχ τους συγχώρεσε. Επομένως, δεν υπάρχει η έννοια της «πτώσης» στο Ισλάμ και δεν υπάρχει «προπατορικό αμάρτημα» σε οποιαδήποτε μορφή. Η καταδίκη της γυναίκας από τον Απ. Παύλο, ως όχημα με το οποίο ο θάνατος, σωματικός ή ηθικός, ήρθε στον κόσμο, είναι απύσχα από το Ισλάμ.

Επομένως, η γυναίκα είναι αθώα. Είναι καλή, παρηγορητική, πηγή ευτυχίας και πληρότητας για έναν άνδρα, όπως και ο άνδρας για εκείνη. Για τους Μουσουλμάνους, το σεξ δεν αποτελεί καθόλου πρόβλημα, καθώς είναι κάτι φυσικό, όπως το να τρως και να πίνεις, να ωριμάζεις και να πεθαίνεις. Δημιουργήθηκε, ευλογήθηκε και δόθηκε από τον Αλλάχ. Δεν είναι γεμάτο ενοχές, αλλά, αθώο όπως η γυναίκα. Στην πραγματικότητα, το

σεξ είναι πολύ επιθυμητό. Το Κοράνι απαγορεύει την αγαμία στο όνομα του Αλλάχ, και ο Προφήτης εξευγενίζει τον γάμο δηλώνοντάς τον ως *Sunnah*, ή παράδειγμα, και ως εκ τούτου κανονικότητα για όλους τους Μουσουλμάνους άνδρες και γυναίκες. Όπως όλα τα άλλα σχετικά με τη ζωή σε αυτόν τον κόσμο, το Ισλάμ έχει διακηρύξει τη σεξουαλική ικανοποίηση του άνδρα και της γυναίκας ως μέρος της ευσέβειας, της αρετής και της ευτυχίας.

Α δεδομένου ότι μια γυναίκα έχει πάψει να είναι ιδιοκτησία και έχει αποκτήσει πλήρη νομική υποκειμενικότητα, η σεξουαλική επαφή μαζί της δεν μπορεί πλέον να είναι περιστασιακή, αλλά να γίνεται πρώτον με υπευθυνότητα και δεύτερον με τη συγκατάθεσή της. Η ευθύνη ισχύει τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Η σεξουαλική ανηθικότητα καταδικάζεται σθεναρά επειδή είναι, εξ ορισμού, παράβαση ευθύνης και από τις δύο πλευρές.

Αν θέλουμε να ανταποκριθούμε στις ηθικές απαιτήσεις της ευθύνης, πρέπει να υπάρχει τάξη και αυτοέλεγχος στις σχέσεις ανδρών - γυναικών. Για τον σκοπό αυτό, το Ισλάμ προβλέπει ένα ολόκληρο σύστημα κανονισμών που διέπουν αυτές τις σχέσεις. Πιστεύεται ότι οι σχέσεις ανδρών-γυναικών δεν μπορούν να αφεθούν στην ιδιοτροπία ή τη στιγμή, ούτε μπορούν να ρυθμιστούν από άλλους, όπως στην περίπτωση των ανηλίκων, όπου το σεξ είναι άσχετο, καθώς πρόκειται για μια ενήλικη σχέση. Ο ίδιος ο γάμος, ως θεσμός, θεωρείται από το Ισλάμ συμφωνία, με ηθική προϋπόθεση ευθύνης. Όταν καταδικάζει τη σεξουαλική επαφή εκτός γάμου ως ποινικό αδίκημα, δεν είναι επειδή καταδικάζει την ίδια τη σεξουαλική πράξη, αλλά μια πράξη παραβίασης των κανόνων ευθύνης.

Ίσως να είναι ασαφές για κάποιους γιατί στο Ισλάμ, η συναινετική σεξουαλική επαφή μεταξύ ανύπαντρων ενηλίκων θεωρείται ανεύθυνη. Η λάμψη και το πάθος μπορούν να τυφλώσουν έναν άνθρωπο και να ξεχάσει την ευθύνη. Μια πίο ψύχραιμη συνειδητοποίηση είναι ότι στις σχέσεις άνδρα - γυναίκας

υπάρχει μια φυσική πλευρά, μια συναισθηματική και μια πνευματική πλευρά. Μια εξωσυζυγική σχέση γεμίζει μόνο τη μία πλευρά, συνήθως τη σωματική, συχνά με κόστος για την συναισθηματική και πάντα με κόστος για την πνευματική. Ένας σύντροφος σε μια εξωσυζυγική σχέση εκμεταλλεύεται ένα άλλο άτομο ή επιτρέπει να τον εκμεταλλευτούν ως αντικείμενο. Όπου ο σύντροφος σέβεται τον εαυτό του και τον άλλον και τον θέλει, σίγουρα θα θέλει και να μεταμορφώσει τη σχέση τους σε γάμο. Καθώς ο γάμος στο Ισλάμ δεν είναι μυστήριο, αλλά μια πολιτική συμφωνία με την οποία οι σύντροφοι εκφράζουν ελεύθερα και υπεύθυνα την πρόθεσή τους, θεωρούν ο ένας τον άλλο στόχο και όχι μέσο. Ας πάμε τώρα στους κανονισμούς του γάμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

Γάμος

Στο Ισλάμ, ο γάμος δεν είναι μυστήριο. Δεν είναι μια σχέση δημιουργημένη στον ουρανό, αλλά εδώ στη Γη. Όπως όλοι οι ανθρώπινοι δεσμοί, μπορεί να σπάσει. Είναι όρκος ή σύμβαση με την οποία οι σύντροφοι ρυθμίζουν τις αμοιβαίες σχέσεις τους. Όπως κάθε άλλη σύμβαση, περιέχει πολλά απαραίτητα μέρη ή διατάξεις. Εάν εκπληρωθούν, η σύμβαση μπορεί να περιέχει και ορισμένες άλλες διατάξεις τις οποίες συμφωνούν να συμπεριλάβουν οι σύντροφοι. Πρέπει να υπάρχουν δύο ενήλικες που είναι εντελώς ελεύθεροι να δώσουν τη συγκατάθεσή τους να παντρευτούν ο ένας τον άλλον.

Έναν ανήλικο μπορούν να τον παντρέψουν οι γονείς του/της, αλλά αυτός/αυτή έχει το απόλυτο δικαίωμα, μόλις ενηλικιωθεί, να ολοκληρώσει ή να απορρίψει τον γάμο. Ακόμη και αν ο γάμος έχει ήδη πραγματοποιηθεί, το Ισλάμ δίνει το δικαίωμα σε καθέναν από τους δύο συντρόφους να διαλύσουν τον γάμο όταν ενηλικιωθούν.

Η δεύτερη προϋπόθεση είναι το συμβόλαιο να ορίζει το ποσό των δύο προικιών, όπου και τα δύο είναι καθήκον του συζύγου και τα πληρώνει εκείνος στη σύζυγο. Το πρώτο δίνεται

πριν την κατανάλωση του γάμου. Συνήθως είναι ένα δώρο σε κοσμήματα και ρούχα, το οποίο γίνεται προσωπική περιουσία της γυναίκας και δεν μπορεί να ζητηθεί πίσω χωρίς τη συγκατάθεσή της. Το δεύτερο είναι υποθετικό και πληρώνεται μόνο σε περίπτωση που ο γάμος καταλήξει σε διαζύγιο. Δεδομένου ότι στο Ισλάμ είναι δυνατόν να χωρίσει ένα ζευγάρι, με τον σύζυγο να «αφήσει» τη γυναίκα, η δεύτερη προίκα λειτουργεί ως «ασφάλεια» για τη σύζυγο έναντι της ανεύθυνης συμπεριφοράς του άνδρα. Το τρίτο συστατικό ενός ισλαμικού συμβολαίου γάμου είναι η παρουσία δύο μαρτύρων και η επιβεβαίωση του περιεχομένου και των όρων του συμβολαίου γάμου. Το συμβόλαιο δεν ισχύει αν δεν συναφθεί δημόσια, γιατί αν οι σύντροφοι δηλώσουν υπεύθυνα τον γάμο τους ενώπιον παρατηρητών, ο γάμος είναι πιο πιθανό να τηρηθεί.

Εκτός από αυτά τα τρία στοιχεία, και οι δύο πλευρές μπορούν να προσθέσουν άλλες διατάξεις αρκεί να μην παραβιάζουν τους ηθικούς νόμους. Ένα συμβόλαιο γάμου μπορεί να ορίσει τον τρόπο ζωής των συντρόφων. Μπορεί να θεωρηθεί ότι ο γάμος θα είναι μονογαμικός, προβλέποντας ότι ο γάμος λήγει (και μαζί του καταβάλλεται το δεύτερο μέρος της προίκας) εάν ο σύζυγος υπογράψει άλλο συμβόλαιο γάμου.

Το Ισλάμ επιτρέπει το διαζύγιο. Το διαζύγιο μπορεί να συμβεί όταν ο σύζυγος απαρνηθεί τη σύζυγο, αλλά ο νόμος απαιτεί από τον σύζυγο να δηλώσει τρεις φορές ότι την απαρνείται για να είναι έγκυρο το διαζύγιο. Είναι υποχρεωτικό μετά την πρώτη και δεύτερη «απάρνηση» προς τη γυναίκα να γίνεται συζυγική συμβουλευτική και διαιτησία. Στενοί συγγενείς και άλλα πρόσωπα που ορίζονται από τον σύζυγο και τη σύζυγο οδηγούν τη συζήτηση και προσπαθούν να ενθαρρύνουν τους συντρόφους να αποκαταστήσουν τη συζυγική αρμονία. Μετά την τρίτη απάρνηση, το διαζύγιο γίνεται τελεσίδικο, αν και θεωρείται «το πιο μισητό» από τον Αλλάχ. Προκειμένου να αποτρέψει τον σύζυγο από το να το προσεγγίσει αδιάφορα και ανεύθυνα, το

Ισλάμ ορίζει ότι δεν μπορεί να ξαναπαντρευτεί μια γυναίκα από την οποία έχει χωρίσει τρεις φορές, εκτός αν αυτή η γυναίκα έχει παντρευτεί άλλον άνδρα και τον έχει χωρίσει. Ένας τέτοιος γάμος είναι μια τρομερή ταπείνωση και για τους δύο. Λειτουργεί, εκτός από τη δεύτερη προίκα, ως δεύτερο μέσο απότρεψης του διαζυγίου. Η σύζυγος μπορεί να χωρίσει τον άνδρα της με δικαστική απόφαση και όχι με απάρνηση. Στην περίπτωση αυτή, παρουσιάζει στο δικαστήριο τους νομικούς λόγους που δικαιολογούν το διαζύγιο, όπως μεταδοτική ασθένεια, μακροχρόνια απουσία, στειρότητα και σκληρότητα του συζύγου, μοιχεία κ.λπ. Το διαζύγιο στο δικαστήριο είναι πάντα οριστικό.

Το Ισλάμ επιτρέπει την πολυγυνία. Ένας άνδρας μπορεί να παντρευτεί περισσότερες από μία γυναίκες. Υπάρχουν καταστάσεις στην προσωπική ζωή ενός ανθρώπου όπου η καλύτερη λύση είναι η πολυγυνία. Υπάρχουν επίσης καταστάσεις στην ανθρώπινη κοινωνία όπου υπάρχουν περισσότερες γυναίκες από άνδρες, χήρες ή διαζευγμένες, συχνά με παιδιά και χωρίς υποστήριξη, καταστάσεις όπου περισσότεροι γάμοι είναι μια πιο βολική και πιο ευτυχισμένη λύση από το να προστατεύονται αυτές οι γυναίκες μόνες τους. Και ο Προφήτης, μετά τον θάνατο της πρώτης του συζύγου, με την οποία απέκτησε παιδιά, είχε συνάψει αρκετούς γάμους στη Μεδίνα, στους οποίους έζησε ευτυχισμένος για περισσότερο από ένα τέταρτο του αιώνα, και αυτοί οι γάμοι ήταν αυτού του είδους. Πρόσφυγας χήρα με πέντε παιδιά που κανείς δεν ήθελε, μια διαζευγμένη σύζυγος ενός πρώην σκλάβου που κανείς, από περηφάνια, δεν πλησίαζε, μια ηλικιωμένη γυναίκα της οποίας ο Προφήτης ήθελε να συμφιλιώσει τους συγγενείς της κ.λπ. Αυτές ήταν μερικές από τις γυναίκες που παντρεύτηκε. Έχοντας δώσει στις γυναίκες πλήρη νομική υποκειμενικότητα και όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα, δίνοντάς τους πλήρη ελευθερία να θέτουν τις προϋποθέσεις για τον γάμο τους και «ασφάλιση» έναντι του διαζυγίου της οποίας τους όρους θα μπορούσαν να υπαγορεύσουν οι ίδιες, το

Ισλάμ μπορεί να ονομαστεί ο καλύτερος «φίλος» που η γυναίκα είχε ποτέ.

Εκτός από αυτές τις νομικές διατάξεις, το Ισλάμ ορίζει επίσης μια σειρά από ηθικές κατευθυντήριες γραμμές. Μια γυναίκα πρέπει να αντιμετωπίζεται με αγάπη και φροντίδα, τρυφερότητα και ευγένεια, καθώς είναι δώρο Θεού. Έχει όλα τα δικαιώματα στον ίδιο βαθμό με τα καθήκοντα που τη βαρύνουν. Πρέπει να προστατεύει την αγνότητά της, να διοικεί το σπίτι και να εκτελεί μαζί με τον σύζυγό της τις υψηλότερες εντολές της ισλαμικής κοινωνίας και του κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

Η Ευρύτερη Οικογένεια

Είναι πολύ πιθανό κάποιες γυναίκες να μην είναι υπέρ του έγγαμου βίου και της ευτυχίας όπως τα οραματίζεται το Ισλάμ. Ορισμένες γυναίκες έχουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για άλλη καριέρα όπως τέχνες, επιστήμες ή εργασία απ' ό,τι συνήθως επιτρέπει η συζυγική και οικιακή ζωή. Αυτή η ανάγκη δεν είναι νέα. Δεν ξεκίνησε με τη βιομηχανική επανάσταση που έβγαλε τη γυναίκα από το σπίτι της και την τοποθέτησε σε εργοστάσια και γραφεία. Αυτή η ανάγκη είναι τόσο παλιά όσο και η ανθρωπότητα και έχει δημιουργήσει προβλήματα ακόμη και πριν η καριέρα βγάλει τη γυναίκα από το σπίτι της. Ωστόσο, ένα πιο συχνό πρόβλημα προκύπτει όταν μια γυναίκα πέρα από καριέρα θέλει και γάμο, σπίτι και παιδιά και συνειδητοποιεί ότι δεν μπορεί να τα συμφιλιώσει.

Για να απαλλάξει μια γυναίκα από την ανάγκη να απασχοληθεί για να συντηρήσει τον εαυτό της, το Ισλάμ ορίζει ότι μια γυναίκα, είτε είναι ανήλικη είτε ενήλικη, συντηρείται από τον πλησιέστερο άνδρα συγγενή της, στην ίδια αναλογία με τον ίδιο. Η ρύθμιση αυτή δεν παύει να ισχύει έως ότου μια γυναίκα παντρευτεί. Τότε τη στήριξη της αναλαμβάνει ο άνδρας της.

Όταν μια γυναίκα χωρίσει ή μείνει χήρα, οι κανονισμοί της διατροφής της συνεχίζουν να ισχύουν, εκτός εάν είναι έγκυος ή θηλάζει. Σε αυτήν την περίπτωση, ο «σύζυγός» της υποχρεούται από το νόμο να συντηρεί τόσο εκείνη όσο και το παιδί της μέχρι δύο χρόνια μετά την γέννα. Δεδομένου ότι με αυτόν τον τρόπο είναι καλά εφοδιασμένη σε όλη τη διάρκεια της ζωής, το Ισλάμ ορίζει ότι μια γυναίκα κληρονομεί μόνο το ήμισυ από αυτό που κληρονομεί ένας άνδρας.

Ανεξάρτητα από αυτό, υπάρχουν γυναίκες για τις οποίες ακόμη και αυτού του είδους η οικονομική ασφάλεια δεν αρκεί. Μερικές γυναίκες είναι δημιουργικές και χρειάζονται εκπλήρωση μέσω του επαγγέλματος. Εάν μια γυναίκα είναι η μόνη ενήλικη γυναίκα στην οικογένεια, τόσο η καριέρα της όσο και το σπίτι της θα επηρεαστούν. Κάποιο από τα δύο θα πρέπει να το παρατήρει. Διαφορετικά, και τα δύο μπορεί να τα έχει μόνο διαδοχικά, παιδιά και σπίτι στην πρώιμη περίοδο του έγγαμου βίου της και καριέρα αργότερα. Ωστόσο, μια μακρόχρονη αποχή από τις σπουδές της, όπως και η ηλικία της μπορούν να καταστρέψουν τις πιθανότητες της για μια σπουδαία δημιουργική καριέρα. Σε αυτήν την περίπτωση, είναι πιο πιθανό να μπορεί να εργαστεί σε βοηθητικές υπηρεσίες όπως ως γραμματέας, βοηθός, πωλήτρια ή εργάτρια σε εργοστάσιο. Αν θέλει να αφοσιωθεί αρχικά στην καριέρα, τότε τα παιδιά θα μπορούσαν να υποφέρουν και μαζί τους και η οικογενειακή ευτυχία. Το σπίτι δεν αποτελείται μόνο από την κρεβατοκάμαρα και την κουζίνα. Για να εκπληρωθούν, οι άνθρωποι χρειάζονται επίσης ομορφιά, κάποια άνεση και χαλάρωση στο σπίτι, σε ένα όμορφο περιβάλλον, φιλική συζήτηση και αναψυχή. Είναι σχεδόν απίθανο αυτό να μπορεί να επιτευχθεί σε σπίτια όπου εργάζονται και οι δύο γονείς.

Η κατάσταση θα ήταν διαφορετική εάν το σπίτι αποτελούταν και από άλλους ενήλικες άνδρες και γυναίκες, εάν πρόκειται για σπίτι «ευρύτερης οικογένειας». Γονείς, αδερφές, αδέρφια, γιαγιάδες και παππούδες, θείοι, θείες, όλοι θα προσέφεραν

στο σπίτι μιας εργαζόμενης γυναίκας όλη την απαραίτητη φροντίδα που αυτό χρειάζεται, χωρίς εκείνη να πρέπει να αισθάνεται απαραίτητη ή περιττή. Το σπίτι ανήκει σε όλους. Αν μια γυναίκα έχει παιδί, η αγάπη και η προσοχή που προσφέρουν οι συγγενείς είναι η ευλογία της εξ αίματος συγγένειας. Αυτό δεν θα την εμποδίσει να βάλει το δικό της λιθαράκι στο σπίτι που μένει ή στην οικογένεια συνολικά, ούτε να αναλάβει τα παιδιά υπό τη μητρική της φροντίδα μετά τις ώρες εργασίας. Το θέμα εδώ είναι ότι τη στιγμή της απουσίας της το σπίτι δεν είναι χωρίς επίβλεψη ή υπό την επίβλεψη οικονόμων. Τα παιδιά δεν αφήνονται στο διαδίκτυο, στην τηλεόραση ή στη φροντίδα κάποιου εκτός οικογένειας ή του νηπιαγωγείου.

Επιπλέον, η διαφορετικότητα του χαρακτήρα και της προσωπικότητας, της διάθεσης και της ιδιοσυγκρασίας στην ευρύτερη οικογένεια δίνει στον καθένα την ευκαιρία να κάνει αυτό που θέλει παρέα με αυτούς που τον αγαπούν περισσότερο. Είτε κάποιος είναι χαρούμενος και ευδιάθετος, στενοχωρημένος ή λυπημένος, έχει διάθεση να μιλήσει ή να σκεφτεί, να εργαστεί ή να ξεκουραστεί, να κάνει βόλτα ή να μιλήσει ιδιωτικά, ένας σύζυγος, μια σύζυγος, ένας γιος ή μια κόρη, σχεδόν πάντα, σε μια τόσο μεγάλη οικογένεια, θα βρεί κάποιον να έρθει μαζί του. Αν κάποιος έχει τη διάθεση να είναι μόνος και να αποτραβηχτεί, επιτρέπεται και αυτό, χωρίς αυτό να είναι προσβλητικό ή με ενοχές, γιατί περιβάλλεται από αγαπημένα πρόσωπα, τους πιο στενούς συγγενείς. Ένα τέτοιο περιβάλλον είναι απαραίτητο για την ψυχική και την κοινωνική υγεία. Οι άνθρωποι χρειάζονται τόσο αγάπη, συμβουλές, παρέα και αλτρουιστική φροντίδα, όσο και το φαγητό και τον αέρα. Η πλήρης ιδιωτικότητα μπορεί να επιτευχθεί μόνο με το κόστος της μοναξιάς και δεν αξίζει τον κόπο. Οι συνέπειες της μοναξιάς είναι τόσο σοβαρές που ξεπερνούν κάθε ευχαρίστηση που προσφέρει η ιδιωτικότητα.

Η μεγάλη οικογένεια επιτρέπει την καριέρα εκτός σπιτιού, αλλά και την εργασία από το σπίτι, γεγονός που κάνει όλη την

κοινωνία πιο υγιή. Μια μεγάλη οικογένεια είναι η καλύτερη προστασία από ψυχικές ασθένειες και διαταραχές κάθε είδους. Το Ισλάμ όχι μόνο το συνιστά, αλλά το υποστηρίζει και με κανονισμούς. Κάθε άνθρωπος που έχει ανάγκη, όπως ορίζεται από το Ισλάμ, έχει το δικαίωμα της στήριξης από τους πλησιέστερους συγγενείς του. Επιπλέον, ορίζεται ότι νόμιμοι κληρονόμοι κάποιου δεν είναι μόνο η σύζυγος και τα παιδιά του, αλλά μπορούν να είναι και συγγενείς κάθετα και προς τις δύο κατευθύνσεις, όπως πατέρες, μητέρες, παππούδες, γιαγιάδες, εγγόνια και δισέγγονα. Όλα αυτά τα μέλη της οικογένειας είναι ενωμένα λόγω αγάπης, αλλά και βάσει νόμου.

ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ Ο ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΣ ΕΡΓΑΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16 Η Επιστασία στη Φύση

Έχει ειπωθεί στο παρελθόν ότι ο άνθρωπος δημιουργήθηκε για να είναι ο χαλίφης του Αλλάχ ή ο αντιπρόσωπός του στη γη και ότι από εκείνον αναμένεται να μεταμορφώσει τον κόσμο από αυτό που είναι σε αυτό που θα έπρεπε να είναι. Είπαμε επίσης ότι το θέλημα του Αλλάχ στη φύση εκπληρώνεται αναγκαστικά μέσω της λειτουργίας των φυσικών νόμων. Τέλος, ας θυμηθούμε ότι στο Κοράνι, ο Αλλάχ λέει ότι όλη η πλάση σχεδιάστηκε ή μπορεί να επανασχεδιαστεί ώστε να υπηρετήσει την ευτυχία του ανθρώπου και να οδηγήσει στην ευδαιμονία του.

Από αυτό προκύπτει ότι η φύση δεν είναι εχθρός. Δεν είναι κάποια δαιμονική δύναμη που προκαλεί τον άνθρωπο να την κατακτήσει και να την υποτάξει. Μια τέτοια άποψη ανήκει σε εκείνες τις θρησκείες, σύμφωνα με την κοσμογονία των οποίων ο κόσμος είναι θεός από μόνος του, είτε είναι καλός είτε κακός, με τη δεύτερη περίπτωση να είναι πιο συνηθισμένη. Τέτοιοι θεοί ή χθόνιες δυνάμεις πρέπει να κατευναστούν, ακόμη και να

υποταχθούν ή να χειραγωγηθούν για να λειτουργήσουν υπέρ του ανθρώπου. Το Ισλάμ θεωρεί τη φύση αδρανή και ουδέτερη, μεγάλη ευλογία, της οποίας οι ομορφιές και οι χαρές είναι η «προκαταβολή» των ανταμοιβών του Παραδείσου. Είναι ένα σύμπαν σε τάξη το οποίο ο Αλλάχ δημιούργησε ως ένα θέατρο στο οποίο ο άνθρωπος πρέπει να κάνει καλές πράξεις, όντας απόλυτα κατάλληλο και εξοπλισμένο από τον Δημιουργό σύμφωνα με τις καλύτερες μετρήσεις, την καλύτερη μορφή, το καλύτερο μοτίβο, απαλλαγμένο έτσι από οποιοδήποτε ελάττωμα.

Στη φύση τα γεγονότα λαμβάνουν χώρα σύμφωνα με τους φυσικούς νόμους, δηλαδή με το θέλημα του Αλλάχ. Επομένως, είναι τακτοποιημένη. Αλλά η τάξη της εξαρτάται από τον Δημιουργό της, του οποίου τη θέληση ακολουθεί. Αυτή η θέληση δεν είναι ιδιότροπη. Το Κοράνι την περιγράφει ως αιώνια και αμετάβλητη. Η αιτιώδης αποφασιστικότητα στη φύση λειτουργεί αξιόπιστα. Αυτήν την αξιοπιστία, που είναι η βάση της τάξης της φύσης, πρέπει να την κατέχει ο άνθρωπος ως αντιπρόσωπος του Αλλάχ. Γιατί, αν ο άνθρωπος θέλει να δρα στη φύση, το σύστημα πρέπει να είναι αξιόπιστο, πρέπει να επιτρέπει στον άνθρωπο να ενεργεί αποτελεσματικά για να δημιουργήσει ένα βέβαιο, προβλέψιμο αποτέλεσμα. Διαφορετικά, εάν δεν μπορούμε να πιστέψουμε ότι η αιτιώδης αποτελεσματικότητα του ανθρώπου θα δώσει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, τότε καταστρέφεται ο σκοπός και επομένως το Θείο καθήκον της εκπροσώπησης.

Ακολουθώντας αυτές τις αρχές, οι Μουσουλμάνοι βλέπουν τη φύση ως ένα ανοιχτό βιβλίο, μια δεύτερη αποκάλυψη από τον Αλλάχ, την οποία μπορεί να διαβάσει οποιοσδήποτε έχει καλλιεργήσει την απαραίτητη γνώση και πειθαρχία. Το Κοράνι, πιστεύουν, είναι πιο εύκολο να διαβαστεί. Είναι έκφραση του θελήματος του Αλλάχ, άμεση και εύγλωττη. Για να αποκαλύψει τα μυστικά της, τους νόμους της, η φύση, από την άλλη, πρέπει να «επεξεργαστεί» με επιστημονική έρευνα και πειραματισμό. Αλλά, με κάποια προετοιμασία, η αλήθειά της είναι τόσο γνωστή όσο και το Κοράνι.

Αυτό εξηγεί γιατί οι Άραβες της Αραβικής Χερσονήσου, που δεν είχαν ποτέ καμία επιστήμη άξια αναφοράς, αγκάλιασαν την επιστημονική κληρονομιά της κλασικής αρχαιότητας με τέτοιο ενθουσιασμό που περίπου τα 700 χειρόγραφα της χημείας και της βοτανικής ταξίδεψαν από την Ανατολική Περσία στην Αλεξάνδρεια, με αντάλλαγμα ακόμα και χίλια χρυσά νομίσματα. Ωστόσο, μέχρι το έτος 800, δεν είχε απομείνει τίποτα από τα επιστημονικά και φιλοσοφικά επιτεύγματα της αρχαιότητας, αλλά οι Μουσουλμάνοι τα γνώριζαν και τα κατείχαν. Αυτό οδήγησε σταδιακά στην υιοθέτηση των αξιωμάτων των ελληνικών φυσικών επιστημών, τα οποία ήταν σε σύγκρουση με την ισλαμική κατανόηση του Αλλάχ.

Το πρόβλημα δεν αφορούσε τους επιστήμονες που έκαναν τη δουλειά τους αδιαφορώντας για αυτά τα βαθιά προβλήματα. Οι φιλόσοφοι, ωστόσο, ανέλαβαν το πρόβλημα και στα χέρια τους οι ασαφείς ισχυρισμοί ξεκαθάρισαν και κατέληξαν σε τελικά συμπεράσματα. Έτσι η κοσμική τάξη έγινε κοσμικός ντετερμινισμός, η ύλη έγινε αιώνια, η θεία πρωτοβουλία και η θεία πρόνοια αμφισβητήθηκαν. Οι αριστοτελικές κατηγορίες έμοιαζαν να αποτελούν αδιαμφισβήτητη βάση. Εάν οι φυσικοί νόμοι είναι πράγματι νόμοι, η εφαρμογή τους πρέπει να είναι καθολική. Μας δίνει έναν κλειστό κόσμο στον οποίο τίποτα δεν μπορεί να συμβεί χωρίς αιτία. Αν όμως υπάρχει αιτία, ακολουθεί αναγκαστικά και η συνέπεια. Έτσι, η αλυσίδα της αιτιότητας οδηγεί τον κόσμο. Ο Αλλάχ θα μπορούσε να είχε δημιουργήσει αυτό το σύστημα. αλλά δεν το ελέγχει. Σαν ρολόι, λειτουργεί μόνο του. Η ύλη, η προϋπόθεση των πάντων, δεν μπορεί να καταστραφεί. Απλώς αλλάζει μορφή. Επομένως, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, δηλαδή να δημιουργηθεί. Είναι αιώνια, υπάρχει αιωνίως μαζί με τον Αλλάχ.

Ο μεγάλος al-Ghazali έδωσε ένα θανατηφόρο πλήγμα σε αυτήν τη φιλοσοφία. Όπως ο David Hume, που θα τον ακολουθήσει σχεδόν 700 χρόνια αργότερα, ο al-Ghazali αναλύει την

αιτιακή σύνδεση και διαπιστώνει ότι δεν συνεπάγεται αναγκαιότητα. Το ότι το Α ακολουθεί το Β, συμπεραίνει, είναι το μόνο που μπορεί να αποδείξει ο επιστημονικός συλλογισμός και δεν σημαίνει απαραίτητα, ούτε υπονοεί ότι το Α συμβαίνει λόγω του Β. Η κρίση «το Β είναι η αιτία του Α» είναι μόνο η γενίκευση της πιθανής εγκυρότητας, της οποίας η πιθανότητα αυξάνεται όσο συχνά βιώνουμε ότι το Α ακολουθεί το Β, αλλά ποτέ δεν φτάνει σε τέλεια εγκυρότητα. Εάν ένας επιστήμονας είναι απολύτως βέβαιος ότι το Α θα ακολουθήσει το Β, από πού πηγάζει αυτή η βεβαιότητά του; Από την πεποίθησή του ότι η τάξη του κόσμου, ή η οντολογική ισορροπία που οδηγεί στην τελευταία αξίωση, θα λειτουργήσει και στο μέλλον. Αυτή η πίστη είναι καρπός της θρησκείας, όχι της επιστήμης. Η ύλη μπορεί να είναι η βάση όλων των γεγονότων και να προηγείται αυτών. Αλλά δεν μπορεί να δημιουργήσει τον εαυτό της. Αν έχει μια αιτία, αυτή η αιτία δεν μπορεί να έχει αιτία, αν θέλουμε να αποφύγουμε την ατελείωτη κίνηση προς τα πίσω. Η σύγχρονη αστρονομία και οι επιστήμες του σύμπαντος δεν έρχονται σε αντίθεση με το δόγμα του διαστελλόμενου σύμπαντος. Αυτό το συμπέρασμα είναι ισοδύναμο με το συμπέρασμα της σύγχρονης φιλοσοφίας της επιστήμης ότι η θεωρία ενός κλειστού κόσμου είναι μια αντίληψη του 19ου αιώνα που ο 20ός αιώνας απέρριψε.

Θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι η φύση είναι ευέλικτη και μπορεί να αλλάξει. Ο άνθρωπος είναι σε θέση να ελέγχει τις αλλαγές των μορφών της όπως θα έπρεπε. Η γεωργία, η κηπουρική, η μηχανική και η αρχιτεκτονική, εν ολίγοις, ο ίδιος ο πολιτισμός αποτελείται ακριβώς από αυτήν τη θέση του ανθρώπου ως διαχειριστή. Ωστόσο, καμία αλλαγή που γίνεται στη φύση από εκδίκηση ή θυμό απέναντί της ή χωρίς ευθύνη απέναντι στον Δημιουργό της δεν μπορεί να είναι χωρίς συνέπειες. Διότι, αν η φύση δεν χρησιμοποιείται ως δώρο του Αλλάχ, για ηθικούς σκοπούς, είναι σίγουρα κατάχρηση. Δεν είναι κατάχρηση αν αμφισβητηθεί ο ηθικός σκοπός που της έδωσε ο Αλλάχ;

Αν βιαστεί, όπως έγινε από τον σύγχρονο άνθρωπο; Στο Ισλάμ, τέτοιες ανελέητες δαπάνες και κατάχρηση της φύσης δεν είναι δυνατές, γιατί, για τους Μουσουλμάνους, η μυστική δράση της φύσης είναι το πρότυπο του Αλλάχ και το θέλημά Του και η χρησιμότητα της φύσης είναι ένα Θείο δώρο, που προορίζεται αποκλειστικά για την εκτέλεση του ηθικού νόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17

Ο Πλούτος

Εκτός από την απαίτηση της τήρησης των ηθικών νόμων, το Ισλάμ δεν θέτει περιορισμούς στην εκμετάλλευση της φύσης από τον άνθρωπο. Αυτός ο νόμος απαγορεύει την χρήση της φύσης ως κάτι που βλάπτει τον διπλανό και ο ισλαμικός οικουμενισμός προσδιορίζει όλους τους ανθρώπους ως «διπλανούς μας», σημερινούς και μελλοντικούς. Υπό αυτήν την προϋπόθεση, ο άνθρωπος μπορεί να εκμεταλλεύεται τη φύση όσο θέλει. Αυτό σημαίνει ότι το Ισλάμ προτιμά ένα σύστημα αγοράς στο οποίο οι δυνάμεις της φύσης, η ανθρώπινη εργασία, η συσσωρευμένη γνώση και ο πλούτος σε συνδυασμό μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο έπακρο εάν δεν κάνουν κακό σε κάποιον άλλο. Το Ισλάμ είναι αποφασισμένο να καταπολεμήσει τη φτώχεια, την οποία δηλώνει ως έργο του Σατανά. Ο άνθρωπος είναι υπεύθυνος για τη φτώχεια του, παρόλα αυτά αν είναι φτωχός, χρειάζεται συμπόνια και ελεημοσύνη.

Οι πουριτανοί πιστεύουν ότι το σημάδι ότι ο Αλλάχ είναι ευχαριστημένος με τον άνθρωπο είναι ο πλούτος που του δίνει. Έχουν μια ντετερμινιστική άποψη για τη ζωή, τη φύση και τη σωτηρία. Ο Αλλάχ αποφασίζει. Όταν αποφασίζει ότι είναι

ευχαριστημένος με τον άνθρωπο, χειραγωγεί τον υλικό πλούτο και του τον παρέχει. Παρά τον θεικό ντετερμινισμό, ο πουριτανισμός κατάφερε να υποκινήσει μια οικονομική αναγέννηση στην Αμερική. Ο πουριτανός εργάστηκε σκληρά για να πλουτίσει, ώστε να φαίνεται ευλογημένος από τον Αλλάχ με υλικό πλούτο. Πεπεισμένος για την πουριτανική διδασκαλία, όταν αρχίζει να πλουτίζει, ενθαρρύνεται από την πίστη του να εργαστεί πιο σκληρά, να είναι πιο επιμελής και επομένως πιο επιτυχημένος. Ο Μουσουλμάνος έχει παρόμοια πεποίθηση και την υποστηρίζει με την πεποίθηση ότι ο άνθρωπος έχει καθήκον να αναδιαμορφώσει τη φύση και τον κόσμο, εάν θέλει να εκπληρώσει το νόημα της εκπροσώπησής Του. Πιστεύει ότι ο Αλλάχ τον διατάζει να δημιουργήσει πλούτο για να ζήσει και να ευημερήσει και αυτός και οι άλλοι. Ένας Μουσουλμάνος ευχαριστεί τον Αλλάχ αν το καταφέρει και υπομένει αν αποτύχει, γιατί πιστεύει ότι η επιτυχία και η αποτυχία του δεν εξαρτώνται πλήρως και αποκλειστικά από την προσπάθειά του. Πιστεύει ότι η απόφαση του Αλλάχ και το επίτευγμα του ανθρώπου σε αυτόν τον κόσμο βρίσκονται σε αντίστροφη σχέση. Αν τα καταφέρει, και πρέπει να το κάνει με τον τρόπο του, ο Αλλάχ θα τον ανταμείψει αργότερα. Αν αποτύχει, θα πρέπει να κατηγορήσει μόνο τον εαυτό του, όχι τον Αλλάχ.

Κάθε Μουσουλμάνος, λοιπόν, θέλει και σχεδιάζει να γίνει «εκατομμυριούχος» αν πάρει στα σοβαρά το Ισλάμ. Το Ισλάμ, ωστόσο, τον προειδοποιεί ότι δεν μπορεί να μαζεύει πλούτη, αλλά πρέπει να τα κερδίσει. Δεν πρέπει να εξαπατά τους ανθρώπους, τα αδέρφια του, να τους αφαιρεί από τα δικά τους πλούτη, αλλά πρέπει να δημιουργεί τα δικά του. Το Ισλάμ απαγορεύει τον τζόγο γιατί είναι τυχερό παιχνίδι και ο πλούτος που αποκτάται με αυτόν τον τρόπο -αν αποκτάται- δεν είναι αποτέλεσμα της δικής του δουλειάς και προσπάθειας. Δεν σημαίνει αύξηση του πλούτου της ανθρωπότητας. Το Ισλάμ ενθαρρύνει τον άνθρωπο να δημιουργήσει νέο πλούτο και αποδίδει ιδιαίτερες τιμές σε έναν αυτοδημιούργητο άνθρωπο. Η πλημμύρα των

σύγχρονων διαφημίσεων, το ξεμύαλισμα που μας παρασύρει σε αγορές και δημιουργούν μια ψεύτικη ανάγκη για νέα προϊόντα, η κατασκευή πραγμάτων που γρήγορα ξεπερνιούνται, έτσι ώστε οι μηχανές της βιομηχανίας να μπορούν να λειτουργούν συνεχώς - όλα αυτά δεν είναι αποδεκτά στο Ισλάμ. Πρέπει να βρεθούν άλλοι τρόποι, πιο εποικοδομητικοί και λιγότερο καταναλωτικοί, πιο καθολικοί στη διανομή.

Το Ισλάμ είναι ενάντια στη συσσώρευση πλούτου. Για να αποθαρρυνθεί αυτό, εισήχθη το *zakah*, το οποίο, αν εφαρμοστεί με συνέπεια, θα «φάει» τον συσσωρευμένο πλούτο σε μια γενιά, στα χρόνια που είναι απαραίτητο να αφιερωθεί το 2,5% για φόρους ώστε να «σβήσει» το συσσωρευμένο κεφάλαιο. Τέτοιος πλούτος πρέπει να είναι στην παραγωγή, δηλαδή να επενδυθεί σε παραγωγικές προσπάθειες που αυξάνουν τον γενικό πλούτο της ανθρωπότητας, σε επιχειρήσεις που παρέχουν θέσεις εργασίας σε περισσότερους ανθρώπους και φέρνουν τη Γη πιο κοντά στον Παράδεισο. Η αποκατάσταση του πλούτου στην παραγωγή είναι ένα από τα καλά αποτελέσματα του *zakah*. Προκειμένου να εξασφαλιστεί ο πολλαπλασιασμός, η αναπαραγωγή του πλούτου, άρα και μεγαλύτερη απασχόληση και μεγαλύτερη παραγωγή πραγματικού πλούτου, δηλαδή αγαθά και υπηρεσίες, το Ισλάμ απαγορεύει τους τόκους.

Οι τόκοι συνεπάγονται τη συσσώρευση κέρδους χωρίς ανάληψη κινδύνου, ο οποίος μεταβιβάζεται πλήρως στον δανειολήπτη. Γενικά πιστεύεται ότι, κατά μία έννοια, ο δανειστής αναλαμβάνει επίσης τον κίνδυνο όταν δανείζει χρήματα. Γεγονός είναι όμως ότι, πρώτον, ο πλούτος του αυξάνεται κατά μέσο όρο, παρά το χαμηλό ποσοστό «επισφαλών οφειλών». Διαφορετικά κανένας τραπεζίτης δεν θα είχε δουλειά. Δεύτερον, ο κίνδυνος του δανειστή είναι συνήθως μικρός, αφού μπορεί να πάρει όλα τα πιθανά ενέχυρα και εγγυήσεις από τον δανειολήπτη. Το Ισλάμ επιδιώκει να εξαλείψει την τάξη των «χρηματοδοτών» ενθαρρύνοντας τους δανειστές να επενδύσουν τον πλούτο τους

απευθείας στην παραγωγή. Το Ισλάμ ευλογεί το έργο κάθε ομάδας ανθρώπων που σχηματίζουν πιστωτικές ενώσεις και εταιρείες συγκέντρωσης αποταμιεύσεων, σκοπός των οποίων είναι να διατηρήσουν τις αποταμιεύσεις όλων των μελών και να δανείσουν σε αυτούς μεταξύ τους που το χρειάζονται, χωρίς τόκο και σύμφωνα με την καλύτερη κρίση των συνεργατών.

Εάν ο πλούτος έχει ήδη παραχθεί και ιδιοποιηθεί, το Ισλάμ επιδιώκει να τον ξανακερδίσει, αυτήν τη φορά ηθικά. Συνιστά το *zakah*, ή «γλυκαντικό», το οποίο, όταν πληρώνεται στην κοινωνία, κάνει τον πλούτο χαλάλ, ή «γλυκό», και ο ιδιοκτήτης του μπορεί και πάλι να τον κατέχει και να τον επενδύσει όπως θέλει. Αυτό τον ενθαρρύνει να δώσει περισσότερα, αυτήν τη φορά χωρίς σταθερό ρυθμό και χρόνο, σε όποιον θέλει και όταν πιστεύει ότι τα χρειάζεται. Αυτό λέγεται *sadaqah* (ελεημοσύνη). Σε αντίθεση με το *zakah*, είναι εθελοντικό και ιδιαίτερο. Καθιερώνοντάς το, το Ισλάμ προσπάθησε να δώσει στους πλούσιους τα μέσα να κάνουν την αγάπη τους για τον πλησίον αποτελεσματική στους ακόλουθούς τους.

Το Ισλάμ είναι ενάντια σε όλα τα «τέλη». Αυτός ο θεσμός χτίζει τείχη ή φραγμούς στην ελεύθερη διανομή του πλούτου σε όλο τον κόσμο. Σημαίνει την τοποθέτηση σε μία χώρα μίας προστατευμένης βιομηχανίας ή γεωργίας για την οποία αυτή η χώρα δεν ενδύκνεται, δηλαδή ένα είδος θερμοκηπίου. Η ελεύθερη παγκόσμια διανομή πλούτου και αγαθών, ωστόσο, δεν θα είναι αποτελεσματική εάν δεν υπάρχει ελεύθερη διανομή εργασίας. Στην πραγματικότητα, το Ισλάμ θέλει να εξαφανιστούν όλα τα τελωνεία και οι κανονισμοί για τη μετανάστευση. Άνδρες και γυναίκες πρέπει να ζουν ελεύθερα και να εργάζονται ελεύθερα όπου θέλουν, χωρίς ελέγχους, άδειες ή παρεμβάσεις. Πρέπει να ανακατεύονται μεταξύ τους, να παντρεύονται ο ένας τον άλλον, να μαθαίνουν ο ένας από τον άλλον. Το καλύτερο επιχείρημα θα κερδίσει λογικά τη μάχη των μυαλών και οι καλύτερες πράξεις θα φέρουν τελικά σε αυτόν που τις κάνει την ηγετική θέση που του αξίζει.

ΕΚΤΟ ΜΕΡΟΣ Η ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18 Η Παγκόσμια Αδελφότητα υπό το Κράτος Δικαίου

Ίσως ο σημαντικότερος ισχυρισμός της ισλαμικής μαρτυρίας ότι δεν υπάρχει θεός εκτός από τον Αλλάχ (με τη σιωπηρή υπόθεση ότι ο άνθρωπος έχει προικιστεί από τον Αλλάχ με τη θρησκεία) είναι η οικουμενικότητά του. Όλοι οι άνθρωποι, σύμφωνα με αυτήν την αντίληψη, είναι οι αντιπρόσωποι του Αλλάχ στη Γη. Είναι όλοι υποκείμενα ηθικής υποχρέωσης και αντικείμενα ηθικών πράξεων άλλων ανθρώπων. Προφανώς, η μεγαλύτερη απειλή για αυτήν την οικουμενικότητα, και συνεπώς για το Ισλάμ, είναι η στενομυαλιά ή ο επαρχιωτισμός, η άποψη ότι κάποιοι άνθρωποι εκτιμούν το να ξεχωρίζουν από την υπόλοιπη ανθρωπότητα περισσότερο από την κοινωνία τους.

Η άποψη ότι οι άνθρωποι είναι πραγματικά πολύ διαφορετικοί μεταξύ τους είναι ρηχή. Είναι αλήθεια ότι υπάρχουν διαφορές. Μερικές είναι φυσικές, όπως το χρώμα, το σχήμα, το ύψος και η επιδερμίδα. Άλλες είναι φυσικές, αλλά μπορούν να αλλάξουν, όπως

η εμφάνιση, η γλώσσα και πολλά έθιμα. Ορισμένες διαφορές, όπως οι διαφορές στη νοημοσύνη, τις αισθήσεις της όρασης, της όσφρησης και της γεύσης, όπως και η μνήμη, μπορούν να καλλιεργηθούν, αλλά είναι λιγότερο επιρρεπείς στη συνειδητή αλλαγή. Είναι αδι-αμφισβήτητο, και η ισλαμική άποψη είναι ότι έτσι πρέπει να είναι, ότι αυτές οι διαφορές είναι ασήμαντες για την εκτίμηση της αξίας του ανθρώπου, για τον προγραμματισμό και την οργάνωση της κοινωνικής ζωής και της εργασίας του. Το ότι ο άνθρωπος είναι πλάσμα του Αλλάχ, και αυτή είναι η θεμελιώδης βάση που τον ενώνει με την υπόλοιπη ανθρωπότητα, είναι πολύ πιο σημαντικό. Η αντίθετη άποψη σημαίνει να χωρίσεις την ανθρωπότητα σε ξε-χωριστές εθνικές οντότητες και να προκαλέσεις τον εθνοκεντρι-σμό και τον εθνικισμό, αντιλήψεις που περιορίζουν την αγάπη και τη φροντίδα του ανθρώπου στα μέλη μόνο της εθνοτικής του ομά-δας. Σύμφωνα με αυτές τις αντιλήψεις, προς όφελος των μελών της ομάδας, το καλό όσων δεν ανήκουν στην ομάδα μπορεί να αμ-φισβητηθεί, ακόμη και να τους αφαιρεθεί. Ο εθνοκεντρισμός μπο-ρεί επίσης να είναι καθαρά αποσχιστικός ή απομονωτικός, βασι-σμένος στην άρνηση των αξιών όσων δεν ανήκουν σε σχέση με αυτούς που ανήκουν σε μια συγκεκριμένη εθνοτική ομάδα, ανε-ξάρτητα από το αν κάποιος εκτός της ομάδας πέθανε από πείνα και αδικία ή απόλαυσε ευημερία και άνθηση του πολιτισμού.

Το ότι η φιλανθρωπία ξεκινά από το σπίτι δεν είναι κάτι στο οποίο το Ισλάμ διαφωνεί. Ούτε είναι αυτή η μόνη αρχή του εθνο-κεντρισμού. Σύμφωνα με τον εθνοκεντρισμό, όπως συμβαίνει με όλες τις παραλλαγές του εθνικισμού, τα όρια του καλού περιορί-ζονται στις εθνικές ομάδες και όλα τα καθιερωμένα όργανά τους είναι υποχρεωμένα να λειτουργούν για την ευημερία και την πρόοδο αυτών των ομάδων. Στην πραγματικότητα, σύμφωνα με αυτές τις αντιλήψεις, η εθνοτική ομάδα είναι ανώτερη από όλες τις άλλες και, βάσει αυτής της ανωτερότητας, ανέχεται το να αφαιρεί από τους άλλους και να δίνει στη δική της ομάδα. Από ισλαμικής σκοπιάς, αυτό είναι ανήθικο και κατακριτέο. Αν και

συμφωνεί με την αρχή της προτεραιότητας των πλησιέστερων συγγενών, το Ισλάμ επιμένει ότι το καλό πρέπει να καθορίζεται από την άποψη της ευημερίας όλων των ανθρώπων και ότι η κοινωνική ζωή και τα κινήματα σχεδιάζονται και οργανώνονται σε μια οικουμενική βάση.

Πραγματικά, στον εθνοκεντρισμό, το Ισλάμ αναγνωρίζει κάτι μοχθηρό. Αυτό δεν αναφέρεται τόσο στη δράση του εθνοκεντρισμού, που μπορεί πάντα να δικαιολογηθεί με το «η φιλανθρωπία αρχίζει από το σπίτι», αλλά στα στοιχεία του που παρουσιάζονται ανοιχτά. Το ότι μερικοί άνθρωποι είναι «η ανώτερη φυλή», «οι γιοί του Θεού», «οι εκλεκτοί του Θεού» και άλλοι είναι «η φυλή των υποταγμένων», «οι γιοί του διαβόλου», «οι γιοι ενός κατώτερου θεού» ή απλώς πλάσματα του ίδιου Θεού που δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως «οι γιοί Του» ή «οι εκλεκτοί Του», δεν είναι απλώς ένα ψεύτικο δόγμα. Είναι κακό και επικίνδυνο γιατί έχει θανατηφόρες συνέπειες για τη συνείδηση του ανθρώπου σχετικά με τη δημιουργία του από τον Αλλάχ, την οποία μοιράζεται με όλη την ανθρωπότητα, γιατί παθητικοποιεί τη θέληση του ανθρώπου να πράττει για το καλό όλης της ανθρωπότητας. Είναι επίσης μια επικίνδυνη άποψη για το πώς βλέπει τον Αλλάχ και τη δημιουργική του δύναμη. Σύμφωνα με αυτήν την άποψη, ή υπάρχουν αρκετοί θεοί που δημιούργησαν δύο κόσμους, έναν ανώτερο και έναν κατώτερο ή ένας Θεός δημιούργησε δύο κόσμους, από τους οποίους ο ένας μπορεί να κυριαρχεί τον άλλο. Η πρώτη άποψη είναι πολυθεϊστική. Η δεύτερη είναι αντίθετη στη δικαιοσύνη του Αλλάχ και, τέλος, στην υπερφυσικότητά Του.

Σύμφωνα με τον Ισλαμικό Οικουμενισμό, όλα τα ανθρώπινα όντα έχουν το φυσικό δικαίωμα να είναι μέλη οποιασδήποτε συλλογικότητας, κοινότητας, καθώς κάθε άνθρωπος είναι ταυτόχρονα υποκείμενο και αντικείμενο του ενός και του ίδιου ηθικού νόμου. Η ενότητα του Αλλάχ είναι αδιαχώριστη από την ενότητα της θέλησής Του η οποία είναι ο νόμος της ηθικής.

Σύμφωνα με αυτόν τον νόμο, το Ισλάμ επιδιώκει να συσπειρώσει ολόκληρη την ανθρωπότητα επί ίσους όρους. Δεν έχει, ούτε ανέχεται οποιονδήποτε με το δόγμα «του εκλεκτού». Κανείς, υποστηρίζει, δεν προορίζεται για κάποια θέση. Αυτό θα ήταν αντίθετο με την ηθική φύση του ανθρώπου και του Θείου σχεδίου, δηλαδή του σκοπού της δημιουργίας, και αυτός είναι ότι ο άνθρωπος -κάθε άνθρωπος- μπορεί να εκπληρώσει τον ηθικό νόμο και να κερδίσει την ευλογία. Το Ισλάμ επίσης δεν εγκρίνει το «δόγμα των υπόλοιπων», σύμφωνα με το οποίο, ακόμη και αν ορισμένα ή τα περισσότερα μέλη μιας εθνοτικής ομάδας μπορεί να κάνουν κακό, ή να παρεκκλίνουν από τη θέση του εκλεκτού, τα υπόλοιπα δεν θα το κάνουν, και επομένως δικαιολογούν ότι η εθνική ομάδα παραμένει «εκλεκτή».

Η ισλαμική οικουμενικότητα δεν το αποκλείει να διαχωρίζει τους ανθρώπους με βάση τις ηθικές προσπάθειες και τα επιτεύγματά τους. Αυτό θα ήταν αντίθετο με τον ηθικό νόμο, σύμφωνα με τον οποίο τα «υψηλά ήθη» ή «ηθικές αξίες» είναι ευθέως ανάλογα με τα ηθικά επιτεύγματα του ανθρώπου. Μάλιστα, μια τέτοια διάκριση όχι μόνο είναι βάσιμη και ανεκτή, αλλά και υποχρεωτική. Αυτό είναι το νόημα του να τιμάς τον άνθρωπο της γνώσης σε σχέση με τον αδαή, τον σοφό σε σχέση με τον ανόητο, τον ηθικό αντί για τον κακό, τον θρήσκο αντί για τον άθεο ή τον επαναστάτη, τον δίκαιο, τον προσεκτικό και τον ελεήμονα σε σχέση με τον άδικο, τον μισητή και τον θυμωμένο και ούτω καθεξής. Τέτοιες διακρίσεις δεν είναι απλά θεμιτές. Έχουν θετική επίδραση στη γενική ηθική και την ευτυχία ενθαρρύνοντας τον άνθρωπο να κάνει περισσότερες καλές πράξεις. Το να κάνεις καλές πράξεις είναι ο σκοπός της ίδιας της δημιουργίας, και αυτό είναι το μόνο που έχει σημασία.

ΕΒΔΟΜΟ ΜΕΡΟΣ Ο ΙΣΛΑΜΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20 Ο Ισλαμικός Πολιτισμός

Είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο ότι τα μέλη του *Ummah* (κοινότητα των πιστών) έχουν το καθήκον του εκπολιτισμού και του εξισλαμισμού, καθώς και της διατήρησης του ισλαμικού πολιτισμού. Αυτό το σύστημα μέσα στο *Ummah* είναι αρκετά μονολιθικό, αλλά έχει ενσωματωμένους μηχανισμούς για δημιουργική αυτοανανέωση και ανασχηματισμό. Το Ισλάμ είναι ένας ολοκληρωμένος τρόπος ζωής. Είναι σημαντικός σε κάθε πτυχή της ζωής, σε κάθε πράξη. Δεν είναι περίεργο λοιπόν ότι το *Ummah* δρα σε όλους τους τομείς της προσωπικής και της δημόσιας (συλλογικής) ζωής. Το Ισλάμ επιδιώκει να θέσει τον εαυτό του ως στοιχείο στους τρόπους που ζούμε στο σπίτι, στους δημόσιους θεσμούς, στον δρόμο, στην πόλη - παντού.

Το Ισλάμ διδάσκει ότι ο Αλλάχ είναι πραγματικά ο Κύριος και Κυβερνήτης μας. Η επίγνωσή Του είναι η πρώτη και τελευταία προϋπόθεση, γιατί το να Τον γνωρίσουμε ως Θεό, δηλαδή

ως Δημιουργό, Κύριο και Κυβερνήτη και ως σκοπό των πάντων, αποτελεί περισσότερο από το ήμισυ του αγώνα για ύπαρξη και ευημερία. Το να γνωρίζεις τον Αλλάχ ως Θεό σημαίνει να Τον αγαπάς και να Τον σέβεσαι. Να θέτεις τον εαυτό σου στην διαθεσιμότητα του θελήματός Του. Επειδή μόνο αυτό είναι το Ισλάμ ή η υποταγή (σε Αυτόν). Είναι φυσικό, επομένως, η επίγνωση του Αλλάχ να είναι ο στόχος κάθε προσπάθειας. Ένας Μουσουλμάνος περιβάλλει τον εαυτό του με όλα όσα του θυμίζουν τον Αλλάχ. Στο *Ummah* όλα είναι θεοκεντρικά, στραμμένα προς τον Αλλάχ.

Ο νατουραλισμός ή η πεποίθηση ότι η φύση είναι η απόλυτη πραγματικότητα, η υπόθεση ότι η ίδια η φύση είναι ο κανόνας και το μέτρο, ότι το καλό, η αλήθεια και η ομορφιά είναι στη φύση και από τη φύση τους, είναι αντίθετα με το Ισλάμ. Το Ισλάμ αντιτίθεται στην παρομοίωση της φύσης με τον Αλλάχ, γιατί μειώνει την υπερφυσικότητά Του. Η φύση είναι ο ισχυρότερος διεκδικητής της θέσης του Αλλάχ. Η θέση της στη συνείδηση του δυτικού ανθρώπου έχει ανέβει από την εποχή της Αναγέννησης, η οποία υπό αυτήν την έννοια μπορεί να πει κανείς ότι ανέτρεψε τον Αλλάχ από τον θρόνο του. Αντί για τον Αλλάχ ως σκοπό και μέτρο όλων των πραγμάτων, εισάγει τον άνθρωπο, ως το στέμμα της φύσης γιατί θεώρησε ότι αυτός προορίζεται για τον ρόλο του «μέτρου των πάντων».

Αυτή η αφετηρία έδωσε στον δυτικό και ισλαμικό πολιτισμό την αίσθησή τους για την ομορφιά. Εφόσον η Αναγέννηση επηρέασε τον Δυτικό Χριστιανισμό, γι' αυτούς ομορφιά είναι ο άνθρωπος. Η έννοια της υπεροχής έχει εξαντληθεί στον άνθρωπο. Το χριστιανικό δόγμα της ενσάρκωσης, μέσω της ιδέας ότι ο Αλλάχ είναι έμφυτος, στο σώμα και επομένως στη φύση, διευκόλυνε τη μετάβαση από τη σημαντική ιδέα ενός υπερβατικού Θεού που είναι το απόλυτο μέτρο ομορφιάς, αλήθειας και ηθικής, στον άνθρωπο ως το απόλυτο μέτρο. Στο εξής, ολόκληρος ο χριστιανικός πολιτισμός θα μεταμορφωνόταν σύμφωνα με αυτήν την αρχή. Ακριβώς όπως

ο ισλαμικός πολιτισμός παρέμεινε πιστός στην αρχική σημιτική αντίληψη ότι μόνο ο Αλλάχ είναι Θεός και έτσι μόνο ο Αλλάχ είναι ο απόλυτος κανόνας, το πρότυπο και το μέτρο όλων των πραγμάτων.

Με την έλευση της Αναγέννησης, ο δυτικός άνθρωπος άρχισε να ζωγραφίζει, να κάνει γλυπτά και να σχεδιάζει με ένα στυλ που εκφράζει αυτόν τον νατουραλισμό. Οι Πατέρες της Εκκλησίας, θεματοφύλακες του χριστιανικού οράματος, στην αρχή είχαν συγκλονιστεί από την αναπαράσταση γυμνών σωμάτων, αλλά δέχτηκαν γρήγορα αυτήν την εισβολή της παγανιστικής Ελλάδας και Ρώμης στη δυτική συνείδηση. Αυτή η εισβολή ήταν πειστική και ορατή, όχι μόνο στις εικαστικές τέχνες, αλλά και σε άλλες πτυχές του πολιτισμού. Ωστόσο, οι διάφοροι τομείς του πολιτισμού δεν είχαν δεχθεί εισβολή ταυτόχρονα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η φιλοσοφία περίμενε τον Ντεκάρτ, η λογοτεχνία τον Έρασμο και η μουσική τον Γιόζεφ Χάυντν.

Οι Μουσουλμάνοι, από την άλλη πλευρά, ανέπτυξαν το αραβούργημα, μια τεχνοτροπία που εφαρμόζεται στις διακοσμητικές τέχνες καθώς και στην αρχιτεκτονική, στη ζωγραφική και στην καλλιγραφία, στον αστικό σχεδιασμό και στη λογοτεχνία, στην κηπουρική και στην υδατοκαλλιέργεια και στη φιλοσοφία. Αυτή η τεχνοτροπία βασίζεται στους νόμους της μη-ανάπτυξης, της επανάληψης, της συμμετρίας και της ορμής. Το πρώτο σημαίνει την άρνηση της φύσης, οι νόμοι της οποίας βεβαίως λαμβάνουν υπόψη την ανάπτυξη, δηλαδή τη μετάβαση από τη γέννηση, μέσω μιας σειράς σταδίων ανάπτυξης, στο τέλος της ανάπτυξης σε ωριμότητα, ακμή ή ολοκλήρωση, πίσω από την οποία όλα φαίνονται ασήμαντα για τη φυσική διαδικασία για την οποία μιλάμε. Ακριβώς όπως το Ισλάμ αρνείται την ύπαρξη ενός θεού «εκτός του Αλλάχ», έτσι και το παγκόσμιο πρότυπο της ισλαμικής τέχνης, γλώσσας, σκέψης και στυλ, ξεκινάει από την άρνηση της φύσης ως μέτρου και κανόνα, ως ενσάρκωσης, επίκεντρου ή φορέα του απόλυτου.

Η δεύτερη αρχή στην οποία βασίζεται το αραβούργημα είναι η επανάληψη και η τρίτη είναι η συμμετρία. Η φύση δεν επαναλαμβάνεται συνεχώς, ούτε είναι συμμετρική. Τα φύλλα στο ίδιο δέντρο μπορεί να φαίνονται ίδια, αλλά κάθε φύλλο είναι διαφορετικό. Το ίδιο συμβαίνει και με τη συμμετρία. Το αραβούργημα αρνείται τον νατουραλισμό μέσω αυτών των αρχών, αλλά αυτή δεν είναι η μόνη τους λειτουργία. Είναι τα στοιχεία μέσω των οποίων το αραβούργημα δημιουργεί μια ώθηση ή κίνηση από το ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο στο άλλο, *ad infinitum*. Αυτή είναι η τέταρτη αρχή του αραβουργήματος. Μια σειρά από τούβλα, ή η ύφανση ενός καλαθιού από κλωστές ή άχυρα, είναι και επαναλαμβανόμενη και συμμετρική. Το αραβούργημα τοποθετεί συμμετρικά επαναλαμβανόμενα στοιχεία ή μοτίβα έτσι ώστε να δημιουργεί κίνηση, να οδηγεί τον θεατή από τη μια μονάδα κάποιου καλλιτεχνικού σχήματος στην άλλη και να τον οδηγεί σε ένα μονοπάτι που, λόγω της ίδιας της φύσης μιας τέτοιας τέχνης, δεν οδηγεί ποτέ σε ένα φυσικό συμπέρασμα. Το ίδιο το έργο τέχνης, ένας πίνακας, μια πρόσοψη κτιρίου, μια ιστορία ή ένα τραγούδι, έχουν ένα τέλος, πρέπει να το έχουν. Αλλά το αραβούργημα ή το σχέδιό του δεν το έχει ποτέ. Στη γραφική παράσταση στον τοίχο, στο χαλί, στη μινιατούρα, στη ξύλινη σανίδα ή στην τοιχοποιία, φαίνεται ότι το αραβούργημα εκτείνεται πέρα από τα φυσικά όρια του αντικειμένου *ad infinitum*. Το ίδιο ισχύει και για τη μουσική σύνθεση ή την ποίηση, όπου τα στοιχεία και τα μοτίβα διαφέρουν, αλλά όχι το σχέδιο που δεν τελειώνει όταν ο ερμηνευτής ή ο αφηγητής σταματά, αλλά δημιουργεί την ανάγκη να συνεχιστεί χωρίς τέλος, επ' άπειρον.

Ο σκοπός της ανάπτυξης στην τέχνη είναι να τραβήξει την προσοχή στο αντικείμενο που αναπτύσσεται, το οποίο είναι, άμεσα ή έμμεσα, μια ανθρώπινη κατάσταση και σε αυτό να αναλογιστεί κανείς την τελικότητα ή την κανονικότητά του. Αυτό ισχύει ακόμη και για τη νεκρή φύση ή τα τοπία που δεν αναφέρονται στον εαυτό τους, αλλά στον ανθρώπινο χαρακτήρα ή τη θέση

του ατόμου που βρίσκεται πίσω τους. Ο μη αναπτυξιακός χαρακτήρας του αραβουργήματος έχει τον αντίθετο στόχο. Όχι για να κερδίσει την προσοχή, αλλά για να κρατήσει το μοτίβο εν κινήσει στη φαντασία του παρατηρητή, όπως και να παρασύρει τον θεατή από την ορμή που έχει δημιουργήσει ο ρυθμός του μοτίβου, έξω από το έργο τέχνης που παρουσιάζεται, που σημαίνει ότι θέτει τη συνείδηση σε μια ατέρμονη πορεία που δεν μπορεί ποτέ να εκπληρώσει τον σκοπό της ακριβώς επειδή δεν υπάρχει. Εδώ η διαίσθηση οδηγεί στην αρνητική όψη της υπερφυσικής πραγματικότητας, πιο συγκεκριμένα, ότι είναι άπειρη και ότι δεν παραδίδεται ποτέ στην ανθρώπινη αντίληψη, ότι δεν είναι κατανοητή στη φύση και επομένως δεν μπορεί ποτέ να εκφραστεί. Το αραβουργήμα δεν εκφράζει τον Αλλάχ. Εκφράζει με λογική και ομορφιά, το ανέκφραστο του Αλλάχ.

Επομένως, δεν είναι τυχαίο ότι οι Μουσουλμάνοι περιβάλλουν τους εαυτούς τους με αντικείμενα τέχνης που έχουν όλα το ίδιο θέμα: «Δεν υπάρχει θεός εκτός από τον Αλλάχ», είτε λογικά μέσω της καλλιγραφίας είτε αισθητικά (δηλαδή νοηματικά) μέσω του αραβουργήματος. Τα σπίτια τους, οι προσόψεις τους, τα περιγράμματα των κτιρίων στον ορίζοντα, οι κατόψεις, η εσωτερική και εξωτερική διακόσμηση, όλα λένε ξεκάθαρα ότι τίποτα στη φύση δεν είναι θεός, ούτε καν μέσο για τον Αλλάχ. Όπου έχουν επενδυθεί με ισλαμική ομορφιά, δηλαδή με αραβουργήματα που δημιουργούν κίνηση προς το άπειρο, η εκφραστικότητα τους γίνεται όλο και πιο εύγλωττη. Αυτό που αρέσει στους Μουσουλμάνους να ακούν κατά τον ίδιο τρόπο, είτε είναι ορχηστρική, είτε φωνητική μουσική, η μελέτη του Κορανίου ή η απαγγελία ποίησης, ενσωματώνει τις ίδιες αρχές και εκφράζει την ίδια κατανόηση του υπερβατικού Θεού. Η καλλιγραφία, η ύψιστη ισλαμική τέχνη, διπλασιάζει αυτό το αποτέλεσμα προσθέτοντας στην αισθητηριακή έκφραση του απείρου και του απερίγραπτου της υπερβατικής πραγματικότητας, που δίνεται από τα κυματιστά μοτίβα των γραμμών και τη διακόσμηση των

αραβουργημάτων, μια άμεση λογική έκφραση του Αλλάχ, της θέλησης και των πράξεών Του και της θέσης του ανθρώπου στη Θεία Τάξη της Δημιουργίας.

Γι αυτό τα τζαμιά, η υψηλότερη δημόσια έκφραση του Ισλάμ, είναι άδεια κτήρια, που οι τοίχοι τους απορρίπτουν τη μάζα, το βάρος, δεν είναι αδιαφανείς και έτσι δεν απομονώνουν τον χώρο. Αντί για απομόνωση, οι τοίχοι του τζαμιού δίνουν μια αέρινη αίσθηση των διαφανών κάδρων με αιωρούμενα σχέδια που ενώνουν το τζαμί με τον ατέρμονο χώρο. Τα χαλιά που καλύπτουν το δάπεδο, τα κιονόκρανα των πυλώνων, το διακοσμημένο πάνελ μέσα στο οποίο καλύπτονται όλες οι επιφάνειές του είτε με ξύλο, τοιχοποιία, γυψομάρμαρο ή λαξευμένο μάρμαρο, ο κορυφαίος ορίζοντας – όλα εκφράζουν το ίδιο θέμα του απείρου και της υπερφυσικότητας με μια φωνή. Τέλος, κορδέλες, ταμπέλες και ροζέτες αραβικής καλλιγραφίας που απεικονίζουν στίχους από το Κοράνι, καθώς και διδασκαλίες του Κορανίου που αντηχούν ανάμεσα στους τοίχους του τζαμιού, επαναλαμβάνουν το ίδιο θέμα, δυνατά και καθαρά.

Η υπέρβαση, ή η απόλυτη πραγματικότητα, και αυτός είναι ο Αλλάχ, αγγίζει κάθε πτυχή της μουσουλμανικής ζωής, διαποτίζει κάθε προϊόν του πολιτισμού τους, κυριεύει κάθε γωνιά της συνείδησής τους. Τόσο οι Μουσουλμάνοι όσο και οι σύγχρονοι Δυτικοί Χριστιανοί έχουν μεγάλες εμμονές: οι Χριστιανοί έχουν εμμονή με τον Θεάνθρωπο (θεοποιημένο άνθρωπο) και οι Μουσουλμάνοι με την Ενότητα του Αλλάχ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21

Η Ιστορία του Ισλάμ

Το Ισλάμ γεννήθηκε στην Αραβία. Κατά μία έννοια, έπρεπε να γεννηθεί εκεί. Ως αποκρυστάλλωση της αρχαίας σημιτικής θρησκείας και σοφίας της Μεσοποταμίας, θα μπορούσε να αναγεννηθεί μόνο στην Αραβία για δύο λόγους. Πρώτον, η Αραβία ήταν η μόνη γωνιά του αρχαίου κόσμου στην οποία αυτή η κληρονομιά είχε συνέχεια χωρίς να πέσει κάτω από την επιρροή του αιγυπτιακού, ελληνικού ή ζωροαστρικού πολιτισμού. Οποιαδήποτε επιρροή αυτού του είδους που έφτασε στην Αραβία ήταν ασήμαντη, στην περιφέρεια - στην Πέτρα και την Παλμύρα στον βορρά, στην Υεμένη στον νότο. Το κεντρικό τμήμα της παρέμεινε ανεπηρέαστο.

Δεύτερον, ό,τι έχει απομείνει από την κληρονομιά της Μεσοποταμίας στην Αραβία έχει βοηθηθεί, υποστηριχθεί και διατηρηθεί όχι τόσο από τα θρησκευτικά έθιμα των προϊσλαμικών Αράβων όσο από τη γλώσσα και την ποίησή τους. Εδώ η επίγνωσή τους για την υπερφυσικότητα αντανακλάται ασυνείδητα. Η γλώσσα τους είναι αραβούργημα από μόνη της - σε λεξιλόγιο, σύνταξη, γραμματική και λογοτεχνική αισθητική. Η ποίησή τους ακόμη και πριν από το Ισλάμ ήταν *Non Plus Ultra* όσον

αφορά τη συμμετρία, την επανάληψη, την έλλειψη ανάπτυξης και την παρόρμηση. Τίποτα δεν θα μπορούσε να ταιριάζει καλύτερα στο ισλαμικό μήνυμα από το αραβικό λογοτεχνικό μέσο. Το ότι αλληλεπιδρούν τέλεια είναι ένα αναπόφευκτο συμπέρασμα κάθε μαθητή με την ελάχιστη παρατηρητικότητα. Πουθενά αλλού η συνείδηση δεν καθρεφτιζόταν τόσο στη γλώσσα. Όταν εμφανίστηκε το Ισλάμ, έχτισε τις αποδείξεις του στον λογοτεχνικά εξαιρετο χαρακτήρα της αποκάλυψης - ένα μέσο που οι Άραβες (και μόνο οι Άραβες) μπορούσαν να εκτιμήσουν άμεσα και τέλεια. Ήξεραν τι ήταν και τι δεν ήταν θαυματουργό ή υπέροχο σε αυτό το μέσο. Ακόμη και οι εχθροί του Ισλάμ μεταξύ των κατοίκων της Μέκκας αναγνώρισαν αμέσως το θαύμα σε αυτό που μετέδιδε ο Μωάμεθ ως αποκάλυψη. Μόνο τα κατεστημένα συμφέροντά τους και το σοκ τους απέτρεψαν, αλλά μόνο για λίγο, από το να την αναγνωρίσουν ως Θεϊκή.

Πριν από το θάνατο του Μωάμεθ, όλη η Αραβία αναγνώρισε αυτήν τη νέα αποκρυστάλλωση της βαθύτερης, ακόμη και ασυνείδητης, σοφίας της. Είδε στο Ισλάμ αυτό που το Ισλάμ δήλωσε ότι είναι, και αυτή είναι η πεμπτουσία όλης της αρχαίας σημιτικής ιστορίας, όλων των προηγούμενων αποκαλύψεων και προφητειών. Αυτό είναι το θέμα της υπέρβασης, της πραγματικότητας που η αραβική συνείδηση έχει αναγνωρίσει ως τη μόνη, τελική και αληθινά υπερβατική. Η Αραβία στάθηκε έτοιμη και το Ισλάμ της αποκάλυψε την ταυτότητά του και το πεπρωμένο του φορέα του μηνύματος για τη Θεία υπέρβαση στον κόσμο.

Ο «αραβισμός» ή αυτή η επίγνωση της υπέρβασης, που αντανακλάται στην αραβική γλώσσα και ποίηση, είχε ήδη, πριν από το Ισλάμ, σε κάποιο βαθμό, διεισδύσει στη Γόνιμη Ημισέληνο, τη βόρεια ζώνη της προς την Ασία και την Αφρική. Στην πραγματικότητα, η Γόνιμη Ημισέληνος με αυτήν την έννοια αραβοποιήθηκε από συνεχείς μεταναστεύσεις που χρονολογούνται από την Ακκαδική αυτοκρατορία γύρω στο 3000 π.Χ. ή από παλαιότερα. Οι μεταγενέστερες επιρροές των Φιλισταίων

και του «ορεινού λαού», των Χετταίων, των Αιγυπτίων, των Ελλήνων και των Περσών, που κατακτούσαν την περιοχή, βοήθησαν να σαρωθεί και να επισκιαστεί αυτή η συνείδηση, αλλά όχι να εξαλειφθεί ή να αλλοιωθεί ριζικά. Η αραβική υπερβατική συνείδηση αντιστάθηκε στις επιθέσεις του Αιγυπτισμού, της Περσοποίησης και του Ελληνισμού. Ήταν μια ηρωική αντίσταση σε ό,τι μας ήρθε από την προ-ισλαμική Γόνιμη Ημισέληνο και είχε να κάνει με τη γλώσσα, τα έργα τέχνης, τη νομοθεσία ή τη λογοτεχνία. Τα σημάδια, είτε χριστιανικά, είτε εβραϊκά ή ζωροαστρικά, παρέμειναν σε αυτήν τη συνείδηση της υπέρβασης, η οποία όμως ήταν απτότητη.

Το Ισλάμ δεν παρουσιάστηκε στους Άραβες έως ότου έλυσαν τη σύγχυση και τη διάλυση του εθνοκεντρικού ραβινικού Ιουδαϊσμού, του τριαδικού εμμανεντιστικού Χριστιανισμού ή του κατά της ισότητας δυιστικού νατουραλισμού του μανιχαϊστικού ζωροαστρισμού. Αναγνώρισαν εύκολα το Ισλάμ ως δικό τους, όχι ως κάτι ξένο, αλλά ως κάτι που ήδη σκέφτονταν και ένιωθαν, αλλά κατά κάποιο τρόπο δεν ήταν ικανοί να το εκδηλώσουν ξεκάθαρα όπως έκανε το Κοράνι.

Μέσα σε μία γενιά, το Ισλάμ δέχθηκε τόσους πολλούς ακόλουθους που πια περιλάμβανε τους περισσότερους λαούς της εύκρατης ζώνης, από τον Ατλαντικό μέχρι την Ινδία. Μετά από αυτό, υπήρξε ένα αδιέξοδο στις κατακτήσεις και εκατομμύρια άνθρωποι άρχισαν το έργο της μετατροπής αυτής της νέας αντίληψης της Θείας υπέρβασης σε έναν ορατό πολιτισμό. Για τους επόμενους τέσσερις αιώνες, ο ισλαμικός πολιτισμός και κουλτούρα άνθησαν σε όλες αυτές τις χώρες. Κάθε εθνική οντότητα συνέβαλε σε αυτό και έδωσε τον καλύτερό της εαυτό, αλλά σύμφωνα με τις μεταμορφωτικές αρχές του Ισλάμ. Υπήρχε σαφής ποικιλομορφία, αλλά η συνολική ενότητα ήταν αναμφισβήτητη.

Το πρώτο πράγμα που αναπτύχθηκε ήταν οι γλωσσικές επιστήμες και η λογοτεχνία, τα μέσα της αποκάλυψης. Η επίγνωση

που καθορίστηκε από το Ισλάμ απαιτούσε τώρα την ενημέρωση για το πώς η αραβική γλώσσα και η αραβική γραφή χρησιμεύουν ως πομπός της υπέρβασης. Αυτό ήταν επίσης απαραίτητο και για την κατανόηση του Κορανίου, του λόγου του Αλλάχ, των ανθρώπων που δεν μιλούσαν αραβικά, καθώς και των λαών της ερήμου. Η γραμματική, τα λεξικογραφικά και ετυμολογικά λεξικά, οι συντακτικές αναλύσεις κάθε είδους, η λογοτεχνική κριτική και ανάλυση του Κορανίου, του κάθε ποιήματος, λαϊκού ρητού ή ρητορικού έργου που μεταδίδεται από τη μνήμη, γράφτηκαν κατά χιλιάδες, συχνά για πρώτη φορά στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού και της επιστήμης.

Το θρησκευτικό όραμα του Ισλάμ είναι όλο στην αποκάλυψη, στο Κοράνι. Γι' αυτό το Ισλάμ δεν έχει θρησκευτική ιστορία, δηλαδή την ιστορία της δημιουργίας της ως θρησκείας. Μια τέτοια «ιστορία» περιορίζεται στη βιογραφία του Προφήτη, τα τελευταία είκοσι δύο χρόνια της ζωής του, την εποχή κατά την οποία μετέδιδε την αποκάλυψη. Με αυτήν την αντίληψη του Ισλάμ, οι Μουσουλμάνοι άρχισαν να ασχολούνται με την εφαρμογή και τη συγκεκριμενοποίησή του, μεταφράζοντας τις κανονιστικές ισλαμικές αρχές σε κανονισμούς και κανόνες για την ανθρώπινη συμπεριφορά, αναπτύσσοντας και καθιερώνοντας μια βιώσιμη μεθοδολογία για μια τέτοια μετάφραση. Εδώ, σε αυτό το μέτωπο ξεχύθηκε η ισλαμική ιδιοφυΐα.

Σε αυτούς τους τομείς του προσωπικού δικαίου, της διαδικασίας, των υποχρεώσεων, των διεθνών σχέσεων, του ποινικού δικαίου, η Σαρία ή ο ισλαμικός νόμος δεν έχει αποκτήσει αντίπαλο μέχρι σήμερα και οι βάσεις της στη δικαστική σκέψη είναι αξεπέραστες.

Ανυπόμονοι να ανακαλύψουν το θέλημα του Αλλάχ στη φύση, οι Μουσουλμάνοι γρήγορα μελέτησαν και υιοθέτησαν την κληρονομιά της αρχαιότητας και προχώρησαν πέρα από αυτήν. Ο al-Biruni μέτρησε την περιφέρεια της Γης σχεδόν στο εκατοστό, ίσα με τις σημερινές ακριβείς μετρήσεις. Ο «Κανόνας

της Ιατρικής» του Ibn Sina και το «*Ad Almansorem*» και το «Περί Ευλογιάς και Ιλαράς» του al-Razi ήταν τυπικά εγχειρίδια ιατρικής μέχρι τον 18ο αιώνα. Το «*Simplicia*» του Ibn al-Baytar τυπωνόταν στις μεγάλες ευρωπαϊκές γλώσσες μέχρι το 1866. Οι αραβικοί αριθμοί βελτίωσαν την αριθμητική και το *al-Jabr* (άλγεβρα) κατήθυνε τα μαθηματικά προς νέα πεδία προόδου και επιτυχίας.

Το Κοράνι διδασκόταν παντού στα γνήσια αραβικά. Παντού οι σίχοι του στόλιζαν κάθε δωμάτιο και κάθε σπίτι, διεισδύοντας σε κάθε κουβέντα και σε κάθε συζήτηση. Παντού ανεγείρονταν τζαμιά, *madrassahs* (σχολεία) και άλλα δημόσια κτήρια με αραβουργήματα σε νέα σχήματα, σε μάρμαρο, γύψο, τούβλο ή πίνακες ζωγραφικής. Παντού, τα «ακουστικά αραβουργήματα» του καλέσματος του μουεζίνη που προσκαλούσε τους πιστούς σε τελετουργική προσευχή, σηματοδοτούσαν την ημέρα των εκατομμυρίων. Κατά τη διάρκεια του μήνα του Ραμαζανιού (κατά τη διάρκεια της νηστείας) όλος ο ρυθμός της ζωής άλλαζε και ακολουθούσε τα έθιμα της νηστείας. Όταν ερχόταν όποιο από τα δύο *Id*, μόνο ο μεγαλύτερος ανοιχτός χώρος κάποιας συνοικίας μπορούσε να δεχτεί το πλήθος που θα μαζευόταν, ντυμένο με τα καλύτερά του, καινούργια ρούχα, για να προσκυνήσει μαζί, να προσευχηθεί σε έναν, υπερφυσικό Θεό, με τους όμορφους σίχους του Κορανίου στα αραβικά.

Υπό την επιρροή του Ισλάμ, ανεγέρθηκαν πόλεις που θα γίνονταν πρότυπα πολεοδομικού σχεδιασμού, λειτουργικότητας, καθαριότητας και ενσωμάτωσης. Ιδρύθηκαν πανεπιστήμια και σχολεία, χτίστηκαν δημόσιες βιβλιοθήκες, δημόσια λουτρά, χώροι διασκέδασης και κήποι, υδραυλικό και αρδευτικό σύστημα, με τα οποία οι σύγχρονες πόλεις μας δύσκολα συγκρίνονται, ίσως και καθόλου. Και όλα αυτά συνέβαιναν τον 9ο και 10ο αιώνα, όταν οι ευρωπαϊκές πόλεις, οι κληρονόμοι της κλασικής αρχαιότητας, δεν μπορούσαν να καυχηθούν ούτε για έναν πλακοστρωμένο δρόμο, ούτε είχαν άλλο φωτισμό τη νύχτα από το φως του φεγγαριού.

Τον 11ο αιώνα, η μουσουλμανική πνευματικότητα άρχισε να παίρνει άλλη τροπή. Παρακινούμενοι από τον υπερβολικό ενθουσιασμό, την αγάπη για τον Αλλάχ που εκφράστηκε στην αραβική ποίηση της διάσημης μυστικιστικής ποιήτριας Rabiah al-Adawiyyah, προσηλυτισμένοι από τον Γνωστικό Χριστιανισμό και τον Ιουδαϊσμό, από τον Ινδουιστικό Μυστικισμό των Ουπανισάντ και τον Βουδισμό, άρχισαν να ερμηνεύουν το Ισλάμ περισσότερο με μυστικιστικούς όρους, μεταφέροντας την έμφαση από το πραγματικό όπου η Θεία Βούληση χρειαζόταν πραγματικά να συγκεκριμενοποιηθεί, στο πνευματικό. Η γέφυρα που συνέδεε το Ισλάμ με την ιστορία, τον τόπο και τον χρόνο, που έκανε τους Μουσουλμάνους να στέκονται γερά στη γη, σείστηκε. Οι ψυχολογικές και ενδοσκοπικές αναλύσεις είχαν πάρει τη θέση των νομικών και δικαστικών σπουδών. Η αλχημεία, η αστρολογία και η αριθμολογία αντικατέστησαν σταδιακά τη χημεία, την αστρονομία και τα μαθηματικά. Ακόμη και η κοινωνική υγεία της ισλαμικής οικογένειας παραμελήθηκε και η οικογένεια υποχώρησε μπροστά στις μυστικιστικές αδελφότητες. Η ενασχόληση με κοινωνικές και κρατικές υποθέσεις, στις οποίες εκδηλώθηκε τόσο ξεκάθαρα η μουσουλμανική συνείδηση του ανθρώπου ως αντιπροσώπου του Αλλάχ στη Γη, εγκαταλείπεται εύκολα σε βάρος της ατομικιστικής και προσωπικής στοχαστικής ηρεμίας και μυστικιστικής εμπειρίας. Το κράτος αφήνεται σε όποιον το θέλει, οι χαλίφηδες γίνονται μαριονέτες πανίσχυρων αλλά διασπαστικών στρατιωτικών διοικητών. Όταν έφτασε η θύελλα των μογγολικών κατακτήσεων του Τζένγκις Χαν, οι Μουσουλμάνοι έπεσαν σαν ώριμα δαμάσκηνα. Μία-μία, οι πόλεις-πολύτιμα πετράδια της μουσουλμανικής αυτοκρατορίας πυρπολήθηκαν και οι κάτοικοί τους σκοτώθηκαν ή εξαθλιώθηκαν.

Η φωτιά εξαπλωνόταν σε όλες τις πλευρές, προς την Κίνα, την Ινδία, τη Ρωσία και τη νοτιοδυτική Ασία. Σταμάτησε στο *Ayn Jalut* στην Παλαιστίνη, όπου ο Ibn Taymiyyah, ο πρώτος

μεγάλος Μουσουλμάνος μεταρρυθμιστής, σταμάτησε την προέλαση των Μογγόλων με τον αιγυπτιακό στρατό. Μάταια είχε προσπαθήσει προηγουμένως να προειδοποιήσει τους Μουσουλμάνους για τον κίνδυνο. Οι δυνάμεις του μυστικισμού πάντα τον νικούσαν και συνομοτούσαν με τις αρχές εναντίον του. Παρά τη στρατιωτική του επιτυχία στο *Ayn Jalut*, ο Ibn Taymiyyah έπεσε πάλι σε δυσμένεια με τις ίντριγκες των *Sufis* (μυστών) και πέθανε στη φυλακή στη Δαμασκό.

Το έργο του Ibn Taymiyyah και ο θάνατός του, ωστόσο, δεν ήταν μάταια. Έγραψε βιβλία για μια ολόκληρη βιβλιοθήκη, πάνω από 300 έργα, στα οποία διέγνωσε μουσουλμανικές παθήσεις σε όλους τους τομείς της ζωής. Σύμφωνα με τον ίδιο, ο κύριος κακός, φυσικά, ήταν ο μυστικισμός, ο οποίος κατάφερε να αποσπάσει τους Μουσουλμάνους από την ιστορία, τον κόσμο, τη λογική και την κοινή λογική και να τους παρασύρει σε ενδοσκοπικό διαλογισμό. Ο σουφισμός άμβλυνη την αντικειμενικότητά τους, τους απόσπασε την προσοχή από την κοινωνία, από τις επιχειρήσεις, ακόμα και από την οικογένεια. Αντί να αναζητά το θέλημα του Αλλάχ ως νόμο, ο Σουφισμός διδάσκει στους Μουσουλμάνους να επιδιώκουν το αδύνατο όνειρο της ένωσης με τον Αλλάχ στη γνώση ή τη «μυστικιστική εμπειρία».

Τα λόγια του Ibn Taymiyyah αγνοήθηκαν. Αλλά και πάλι συνέβη ένα θαύμα. Οι ταταρικές ορδές που επέφεραν το Ολοκαύτωμα ήταν οπαδοί του σαμανισμού. Για μια ή δύο γενιές, όλοι ασπάστηκαν το Ισλάμ. Οι κατακτητές εγκαταστάθηκαν μαζικά στη Μικρά Ασία και, μόνο μια γενιά μετά, ήταν έτοιμοι για νέες εκστρατείες, αυτήν τη φορά υπό τη σημαία του Ισλάμ. Ακόμα ζωηροί και με το ίδιο πολεμικό πνεύμα με το οποίο ήρθαν από την κεντρική Ασία, οι νεοπροσήλυτοι οργανώθηκαν υπό την ηγεσία της Οθωμανικής δυναστείας (εξ ου και το όνομα Οθωμανοί), διεισδύοντας όλο και περισσότερο προς την κατεύθυνση της Ευρώπης. Η Βυζαντινή και η Ρωσική Αυτοκρατορία

εξαφανίστηκαν μπροστά στις επιδρομές τους. Κράτησαν τη Βιέννη υπό πολιορκία και ευημερούσαν στην Ευρώπη μέχρι το τελευταίο τέταρτο του 17ου αιώνα. Η Μαύρη και η Κασπία Θάλασσα έγιναν μουσουλμανικά νερά. Μεταξύ Βιέννης και Κωνσταντινούπολης (μετονομάστηκε σε Ισλαμπούλ και αργότερα σε Ιστανμπούλ) έσπειραν τους σπόρους πολλών μουσουλμανικών κοινοτήτων, πολλών μουσουλμανικών πόλεων και ανέγειραν ένα νέο στυλ στην ισλαμική αρχιτεκτονική πάνω σε βυζαντινά θεμέλια.

Μόλις τον 18ο αιώνα η αυτοκρατορία τους, η Οθωμανική Αυτοκρατορία, άρχισε να διαλύεται εκ των έσω, για τους ίδιους λόγους που προκάλεσαν την πτώση της προηγούμενης Αραβικής (Αββασιδικής) Αυτοκρατορίας. Και τον 18ο αιώνα, οι ιδέες του Ibn Taymiyyah θα ζωντανέψουν, και πάλι, μυστηριωδώς, στην ίδια την καρδιά της Αραβίας, την οποία δεν είχε αγγίξει ακόμη ούτε η οθωμανική παρακμή ούτε η άνοδος της Δύσης. Το μεταρρυθμιστικό κίνημα ηγήθηκε από τον Muhammad ibn Abd al-Wahhab. Για αυτό το κίνημα, ο σουφισμός ήταν ένας εφιάλτης και τον πολεμούσε σκληρά. Η θετική πλευρά είναι ότι το κίνημα ονομάστηκε «*salafiyyah*», δηλαδή παραδοσιακό. Δεν είχε άλλο στόχο από το να αποκαταστήσει τις αρχικές αντιλήψεις των προγόνων, πριν αυτές επηρεαστούν από τον μυστικισμό. Την ίδια εποχή, ή λίγο αργότερα, παρόμοια κινήματα εμφανίστηκαν σε όλο τον μουσουλμανικό κόσμο. Και τότε ξεκίνησε η δυτική αποικιοκρατία και ο μουσουλμανικός κόσμος έπεσε ξανά σε ξένη κυριαρχία, διαμελίστηκε και εκμεταλλεύτηκε ανηλεώς, σε ορισμένα μέρη κατοικήθηκαν ξένοι αποικιστές και ο πληθυσμός του εκτοπίστηκε ή καταστράφηκε συστηματικά.

Σήμερα, η αποικιοκρατία είναι στο τέλος της, αλλά όχι και τα ίχνη της, και η επιρροή της. Ωστόσο, τα μουσουλμανικά έθνη του κόσμου εξελίσσονται ραγδαία για να φτάσουν τον υπόλοιπο κόσμο σε οικονομική και στρατιωτική δύναμη, καθώς και σε πολιτική συνείδηση, ενότητα και συνεργασία. Για αυτούς, το

Ισλάμ παραμένει η ισχυρότερη ιδεολογία που γνωρίζουν, κάτι που μπορεί να τους κινήσει ξανά και μαζί τους να κινήσει τον κόσμο, μόνο αν ανοίξουν το μυαλό και την καρδιά τους σε αυτό.

Ο al-Faruqi ήταν ο εμπνευστής και ενεργός συμμετέχων στον διάλογο του Ισλάμ με άλλες θρησκείες στη Δύση. Ως πολίτης, κάτοικος της Δύσης, ο al-Faruqi ήταν ενεργός στο κίνημα διαθρησκευτικού διαλόγου που είχε ξεκινήσει τη δεκαετία του 1960 στη Δύση, και το οποίο ακολούθησαν πρωτοβουλίες από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών και το Δεύτερο Συμβούλιο του Βατικανού. Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι αυτό το βιβλίο έχει ακριβώς αυτήν την πτυχή του διαλόγου της πνευματικής απασχόλησης του al-Faruqi, μέσω της οποίας εκπροσωπεί το νόημα και το μήνυμα του Ισλάμ στην ευρύτερη παγκόσμια κοινότητα. Σε αυτήν την προσπάθεια, προσαρμόζει τη μουσουλμανική γνωσιολογία στους νέους καιρούς.

Ο al-Faruqi έθεσε τα θεμέλια μιας νέας ερμηνείας και ανάλυσης της ουσίας της ισλαμικής θρησκευτικής αρχής του *tawhid* και της σημασίας του, για διαφορετικές διαστάσεις της ανθρώπινης ζωής, σκέψης και πρακτικής. Στην πραγματικότητα, η πολύπλευρη ακαδημαϊκή συνεισφορά του έχει ανυψώσει την ισλαμική επιστήμη σε ένα υψηλότερο πνευματικό επίπεδο και αυτή η σημασία παραμένει και σήμερα.

Ο Ismail Raji al-Faruqi (1921-1986) ήταν γνωστός παλαιστίνιο-αμερικανός Ισλαμιστής στοχαστής και συγκριτικός των θρησκειών. Δίδασκε στο Κεντρικό Ινστιτούτο για τη Μελέτη του Ισλάμ στο Καράτσι, στο Πανεπιστήμιο McGill, στα πανεπιστήμια του Σικάγο και των Συρακουσών και στο Πανεπιστήμιο Temple. Είναι ένας από τους ιδρυτές του Διεθνούς Ινστιτούτου Ισλαμικής Σκέψης (IIIT). Έχει γράψει, επιμεληθεί ή μεταφράσει είκοσι πέντε βιβλία και έχει εκδώσει περισσότερα από εκατό έργα. Τα πιο σημαντικά έργα του είναι: *Tawhid: Its Implications for Thought and Life*, *Islam and Other Faiths*, *The Cultural Atlas of Islam* (συγγραφέας με τη σύζυγό του Lamya al-Faruqi) και *Christian Ethics: A Systematic and Historical Analysis of Its Dominant Ideas*.